

T.C.
Cumhuriyet Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı
Muhasebe ve Finansman Bilim Dalı

**TÜRKİYE'DEKİ YERLİ VE YABANCI BANKALARIN GRUP
BAZINDA FİNANSAL PERFORMANSLARI VE PERFORMANS
SÜREKLİLİĞİNİN ANALİZİ (2002-2012)**

Aziz BAĞCI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Selahattin KOÇ

SİVAS
Eylül 2014

**TÜRKİYE'DEKİ YERLİ VE YABANCI BANKALARIN GRUP
BAZINDA FİNANSAL PERFORMANSLARI VE PERFORMANS
SÜREKLİLİĞİNİN ANALİZİ (2002-2012)**

Aziz BAĞCI

Cumhuriyet Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin İşletme Anabilim Dalı
Muhasebe ve Finansman Bilim Dalı İçin Öngördüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Olarak hazırlanmıştır

SİVAS
Eylül 2014

KABUL VE ONAY

Üniversite: : Cumhuriyet Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı : İşletme Anabilim Dalı
Bilim Dalı : Muhasebe ve Finansman
Tezin Başlığı : Türkiye'deki Yerli ve Yabancı Bankaların Grup Bazında
Finansal Performansları ve Performans Sürekliliğinin
Analizi (2002-2012)
Savunma Tarihi : 11.09.2014
Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Selahattin KOÇ

Unvanı - Adı Soyadı

İmza

Jüri Başkanı : Doç. Dr. Mehmet DEMİR

Üye : Yrd. Doç. Dr. Yüksel AYDIN

Üye : Yrd. Doç. Dr. Selahattin KOÇ

Oy Birliği

Oy Çokluğu

Aziz BAĞCI tarafından hazırlanan "Türkiye'deki Yerli ve Yabancı Bankaların Grup Bazında Finansal Performansları ve Performans Sürekliliğinin Analizi (2002-2012)" başlıklı tez, kabul edilmiştir. ./.../.....

Prof. Dr. Alim YILDIZ

Enstitü Müdürü

TEŐEKKÜR METNİ

Bu tez çalıőmasını hazırlamadan önce ders aşamasında bilgilerinden yararlandığım bölüm hocalarıma, tezin her aşamasında ilgi ve desteğini esirgemeyen, özellikle analiz ve yorumlama kısmında tecrübelerinden yararlandığım, yönlendirme ve bilgilendirmeleriyle çalıőmamı bilimsel temeller ışığında şekillendiren sayın hocam Yrd. Doç. Dr. Selahattin KOÇ'a sonsuz teőekkürlerimi sunarım.

Sevgili eőim ve oğluma, manevi hiçbir yardımı esirgemedен yanımda oldukları için tüm kalbimle teőekkür ederim.

ÖZET

BAĞCI, Aziz, Türkiye'deki Yerli ve Yabancı Bankaların Grup Bazında Finansal Performansları ve Performans Sürekliliğinin Analizi (2002-2012), Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 2014.

Küreselleşme olgusuyla birlikte 1980 sonrasında birçok ülkede finansal liberalizasyon süreci yaşanmaya başlamıştır. Türkiye, uygulamış olduğu 24 Ocak 1980 istikrar kararlarıyla birlikte, finansal liberalizasyon sürecini başlatmıştır. 1989 yılında yapılan ilave düzenlemelerle, finansal liberalizasyon sürecinin daha ileri aşamalarına geçmiştir.

Uygulanan liberal politikalar sonucu bankacılık sektörü küreselleşmeye ayak uydurmuş, bunun sonucu olarak da yabancı bankaların Türkiye'ye gelişleri hız kazanmıştır. Türkiye'deki banka sayısının hızla artmasıyla birlikte bankalar arasındaki rekabet de artmıştır. Artan rekabet karşısında bankaların finansal performanslarının analizi önemli hale gelmiştir. Çalışmada 2002-2012 yıllarına ait finansal veriler kullanılarak yerli ve yabancı sermayeli bankaların finansal performansları ve performans süreklilikleri analiz edilmeye çalışılmıştır. Finansal performansın belirlenmesinde bağımlı değişken olarak, Aktif Karlılığı (ROA) ve Özkaynak Karlılığı (ROE) oranları kullanılmıştır. Finansal performans analizinde En Küçük Kareler (EKK), Granger nedensellik testi ve Johansen eşbütünleşme testi kullanılmıştır.

Yapılan analizler sonucunda mevduat bankaları grubunda, yerli bankaların hem ROA hem de ROE'ye göre uzun dönemde performans sergilediği gözlemlenmiştir. Yabancı sermayeli bankalar ise sadece ROA'ya göre uzun dönemde performans gösterdiği tespit edilmiştir. Kalkınma bankaları grubunda ise yabancı sermayeli bankalar, ROA ve ROE'ye göre uzun dönemde performans sergilediği saptanmıştır. Yerli kalkınma bankaları grubunda ise KSKB sadece ROA'ya göre; ÖSKB ise sadece ROE'ye göre uzun dönemde performans sergilediği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Finansal Performans, Yerli Sermayeli Bankalar, Yabancı Sermayeli Bankalar, Aktif Karlılık(ROA), Özkaynak Karlılığı(ROE)

ABSTRACT

BAGCI, Aziz, Domestic And Foreign Banks In Turkey On The Basis Of Group Financial Performance And Performance Persistence Analysis (2002-2012), Master Thesis, Sivas, 2014.

With the phenomenon of globalization, there has been the process of financial liberalization in many countries after 1980. Turkey, which is applied on 24 January 1980 in conjunction with decision, financial stability has initiated the process of liberalization. Additional regulations in 1989, financial liberalisation has further phases of the process.

As a result of liberal policies applied in the banking sector has to adapt to globalization, as a result, the arrival of foreign banks in Turkey gained speed. With the rapid increase in the number of banks in Turkey has also increased of competition among the banks. Analysis of the financial performance of banks face increasing competition has become important. Using financial data for the years 2002-2012 in the study of domestic and foreign banks' financial performance has been studied to analyze the continuity and performance. As the dependent variable in determining financial performance, Return on Assets (ROA) and Return on Equity (ROE) ratio was used. Financial performance analysis Least Squares (OLS), Granger causality test and Johansen cointegration test is used.

As a result of the analysis made in the group of commercial banks, domestic banks based on ROE and ROA as well as long-term performance has been observed. Foreign-owned banks in the long term only by ROA was determined that performance. In the group of development banks and foreign banks, ROA and ROE based on long-term performance has been identified. In the group of domestic development banks KSKB only by ROA; ÖSKB only by ROE performance was observed in the long term.

Keywords: Financial Performance, Domestic Banks, Foreign Banks, Asset Profitability (ROA), Return on Equity (ROE)

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
TABLO DİZİNİ.....	vii
GRAFİK DİZİNİ.....	vii
KISALTMALAR.....	viii
EKLER.....	ix
GİRİŞ.....	1
I. BÖLÜM.....	4
TÜRKİYE’DE BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN TARİHSEL GELİŞİMİ VE MEVCUT GENEL YAPISI	
1.1. BANKALARIN DOĞUŞU.....	4
1.2. OSMANLI DÖNEMİNDE BANKACILIK.....	5
1.3. CUMHURİYET DÖNEMİNDE BANKACILIK.....	7
1.3.1. Ulusal Bankalar Dönemi (1923-1933).....	7
1.3.2. Devletçilik Dönemi (1933–1944).....	8
1.3.3. Özel Bankalar Dönemi (1944 – 1960).....	10
1.3.4. Planlı Dönem (1960–1980).....	11
1.3.5. Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi (1980 – 2002).....	13
1.3.5.1. 1994 Krizi.....	17
1.3.5.2. 2000 ve 2001 Krizi.....	19
1.3.6. Yeniden Yapılanma Dönemi (2002-2012).....	21
1.3.6.1. Yeniden Yapılandırma Döneminde Banka Birleşmeleri ve Tasfiyeleri ..	22
1.3.6.2. Bankacılık Sisteminde Yeniden Yapılandırma.....	24
1.3.6.2.1. Kamu Bankalarının Yeniden Yapılandırılması.....	26
1.3.6.2.2. TMSF Bünyesindeki Bankaların Sorunlarının Çözümü.....	26
1.3.6.2.3. Özel Bankaların Sermayelerinin Güçlendirilmesi.....	28
1.3.6.2.4. Banka Gözetim ve Denetim Yapısının Güçlendirilmesi.....	28
1.3.6.3. 2003 Sonrası Genel Durum.....	29
1.3.6.4. Türk Bankacılık Sektörünün Genel Yapısı.....	32
1.4. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE YABANCI BANKALARIN GİRİŞİ.....	34

1.4.1. Osmanlı Dönemi.....	34
1.4.2. Cumhuriyet Döneminde Yabancı Bankalar.....	36
1.4.2.1. 1923 - 1980 Yılları Arasında Yabancı Bankalar.....	36
1.4.2.2. 1980 Sonrası Yabancı Bankalar.....	37
1.4.3. Yabancı Bankaların Türkiye'ye Giriş Nedenler.....	39
1.4.4. Yabancı Banka Girişlerinin Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri.....	42
1.5. BANKALARIN SINIFLANDIRILMASI.....	44
1.5.1. Faaliyet Alanlarına Göre Banka Türleri.....	44
1.5.1.1. Merkez Bankaları.....	45
1.5.1.2. Ticaret Bankaları.....	45
1.5.1.3. Yatırım Bankalar.....	45
1.5.1.4. Kalkınma Bankaları.....	45
1.5.1.5. Katılım Bankaları.....	46
1.5.2. Sermaye Kaynaklarına Göre Bankalar.....	46
1.5.2.1 Yerli Sermayeli Bankalar.....	46
1.5.2.1.1. Devlet (Kamu) Sermayeli Bankalar.....	46
1.5.2.1.2. Özel Sermayeli Bankalar:.....	46
1.5.2.1.3. Karma Sermayeli Bankalar:.....	47
1.5.2.2 Yabancı Sermayeli Bankalar.....	47
1.5.2.3 Türk ve Yabancı Sermayeli Bankalar.....	47
II. BÖLÜM.....	50
BANKALARDA FİNANSAL PERFORMANS ANALİZİ İÇİN KULLANILAN TEKNİKLER	
2.1. BANKALARDA FİNANSAL PERFORMANS ANALAZİ.....	50
2.1.1. Performansın Tanım.....	50
2.1.2. Bankalar Açısından Finansal Performansın Önemi.....	52
2.1.3. Finansal Performansın Belirlenmesinde Bilgi Alınan Yerler.....	54
2.1.4. Bankalarda Kullanılan Temel Finansal Tablolar.....	54
2.1.4.1. Bilanço.....	55
2.1.4.2. Gelir Tablosu.....	60
2.2. BANKACILIKTA FİNANSAL PERFORMANSIN ÖLÇÜM TEKNİKLERİ.....	64
2.2.1. Oran Analizleri.....	64

2.2.1.1. Sermaye Yeterlilik	65
2.2.1.2. Aktif Kalitesini Ölçen Oranlar	67
2.2.1.3. Likidite Oranları	69
2.2.1.4. Karlılık Analizinde Kullanılan Oranlar	71
2.2.1.5. Gelir Gider Yapısını Ölçen Oranlar	74
2.2.1.6. Verimliliği Ölçen Oranlar	75
2.2.1.7. Tobin Q Oranı	76
2.2.2. Parametrik Yöntemler	77
2.2.2.1. Stokastik Sınır Yaklaşımı (Stochastic Frontier Approach- SFA)	78
2.2.2.2. Serbest Dağılım Yaklaşımı (Distribution-Free Approach-DFA)	78
2.2.2.3. Kalın Sınır Yaklaşımı (Thick Frontier Approach-TFA)	79
2.2.3. Parametresiz (Parametrik Olmayan) Yöntemler	80
2.2.3.1. Parametresiz Etkinlik Ölçümlerinin Zayıf Yönleri	81
2.2.3.2. Parametresiz Etkinlik Ölçümlerinin Güçlü Yönleri	82
2.2.3.3. Veri Zarflama Analizi (Data Envelopment Analysis - DEA)	82
2.2.3.4. Serbest Düzenleme Zarf Modeli (Free Disposal Hull- FHD)	85
2.2.4. Diğer Performans Ölçüm Oranları	85
2.2.4.1. Büyüklük (Size)	85
2.2.4.2. Faiz Oranı Duyarlılığı	86
III. BÖLÜM	88
TÜRKİYE'DEKİ YERLİ VE YABANCI BANKALARIN GRUP BAZINDA FİNANSAL PERFORMANSLARI VE PERFORMANS SÜREKLİLİĞİNİN ANALİZİ (2002-2012)	
3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	88
3.2. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ	89
3.3. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE ÖRNEKLEMİ	90
3.3.1. Araştırmanın Verileri	90
3.4. LİTERATÜR TARAMASI	91
3.5. ARAŞTIRMADA KULLANILAN YÖNTEM	96
3.5.1. En Küçük Kareler Yöntemi	97
3.5.1.1. Çoklu Regresyon	97
3.5.1.2. En Küçük Kareler	98

3.5.1.2.1 1.AŞAMA: EKK Modelin Ekonometrik Sorunlar Taşıyıp Taşımadığının Araştırılması	100
3.5.1.2.2. Modelin En Küçük Kareler Yöntemi İle Tahmin Edilmesi	105
3.5.2 2. AŞAMA: Veriler Arasındaki İlişki Yönünün Belirlenmesi.....	106
3.5.2.1.Granger Nedensellik Testi	106
3.5.3 3. AŞAMA: Veriler Arasındaki Uzun Dönemli İlişkilerinin Araştırılması..	108
3.5.3.1. Johansen Eşbütünleşme Analizi	108
3.6. SONUÇ VE YORUMLAMA	114
KAYNAKÇA	118
EKLER	130

TABLO DİZİNİ

Tablo 1: Yeniden Yapılanma Döneminde Banka Birleşmeleri ve Tasfiyeleri.....	22
Tablo 2: Bankacılık Sektörünün Yeniden Yapılandırılmasının Maliyeti.....	25
Tablo 3: Bankacılık Sektörünün Yapısal Göstergeleri (2000- Haziran 2013).....	32
Tablo 4: Türkiye’deki Bankaların Sınıflandırılması.....	48
Tablo 5: İMKB’de İşlem Gören Bir Bankanın 2012 Yılına Ait Bilançosu.....	57
Tablo 6: İMKB’de İşlem Gören Bir Bankanın 2012 Yılına Ait Gelir Tablosu.....	62
Tablo 7: Kullanılan Finansal Oranlar.....	91
Tablo 8: ADF Birim Kök Testi Sonuçları.....	102
Tablo 9: Logaritması Alınmış Veriler İle Yapılan Jaruge-Bera Testi.....	103
Tablo 10: Logaritması Alınmış Veriler İle Yapılan Oto Korelasyon Testi.....	103
Tablo 11: Logaritması Alınmış Veriler İle Yapılan Heteroskedastiscity Testi.....	104
Tablo 12: Logaritması Alınmış Veriler İle Yapılan EKK Yöntemi.....	105
Tablo 13: Granger Nedensellik Testi Sonuçları.....	106
Tablo 14: Johansen Eşbütünleşme Testi Sonuçları	111
Tablo 15: Atık Değerler İle Yapılan Johansen Eşbütünleşme Testi	112

GRAFİK DİZİNİ

Grafik1: Finansal İstikrar Endeksi 2003-2010	31
--	----

KISALTMALAR

BDDK: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu

DİBS: Devlet İç Borçlanma Senetleri

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

EKK: En Küçük Kareler Yöntemi

FHD: Serbest Düzenleme Zarf Modeli (Free Disposal Hull)

GSYH: Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla

IMF: Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund)

İMKB: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası

KSKB: Kamu Sermayeli Kalkınma Bankaları

KSMB: Kamu Sermayeli Mevduat Bankaları

MEGEP: Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi

NIM: Net Faiz Marjı

OECD: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

OECD: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

ÖSKB: Özel Sermayeli Kalkınma Bankaları

ÖSMB: Özel Sermayeli Mevduat Bankaları

ROA: Aktif Karlılık

ROE: Özkaynak Karlılığı

SPK: Sermaye Piyasası Kurulu

TBB: Türkiye Bankalar Birliği

TCMB: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası

TMSF: Türkiye Mevduat ve Sigorta Fonu

TSF: Türkiye Sigorta Fonu

VZA: Veri Zarflama Analizi

YSKB: Yabancı Sermayeli Kalkınma Bankaları

YSMB: Yabancı Sermayeli Mevduat Bankaları

EKLER

Ek 1: Finansal Analiz İçin Kullanılan Veriler.....	130
Ek 2: KSMB X1(ROA) İçin Normal Dağılım(Jaurge-Bera) Testi.....	134
Ek 3: KSMB X1(ROA) İçin Korelasyon Testi.....	134
Ek 4: KSMB X1(ROA) İçin Heteroskedasticity Testi.....	135
Ek 5: KSMB X1(ROA) İçin EKK Analizi Sonuçları.....	135
Ek 6: KSMB X1(ROA)İçin Johansen Eşbütünleşme Analizi Sonuçları.....	136
Ek 7: KSMB X1 İçin Hata Terimleri İle Johansen Eşbütünleşme Analizi Sonuçları.....	137

GİRİŞ

Finansal sistem, bir ekonomide fonları arz ve talep edenler ile ihtiyaç duyulan fonların uygun şartlarda sağlanması ve etkin bir şekilde kullanılmasıyla ilgili faaliyetlerden oluşan sistemdir. Finansal sistemin temel fonksiyonu; tasarrufların yatırımlara dönüşmesine yardımcı olmaktır. Sağlıklı bir ekonomik sistemin temeli, etkin bir şekilde işleyen finansal sistemlerden oluşur. Etkin bir şekilde işleyen finansal piyasaların ekonomik kalkınmayı geliştireceği açıktır. Finansal piyasaların sağlıklı bir şekilde faaliyet göstermediği ülkelerde ekonomik kalkınmadan bahsetmek güçtür. Bankacılık sektörü de bu sistemin en önemli aktörlerden biridir, özellikle para piyasasının en önemli aracıdır.

Bankalar, tasarruf sahiplerinden borç alarak tüketici ya da yatırımcıya borç vererek kaynak dağılımında finansal aracılık yapmaktadır. Üstlendikleri bu aracılık görevini etkin ve verimli kullandıkları takdirde ülke ekonomisine önemli katkıda bulunacaklardır. Bankaların finansal pazarlardan kaynak sağlama konusunda diğer bankalarla ve finansal kuruluşlarla rekabet etmek zorunda olmaları, piyasa güçleri tarafından performans ölçümü ve analizine büyük önem verilmesine neden olmuştur (Uçkun ve Girginer, 2011:47).

Yaşanan ekonomik gelişmelere paralel olarak işletmelerin ayakta durmaları gün geçtikçe zorlaşmaktadır. Rekabetin sürekli artması işletmeler için piyasaları daha acımasız hale getirmiş ve işletmelerin varlıklarını sürdürmeleri için daha fazla performans alma eğilimine girmiştir. İşletmelerin varoluş sebeplerinden biri de karlılık olup, kar yarattıkça varlığını sürdürürler. Bankalar da diğer işletmeler gibi kar amacı gütmektedirler, dolayısıyla karlılık performansı önem arz etmektedir. Bankaların karlılık performansı geleceğini görmede yol göstericidir.

Hızla gelişen teknolojinin ve globalleşmenin etkisiyle uluslararası finansal piyasalar yeniden şekillenmiştir. Küreselleşme olgusuyla birlikte diğer birçok gelişmekte olan ülkeler gibi Türkiye de 1980 finansal sektörün kapılarını açmaya ve liberalleşmeye başlamıştır. Özellikle 1999-2000 yıllarında yaşanan mali krizler sonrasında, bankacılık kesiminde risk yönetimi konusunda yeniden yapılanma

sürecine girilmiştir ve yabancı bankaların ilgi odağı olmuştur. Bu tarihten sonra Türkiye’de yabancı bankaların sayısı artmaya başlamıştır.

Türk ekonomisinde yaşanan 2000 ve 2001 krizleri sonrasında uygulamaya konulan bankacılık sektörü “Yeniden Yapılandırma Programı” ile Türk bankacılık sistemi daha sağlıklı bir yapıya kavuşmuştur. Türk ekonomisinin temel göstergelerinde iyileşme ve yeniden yapılandırma programının olumlu sonuçlarının görülmesi, yabancı yatırımcıların Türk bankacılık sistemine ilgisini önemli ölçüde artırmıştır (Karacaoğlan, 2011:2). Yabancı bankaların Türkiye’ye girmesiyle, yerli bankaların rekabet ortamı da buna bağlı olarak güçleşmiştir. Bu rekabet ortamında bankaların uzun dönemde karlılıkları önem arz etmektedir.

Yapılan literatür incelemesinde, Türkiye’deki yerli ve yabancı sermayeli bankaların performanslarının karşılaştırılması ve performans sürekliliği ile ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yapılan çalışmalar genellikle bir banka grubu üzerinedir. Farklı gruptaki bankaların karşılaştırması üzerine yapılan çalışmalar ise kısa dönemi kapsamaktadır. Ancak finansal performansın sürekliliği de önem arz eden bir husus olmasından dolayı 2002-2012 tarihlerini kapsayan bu çalışmada farklı olarak finansal performansın sürekliliği dikkate alınmıştır. Ayrıca yerli sermayeli bankalar ile yabancı sermayeli bankaların finansal performansı ve performans sürekliliği yönünde ele alınmış çalışmaların olmaması böyle bir çalışmanın önemini ortaya koymuştur.

Araştırmanın yönteminde, Bankaların finansal tablolarından yararlanılmıştır. Finansal Performans tespiti için Karlılık Oranı, Sermaye Yeterliliği Oranı, Aktif Kalitesi, Gelir Gider Yapısı ve Likidite Oranları yapılarak bağımlı ve bağımsız değişkenler oluşturulmuştur. Ampirik analizlerde, En Küçük Kareler (EKK) yöntemi, Granger nedensellik testi ve uzun dönemde finansal performansın olup olmadığını analiz etmek için Johansen eşbütünleşme testi yapılmıştır. Uygulanan yöntemler ile bankalar; Yerli sermayeli mevduat ve kalkınma, yabancı sermayeli mevduat ve kalkınma bankaları olarak gruplara ayrılmıştır ayrıca yerli sermayeli bankalar içinde özel ve kamu sermayeli bankalar olarak ayrı bir sınıflandırma yapılmıştır. Sınıflandırılan bu gruplar arasında 2002-2012 yıllarına ait finansal verilerden yararlanılarak performans ve performans sürekliliği olup olmadığı incelenmiştir.

Sağlıklı bir ekonomide sağlıklı bir bankacılık sektörünün varlığı önemlidir. Para piyasasının tamamını şekillendiren yerli ya da yabancı sermayeli bankaların performanslarının iyi olması, sürekli olması, hükümetler, işletmeler ve yatırımcılar açısından oldukça önem arz etmektedir.

Yapılan çalışma toplam üç bölümden oluşmaktadır. I. Bölümde bankacılığın tarihsel gelişimi ve yabancı bankaların Türkiye'ye girişi konuları ele alınmıştır. Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze kadar uygulanan ekonomik politikalar dönem dönem sınıflandırılarak, bu dönemlerde bankaların ekonomik politikalar karşısında nasıl etkilendiği ve bankacılık için yapılan düzenlemeler ile yabancı banka girişlerin cazip kılan durumların neler olduğu üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde bankaların finansal performansın tanımı, önemi, performans ölçümünde yararlanılan mali tablolar ve uygulanan analiz teknikleri üzerinde durulmuştur. Tez çalışmasının son bölümü olan üçüncü bölümde ise kamu, özel ve yabancı sermayeli mevduat bankaları ile kamu, özel ve yabancı sermayeli kalkınma bankalarının finansal performansları en küçük kareler, Granger nedensellik ve Johansen eşbütünleşme teknikleri ile analiz edilmiş ve uygulamada elde edilen sonuçlar ile mali yorumlara yer verilmiştir.

I. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN TARİHSEL GELİŞİMİ VE MEVCUT GENEL YAPISI

1.1. BANKALARIN DOĞUŞU

Yapılan araştırmalara göre dünyada ilk bankacılık faaliyeti (M.Ö.3500) Sümerler döneminde ‘‘Mabet’’ olarak kurulmuştur. Mabetler, harman zamanına kadar çiftçilere tohum ve malzeme alımı için aynı (fiziki) para verdikleri, daha sonraları parasal kredi açtıkları ileri sürülmektedir. Böylelikle ilk bankacılığın borç verme üzerine kurulduğu söylenebilir.

Banka kelimesi İtalyanca ‘‘banco’’ kelimesinden Türkçe'ye geçmiştir. Banco sözcüğü İtalyancada sıra, masa ya da tezgâh anlamını taşımaktadır. Dünyada ilk bankerler olarak kabul edilen Lombardiyalı Yahudiler, bankacılık işlemlerini pazarlara koydukları masa üzerinde yapmışlardır. Lombardiyalı Yahudilerin bazıları taahhütlerini yerine getiremeyerek iflas ettiklerinde halk tarafından masaları (banco) kırılmaktaydı. Senet ve emtia avansı kredisi işlemlerinin günümüzde bile ‘‘Lombard İşlemi’’ olarak anılması buna dayandığı ileri sürülmektedir (Dağ, 2011:5).

Bankacılığın doğuşu çok eski tarihlere kadar uzamasına rağmen, modern anlamda bankacılık kısa bir tarihi geçmişe sahiptir. ‘‘Modern anlamda bankacılık etkinliğini gösteren ilk banka 1609 yılında kurulan Amsterdam bankasıdır. Buna takiben 1637’de Venedik Bankası kurulmuştur. 1694 yılında kurulan İngiltere bankası ve 1907 yılında ABD’de kurulan Federal Reserve Bank ile modern bankacılığın iskeleti oluşturulmuştur. Günümüzde ise bankacılık giderek ulusal olma özelliğinden uzaklaşıp uluslararası nitelik kazanmıştır. (Yardımcıoğlu ve Büyükalvarcı, 2007:143)’’ On dokuzuncu yüzyıla gelindiğinde bankalar ekonomik ve ticari faaliyetlerin yardımcısı ve hatta bu faaliyetleri geniş ölçüde düzenleyen kurumlar hâline gelmiş ve faaliyet alanlarına göre uzmanlaşmaya başlamışlardır.

Bankalar kanununda bankayı tam olarak ifade eden bir tanımlama yapılmamıştır. Halen yürürlükte olan Bankacılık Kanununun* 1. Maddesinde şu

---

*19.10.2005 tarih ve 5411 sayılı Bankalar Kanunu

şekilde tanımlar; "Finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanmasına, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasına, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir." şeklinde ifade edilmiştir.

Klasik bir tanımla Banka, mevduat kabul eden, bu mevduatı en verimli şekilde çeşitli kredi işlemlerinde kullanmak amacını güden veya düzenli bir şekilde kredi alma ya da kredi verme faaliyetlerini yürüten bu faaliyetler sonucu kâr amacı güden ekonomik bir birimdir. Bu tanımın yanında bankanın yaptığı faaliyetler ve hukuki niteliği göz önünde bulundurularak yapılan tanımlama ise şöyledir. '*Banka, kuruluş ve faaliyete geçmek için resmî izne tâbi, hisse senetlerinin tamamı ada yazılı ve kendi ödenmiş sermayesi en az otuz (30) milyon TL olan anonim şirket şeklinde kurulan, bir yandan kendi veya müşterilerinin tasarruf mevduatı olarak biriktirdikleri paraları toplayarak, bunları faiz karşılığında diğer müşterilerine ödünç vererek yatırıma katkıda bulunan, diğer yandan yurt içi ve yurt dışı ödeme işlemlerini kolaylaştıran, Bankalar Kanunu'na tâbi bir ticarî işletmedir (Kaplan, 2006:3-23).*'

1.2. OSMANLI DÖNEMİNDE BANKACILIK

Osmanlı döneminde ilk kâğıt para 'kaime' adıyla 1840 yılında bastırılmıştır. Osmanlı Hazinesi'nin kaynak ihtiyacının karşılanması amacıyla, Kaime adı verilen paranın miktarı artırılmıştır. Sürekli dış ticaret açıkları verilmesinin de etkisiyle birkaç yıl içerisinde kaimelerin yabancı paralar karşısındaki değeri önemli ölçüde düşüş göstermiş, bundan dolayı ithalatın finansmanı için dış piyasalardan kaynak bulunması zorlaşmıştır. Bu durum hükümeti, kaimelerin dış değerinin korunması için çareler aramaya sevk etmiştir. 1845 yılında Galata Bankerlerinin ileri gelenlerinden anlaşma yapılarak Osmanlı ithalatının finansmanın sabit bir döviz kuru üzerinden, bu bankerler tarafından dış mali piyasalara yazılacak poliçeler karşılığında finanse edilmesi uygulaması başlatılmıştır. Bu anlaşma 1847 yılında yenileneceği sırada, bankerler hükümetten aynı işlevi yerine getirmek üzere bir banka kurmalarının kabulünü istemişler ve bu istek kabul edilmiştir. Bu şekilde, Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk banka 1847 yılında Galata Bankerleri tarafından İstanbul Bankası (Banque de Constantinople) adıyla kurulmuştur (Işıқтаç, 2009:3).

Ancak, bu banka çok uzun bir süre çalışmamış, 1852 yılında faaliyetlerine son vererek, tasfiye edilmiştir.

İstanbul Bankası'nın sınırlı kalan faaliyet alanı ve kısa süren faaliyet dönemi sonrası, Osmanlı İmparatorluğu'nda, bankacılığın 1856 yılında kurulan Osmanlı Bankası ile başladığı yaygın olarak kabul edilen bir görüştür. Osmanlı imparatorluğunda özellikle 1839 Tanzimat Fermanı'ndan sonra devletin gelirleri, devletin giderlerini karşılamada sıkıntının baş gösterdiği bir döneme girilmiştir. Devletin kaynak ihtiyacı, önce kaimelerin ihracı ile sonra da toplanan vergiler karşılık gösterilerek İstanbul'da faaliyet gösteren sarraf ve bankerlerden borç alınması ile karşılanmaya çalışılmıştır. Bunu takiben, Kırım Savaşı'nın bitiminde yapılan 1856 Paris Barış Antlaşması'nın, Osmanlı İmparatorluğu'nun dış borç alma olanaklarını artırmış olması Osmanlı Bankası'nın kurulmasındaki en önemli bir etken oluşturmuştur (TBB, 2008:1).

Osmanlı Bankası varlığını uzun bir süre korumuştur. 1920-1930 yılları arasında İngiliz sermayedarların isteği doğrultusunda, Ortadoğu'da hızlı bir şubeleşmeye gitmiş, 1956 yılında Mısır'daki şubelerinin millileştirilmesi ve el konulması ile Ortadoğu'daki faaliyetlerinde önemli bir kayba uğramıştır. Aynı dönemde Kenya, Uganda, Tanzanya, Zimbabve (Rodezya), Katar, Abudabi, Sudan ve Katar'da, İngiliz sermayedarlara bağlı olarak çalışmalarına devam etmiştir. 1969 yılında ana sermayedar Grup Paribas'in isteği doğrultusunda; Avrupa, Ortadoğu ve Afrika'daki şubelerini Grindlays Bank'a devrederek, bu tarihten itibaren yalnızca Türkiye sınırları içerisinde hizmet vermeye devam etmiştir. 1993'e gelindiğinde anonim şirket statüsüyle yeniden yapılanan bankanın hisseleri, Haziran 1996'da Garanti Bankası'na ait, Clover Investments tarafından satın alınmış ve banka, Doğu Grubu'na katılmıştır. 31 Ağustos 2001 tarihi itibarıyla Doğu Grubu bünyesindeki Körfezbank ile birleşen Osmanlı Bankası, 21 Aralık 2001'de ana hissedarı Garanti Bankası'nın bünyesine dâhil olmuştur (www.wikipedia.org: 01.11.2013).

1.3. CUMHURİYET DÖNEMİNDE BANKACILIK

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu ilk yıllarda Lozan Barış Antlaşması ile kazanılan siyasal bağımsızlıktan sonra ekonomik bağımsızlık alanında faaliyetler yürütülmüştür. Dönemin şartları gereği ülkede sürekli savaş halinin olması, gerek tarım sektörü gerekse sanayi sektörü olarak fakir bir ekonominin oluşmasına neden olmuştur.

Cumhuriyet döneminde bankaların gelişimini ekonomik gelişmelere ve uygulanan ekonomik politikalara bağlı olarak altı döneme ayırıp incelemek mümkündür.

1.3.1. Ulusal Bankalar Dönemi (1923-1933)

Osmanlı'nın mirası üzerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarındaki ekonomik yapısı büyük oranda tarıma dayalıydı ve oldukça yıpranmıştı. Cumhuriyet'in ilk yıllarında ulusal sanayi ve bankacılık sektörünün geliştirilmesi için geniş çaplı çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların en önemli adımı ise tüccar, sanayici, çiftçi ve işçi kesimlerinden delegelerin katılımıyla Şubat 1923'te gerçekleştirilen İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlar olmuştur.

Kongre'ye katılan tüccar grubu hükümetin de ortağı olacağı bir ana ticaret bankasının kurulmasını önermiş ve Türkiye İş Bankası AŞ bu öneriler doğrultusunda 1924 yılında özel kesim bankası olarak kurulmuştur. Cumhuriyet döneminin ilk özel sermayeli mali kuruluşu sayılan İş Bankası AŞ'nin görevi gayrimenkul alım-satımı yapmak, her türlü sınaî, ticari işlerle uğraşmak ve bu alanda çalışan işletmelere kredi açmak olarak belirlenmiştir (Coşkun vd., 2012:5).

Özel işletmelerin kalkınmasını destekleyen İş Bankası'nı takiben kamu işletmelerinin kalkınması için Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuştur.

1925 yılında kurulan Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası, Osmanlı'dan kalan devlet işletmelerini yönetmek ve yenilerini kurmak için görevlendirilmiştir. Bu kuruluş 1932'de yönetimindeki fabrikaları; yeni oluşturulan Devlet Sanayi Ofisi'ne devrederek yeni bir yapıya dönüşmüştür. Banka faaliyetleri ise yine aynı günlerde

kurulan 'Türkiye Sanayi ve Kredi Bankası adıyla kamu ve özel kesimi birlikte destekleyen bir bankaya dönüşmüştür (Erkan, 2008:7). Ayrıca İnşaat teşebbüslerini desteklemek ve gerekli kredileri sağlamak amacıyla 3 Haziran 1926 tarihinde Emlak ve Eytam Bankası kurulmuştur. Bu bankaların yanı sıra tek şubeli bankaların sayısında artış olmuş, 1924-1932 döneminde 29 adet olan tek şubeli yerel bankaların çoğu 1929-1930 dünya ekonomik bunalımı ile birlikte kapanmıştır (Günel, 2001:11).

Cumhuriyetin kuruluş yıllarında bankacılık alanında bir başka büyük gelişme ise; ekonomiye milli bir yapı kazandırmak, para ve kredi piyasasını milli kriterlere uygun olarak düzenlemek amacıyla Merkez Bankası'nın kurulması olmuştur.

Savaş yıllarından başlayan süreçte paranın değerindeki sürekli kayıplar artarak devam etmiştir. 1924-1929 yılları arasında ülkede ticari ihtiyaçlara cevap verecek bir para mekanizması bulunmamaktaydı. Artan ödemeler dengesi açıkları ve kredi darboğazlığına girilmesi acilen bir Merkez Bankası kurulması ihtiyacını ortaya koymuştur. Bu konuda ilk yasal önlemler olarak 30 Mayıs 1929'da 1447 Sayılı Menkul Kıymetler ve Kambiyo Kanunu çıkarılmış, 20 Şubat 1930'da 1567 Sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu kabul edilmiştir. Ancak bu düzenleme istikrarı sağlamada yeterli olmamıştır. 1929 krizi ile birlikte borç ödemelerinin de başlaması, paranın değerini sarsıtıcı bir etken olarak ortaya çıkmış, kamu gelirlerinin bir kısmının bu amaca bağlanması devletin faaliyet alanını daraltmıştır. 1929 krizi ve buna bağlı olarak paranın değerini hızlı bir biçimde kaybetmesi merkez bankasını kurulmasını kaçınılmaz bir hale getirmiştir. Para ve kredi faaliyetlerini düzenleyecek bir milli bankanın kurulmasına ilişkin İzmir İktisat Kongresi'nde başlatılan faaliyetler 11 Haziran 1930 tarih ve 1715 Sayılı yasa ile T.C. Merkez Bankası'nın kurulmasıyla sonuçlanmıştır (Eroğlu, 2007:63-73).

1.3.2. Devletçilik Dönemi (1933–1944)

1923–1932 döneminde özel teşebbüse dayalı bir sanayileşme politikası benimsenmiş fakat uygulama sonucunda yöneticileri tatmin edecek bir sonuç alınamamıştır. 1929 Dünya Ekonomik Krizi'nin de etkisiyle sanayileşme için yeni yöntemler bulunması çalışmaları hızlanmıştır. Sonuç olarak, kamu iktisadi girişimleri tarafından gerekli yatırımların yapılması yoluyla sanayileşme stratejisi

benimsenmiştir. “*İktisadi Devletçilik*” olarak adlandırılan bu stratejinin temelinde, büyük sermaye gerektiren ve ileri derecede teknik bilgiye ihtiyaç duyulan yatırımların gerçekleşmesinde devletin özel kesime göre daha fazla olanaklara sahip olduğu düşüncesi vardır. Bu kapsamda, devlet tarafından kurulmasına karar verilen sanayi işletmeleri ile ilgili yatırım planları Birinci ve İkinci Sanayi Planları’nda belirtilmiştir (Doğan, 2011:22).

Bu dönemin bankacılık açısından en önemli özelliği devlet bankalarının kurulmasıdır. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’yla devlet sermayesinin önderliğinde kurulan bankalara önemli görevler verilmiştir.

1933’te Sümerbank ve Belediyeler Bankası*, 1935’te Etibank, 1938’de Halk Bankası ve Denizbank kurulmuştur. 1933–1944 döneminde, kurulmuş devlet bankaları ve bu bankaların üstlendiği görevler şunlardır (Ziadinova, 2005:8);

- Bunlardan Sümerbank: Sınâî kalkınmayı desteklemek.
- T. Halk Bankası: Küçük esnaf ve zanaatkârlara kredi sağlamak;
- İller Bankası: Yerel yönetimleri kalkındırmak, şehir imar planlarını, su elektrik-havagazı kanalizasyon gibi altyapı hizmetlerinin sağlanmasını orta ve uzun vadeli kredilerle desteklemek;
- Denizbank Türk ve yabancı limanlar arasında düzenli posta seferleri işletmek, şehir içi deniz nakliyat işlerini tekel halinde yapmak, çeşitli liman işlerini yürütmek amacıyla kurulmuştur.

Tarım alanında ise 1930’lu yıllarda Ziraat Bankası, buğday fiyatlarının desteklenmesi ve küçük üreticilere kredi verilmesinde önemli işlevleri yerine getirmiştir. 1937 yılında bankanın sermayesi yeniden artırılmış ve iktisadi devlet girişimine dönüştürülmüştür. Bu sermaye artışına rağmen İkinci Dünya Savaşı sırasında askeri harcamaları karşılamakta ciddi güçlük çeken hükümete, Ziraat Bankası’nın büyük ölçüde borç vermek durumunda kalması, tarımsal kredilerde,

---

* Belediyeler Bankası, 29.07.1944 tarihinde TBMM’ye sunulan kanun tasarısıyla şimdiki adı olan İller Bankası olarak değiştirilmiştir.

1940–1944 arasında, önemli bir daralma olmasına neden olmuştur (Karacaoğlan, 2011:15).

1.3.3 Özel Bankalar Dönemi (1944 – 1960)

1945–1960 döneminde, iktisadi devletçilik politikasının yerini, özel sektörün desteklenmesi ile ekonomik kalkınmanın hızlandırılması politikası almıştır.

Bu politika değişikliğinin nedenleri; savaş yıllarında yaşanan yüksek enflasyon ve spekülasyon ortamında tarım ve ticaret sektöründe varlıklı bir sınıfın ortaya çıkmış olması, batı ülkeleri ile yakın ilişki kurulmak istenmesi ve 1950 yılında iktidara liberal olan ve özel sektörü destekleyen Demokrat Parti'nin geçmesi ile birlikte özel bankaların kurulmasına hız verilmiştir (Karacaoğlan, 2011:16).

Belirtilen yıllar içerisinde, fiilen İkinci Dünya Savaşı'na girmeyen ülkemiz ekonomik açıdan savaşın verdiği bütün sıkıntıları yaşamıştır. Tarım ve ticaretin varlıklı kesime geçmesiyle birlikte, özel kesimin sermaye birikimini hızlandırmıştır. İkinci dünya savaşı sonrası dönemde, yatırımların, modern işletmelerin, millî gelir ve nüfusun hızla artması, şehirlerin büyümesi, sanayi sektörünün milli gelirden aldığı payın artması, piyasa için yapılan üretimin yaygınlaşması gibi faktörler ekonomide para ve kredi ihtiyacını artırmıştır (Kaya, 2012:49) .

Tüm bu gelişmeler etkisini bankacılık sektöründe de göstermiş ve bu dönem özel bankacılığın öne çıktığı bir dönem olmuştur. 1944 yılında Yapı ve Kredi Bankası, 1946 yılında Garanti Bankası, 1948 yılında Akbank, 1950 yılında Türkiye Sınâî ve Kalkınma Bankası, 1955 yılında Pamukbank, Türkiye Kredi Bankası ve Tütünbank kurulmuştur. Kurulan bu özel bankaların yanı sıra, 1954 yılında Türkiye Vakıflar Bankası, 1958 yılında Türkiye Öğretmenler Bankası ve daha önce kurulup sonra kapatılan Denizcilik Bankası da bu dönemde faaliyete geçmiştir (Doğan, 2011:24).

“1958 yılında bankacılıktaki gelişmelere paralel olarak, serbest piyasa ekonomisi ve tam rekabet ilkeleri çerçevesinde bankacılık düzenleme ilke ve kuralları doğrultusunda bankaların hak ve menfaatlerini savunmak, bankacılık sisteminin büyümesi, sağlıklı olarak çalışması ve bankacılık mesleğinin gelişmesi, rekabet

gücünün arttırılması amacıyla çalışmalar yapmak, rekabetçi bir ortam yaratılması ve haksız rekabetin önlenmesi için gerekli kararları almak/alınmasını sağlamak, uygulamak ve uygulanmasını talep etmek amacıyla Türkiye Bankalar Birliği (TBB) kurulmuştur (Kaya ve Ataman, 2013:64).’’

Ekonomide yaşanan serbestleşmeyle özel sektörün gelişmesinin yanında 1958 yılında 7129 sayılı Bankalar Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanun ile bankalar krediler açısından tamamen serbest bırakılmış ve bunu takiben, süreçte piyasada serbest rekabet koşulları işlemeye başlamıştır (Duran, 2005:33).

Tasarruf sahiplerinin haklarını korumak için, 1960 yılında Merkez Bankası nezdinde ‘‘Bankalar Tasfiye Fonu’’ kurulmuş, bu fon daha sonra ‘‘Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na’’ (TMSF) devredilmiştir.

1.3.4. Planlı Dönem (1960–1980)

1960 yılı Türkiye’de siyasal, ekonomik ve sosyal dönüşümün yaşandığı yeni bir süreç başlamıştır. 1961 yılında 61 anayasası olarak bilinen yeni bir anayasa yapılmıştır. Bu anayasanın 2. maddesine sosyal devlet ilkesinin yer alması siyasi olduğu kadar ekonomik ve sosyal içerik boyutunun olması piyasalar açısından oldukça anlamlı ve önemlidir.

1961 yılında çıkarılan yeni Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile sendikal hak ve özgürlüklerin ve sosyal güvenlik hakkının teminat altına alındığı ve devletin ekonomik ve sosyal yaşama kamu yararına müdahalede bulunduğu; kısacası ‘‘ sosyal devlet ‘‘ modelinin bütün unsurlarıyla gerçekleştiği yeni bir döneme girilmiştir. Bu bağlamda 1960 yılından sonra Türkiye’de tekrar planlı kalkınma dönemi başlamıştır (Akyıldız ve Eroğlu, 2004:53).

Planlı kalkınma dönemlerinin piyasalar açısında en önemli bir ayağını da bankalar oluşturmuştur. 1960’lı yılların ilk yarısı Türkiye’de yaraların sarılması dönemidir. İstikrar, planlı kalkınmada olduğu görüşü kabul edilmiştir. Bu dönemde, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) bünyesinde kurulan konsorsiyum ile Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın finansmanı için gerekli krediler

sağlanmıştır. Bu doğrultuda Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kurularak planlı kalkınma dönemi başlatılmıştır (Çörtük, 2006:72).

Planlı dönem de denilen bu dönemde, ilki 1963 yılında uygulanmaya başlanan kalkınma planlarında yer alan yatırımların gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda, kamu iktisadi girişimleri ve özel sektör aracılığıyla, ithal edilen sanayi mallarının ülke içinde üretiminin sağlanmasını amaçlayan bir sanayileşme politikası izlenmiştir. Bu politikaya ithal ikameci model denilmektedir (Doğan, 2011:25).

İthal ikameci stratejinin izlenmesi sırasında Türkiye ekonomisi, dışa kapalı bir ekonomi olarak yönetilmiş, faiz oranları ve döviz kuru gibi temel fiyatlar hükümet tarafından dünya piyasalarından bağımsız olarak belirlenmiştir. Planlarda kalkınmada öncelikli olarak belirtilen sanayi, bayındırlık, enerji, ulaştırma, madencilik ve dışsatım kesimlerinin fon gereksinimlerinin düşük maliyetle karşılanabilmesi için negatif reel kredi faiz politikası ve yine bu sektörlerin ithal girdi maliyetlerinin düşük tutulabilmesi için TL'nin aşırı değerlendirildiği bir döviz kuru politikası uygulanmıştır. Planlı dönemde bankacılık sektörü önemli ölçüde devlet kontrolü altında kalmıştır. Mevduat ve banka kredilerine uygulanacak faiz oranları, banka komisyon oranları ve kredi limitleri, izlenen ithal ikamesi politikası doğrultusunda belirlenmiş; bankaların temel işlevi kalkınma planlarında yer alan yatırımların finansmanlarının sağlanması olarak belirlenmiştir (Coşkun vd. 2012:12).

Bu dönemde faizlerin devlet eliyle ve genellikle enflasyonun altında belirlendiği, faiz-kur riskinin olmadığı ve ürün-fiyat rekabetinin olmaması gibi ticari bankacılık bakımından uygulanan politikalar sonucunda pek çok yerel ve küçük banka tasfiye olurken, çok şubeli büyük bankacılığa doğru bir gelişme ön plana çıkmıştır. Planlamanın da etkisiyle mevcut bankaların yeni şube açmaları teşvik edilmiş, küçük bankaların da birleştirilerek ortalama sabit maliyetlerin azaltılmasına çalışılmıştır. Böylece sektöre yeni girişlerin önlenmediği, küçük bankaların tasfiye olduğu ve büyük sermayeli bankaların şubelerinin çeşitlendiği sektörde oligopolistik yapının güçlendiği bir süreç başlamıştır (Güneş, 2013:23).

7129 sayılı Bankalar Kanunu'nun 38. maddesi ile bankaların, en az % 25 hissesine sahip oldukları iştiraklerine açtıkları kredi üst sınırının kaldırılması, 1970'li yıllardan itibaren holding bankacılığının gelişmesine neden olmuştur. Bu durum, o dönemde özel sektör yatırımlarını hızlandıracağı düşüncesiyle devlet tarafından teşvik edilmiştir (Duran, 2005:37).

Planlı dönemde, 5'i kalkınma ve 2'si ticaret olmak üzere toplam 7 yeni banka kurulmuştur. Bu dönemde kurulan kalkınma bankaları, T.C. Turizm Bankası 1962, Sınai Yatırım Kredi Bankası 1963, Devlet Yatırım Bankası 1964, Türkiye Maden Bankası 1968 ile Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası 1976 olup, bu dönemde kurulan ticaret bankaları ise Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası 1964 ve Arap-Türk Bankası 1977'dir (Kaya, 2012:51).

1.3.5. Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi (1980 – 2002)

1980'li yıllar bütün dünyada olduğu gibi, bilgi toplumu ve küreselleşme sürecine geçişin getirdiği değişim rüzgârı etkisini Türkiye'de de göstermiştir. Dış rekabetten korunma "ithal ikameci" sanayileşme modeli terk edilerek serbestleşme ve dışa açılma dönemi başlamıştır. İhracat için teşvikler ve kolaylıklar sağlandığı, yasal düzenlemelerin yapıldığı yeni ekonomik süreçler oluşturulmuştur.

Türkiye 1970'lerin sonunda girdiği ödemeler dengesi kaynaklı krizden çıkmak için 24 Ocak 1980'de IMF destekli bir istikrar programını uygulamaya başlamıştır. (Ağır, 2010:52). Özellikle 1980-1983 yılları arasında yürürlüğe konan ve IMF ile imzalanan "stand-by" anlaşması çerçevesinde belirlenen önlemlerin başlıcaları şu şekilde sıralanmıştır (Öztürk ve Özyakışır, 2005:5);

- Para arzının kısılması ve "serbest faiz"e geçilmesi,
- Türk Lirasının yüksek oranda devalüe edilmesi,
- Kamu harcamalarının kısılması, bütçe açığının küçültülmesi,
- KİT ürünlerine açıklarını kapatmaları için zam yapma yetkisinin verilmesi,
- Sübvansiyonların asgariye indirilmesi ve fiyat kontrollerinin azaltılması,
- Esnek kur, günlük döviz kuru uygulamasına geçilmesi,
- Yabancı sermaye girişini hızlandıracak önlemlerin alınması,

- İhracata dayalı sanayileşmeyi özendirirken, ihracata (vergi, ucuz kredi ve döviz kullanım kolaylıkları) sürekli destek verilmesi.

Bu kararlarla kısa vadede bozulan ekonomik dengelerin yeniden kurularak istikrarın sağlanması; daha sonra ise, ekonomide iç etmenlerin neden olduğu bunalım ortamının bir daha oluşmaması için gerekli yapısal değişikliklerin gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır.

24 Ocak 1980 yılından sonra uygulanmaya başlanan iktisat politikalarının belirleyici özelliği, ekonomiye ilişkin karar süreçlerinde piyasanın işleyişine göre oluşacak fiyatların tek yol gösterici olmasıydı. Bu bağlamda 24 Ocak kararlarının bir uzantısı olarak 1 Temmuz 1980 tarihi de bankacılık sektörü açısından bir dönüm noktası olmuştur. O tarihte yapılan yeni düzenlemeler ile vadeli mevduata ve kredilere uygulanan faiz oranları serbest bırakılmış, bankalara mevduat sertifikası çıkarma izni verilmiştir. “Temmuz Bankacılığı” olarak da bilinen bu uygulama ile 1960–1980 yılları arası dönemde geçerli olan negatif faiz uygulaması son bulmuş, mevduata pozitif faiz vermeye başlanmıştır (Coşkun vd., 2012:14,15).

Yapılan bu yeni düzenleme ile faiz oranlarının piyasa koşullarına bırakılmasıyla bankacılık sektöründe rekabetin artırılması, reel faiz yoluyla yurtiçi tasarrufların yukarı seviyelere çekilmesi ve bu şekilde finansal sektöre derinlik kazandırılması amaçlanmıştır. Getirilen bu düzenlemeler çerçevesinde, 1980’li yıllara kadar uygulanan tavanlar nedeniyle negatif düzeyde seyreden reel faiz oranları pozitif düzeyde dönmüş ve önemli ölçüde artış kaydetmiştir. Bu düzenlemenin hemen ardından, büyük bankalar bir araya gelerek, faizlerin belli bir düzeyin üzerine yükselmesini önlemek amacıyla ortak bir faiz oranı belirleme kararı almışlardır (Oktayer, 2009:75,76) .

Bu dönemde yapılan düzenlemelerin bankacılık üzerindeki etkilerini şu şekilde sıralayabiliriz (Alp Yiğit, 2005:15-16; Takan, 2002:7);

- Yerli ve yabancı bankaların girişine izin verilmiş, bu da rekabeti artırarak bankaları klasik bankacılık alanında uzaklaştırıp, yeni kaynak ve plasman

alanına yöneltmiştir (Tüketici kredileri, kredi kartları, döviz tevdiatı hesabı, leasing, factoring, forfaiting, swap, forward, future, option gibi).

- Bilgisayar ve iletişim teknolojisinde gelişmelerin sonucu olarak Türk bankaları, yurt dışında banka kurarak ve şube açarak dışa açılmaya başlamıştır.
- 1980 yılında mevduat ve kredi faiz oranları serbest bırakılmıştır ancak mevduat ve faiz oranlarının serbestleşmesi sektörde mevduat toplamak için rekabet ortamı yaratarak faizleri hızla artırmış, yüksek maliyetle toplanan faizlerin plasmanında da dikkatli olunmamasından dolayı bazı küçük araçlı banka ve aracı kurumlar ödeme gücünü çekmişlerdir. Bunun sonucu olarak 1982 yılında mali kriz yaşanmış ve 1988 yılına kadar faiz oranları tekrar Merkez Bankası tarafından belirlendiği bir dönem başlamıştır.
- Mali kriz sonucu bankaların gözetim ve denetimiyle ilgili düzenlemeler yapılmaya karar verilmiş, 1985 yılında bankalar kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla sermaye yeterlilik rasyosu kabul edilmiş, tek düzen hesap planı uygulaması getirilmiştir.
- 1982 yılında SPK kurulmuştur
- 1984 yılında yurt içinde yerleşik kişilere döviz tutma ve döviz tevdiat hesabı açma izni verilmiştir. Bu döviz kaynakları mali sistem içine çekilmesine neden olmuş, bu hesaplarda toplam mevduat kısa sürede önemli miktarlara ulaşmıştır.
- 1985 yılında devlet iç borçlanma senetleri (DİBS) ihale yöntemiyle satışa sunulmaya başlamıştır böylece kamu finansmanı için iç borçlanma süreci başlamıştır.
- Sermaye piyasaları kanunu ile sermaye piyasası (hisse senetleri) aracılarının kullanımı için gerekli yasa ve kurumsal yapıyı oluşturmuş, oluşan bu yapının üzerine 1986 yılında İstanbul Menkul Kıymetler Borsası kurulmuştur.
- Bankalar arası TL piyasası kurulmuş, böylece piyasadaki likidite durumu Merkez Bankası ve diğer ticari bankalar tarafından daha sağlıklı bir şekilde izlenmeye başlanmıştır.

- 1987 yılında Merkez Bankası açık piyasa işlemlerine başlayarak, para politikasını idare etmenin yanında iç borçlanma senetlerinin alım-satımı yapma ve 1992 yılında DİBS'ler için ikinci bir pazar oluşturma imkânı bulmuştur.
- 1988 yılı ağustos ayından itibaren döviz kurlarının piyasa şartlarına yakın bir biçimde tespit edilmesi yöntemi benimsenmiş, Merkez Bankası'nda döviz ve efektif piyasaları açılmıştır. Böylece bankacılık sisteminde döviz ve efektif rezervlerinin etkin kullanımı yönünde bir sisteme geçilmiştir. Ayrıca 1988 ağustosunda döviz ve efektif piyasalarında döviz karşılığı altın piyasasına bağlanması karar verilmiştir.

1990'lı yıllarda yaşanan yüksek ve hareketli enflasyon, büyüme hızındaki dalgalanmalar ve sermaye hareketlerinin kırılgan yapısı geleceğe yönelik belirsizlikleri artırmak suretiyle ekonomik birimlerin kısa vadeli bir bakış açısıyla hareket etmelerine neden olmuştur. Türk Lirasına olan güveni zayıflatarak para ikamesinin hızlanmasına yol açmıştır. Bu sürecin bir sonucu olarak bankaların kaynaklarının vadesi önemli ölçüde kısalmış ve döviz cinsinden yükümlülüklerin toplam kaynaklar içindeki payı belirgin bir biçimde artmıştır. Kamu kesimi açıklarındaki artış ve bu açıkların yüksek reel faizler ile yurtiçi piyasalardan finansmanı, bankaların reel ekonomiye kaynak sağlamaktan uzaklaşarak kamu açıklarını finanse etmeye yönelmelerine yol açmıştır. Yüksek reel faizlerin ortaya çıkardığı arbitraj imkânı bankacılık kesiminin yurtdışından borçlanarak kamu açıklarını finanse etmelerini cazip hale getirmiş, bu durum bankacılık sektörünün döviz açık pozisyonlarının arttığı bir dönem olmuştur. Kamu kesimi açıklarındaki artış ve bu açıkların yüksek reel faizler ile yurtiçi piyasalardan finansmanı bankaların reel ekonomiye kaynak oluşturmaktan uzaklaşarak kamu açıklarını finanse etmeye yönelmelerine yol açmıştır. Yüksek reel faizlerin ortaya çıkardığı arbitraj imkânı bankacılık kesiminin yurtdışından borçlanarak kamu açıklarını finanse etmelerini cazip hale getirmiş, bu durum bankacılık sektörünün döviz açık pozisyonlarına neden olmuştur (BDDK, 2001:6).

Bu gelişmelerin sonucu olarak kamu bankalarında yapısal bozukluklar olmuş ve finansman ihtiyacını kısa vadeli, yüksek maliyetle tedarik etme zorunda

kalmışlardır. Bu da kamu bankalarının giderek zarar etmesine ve finansal piyasada haksız rekabete yol açıp faiz oranlarının yüksek seviyede seyir etmesine neden olmuş böylece bankalar yüksek riskli bir ortamda çalışmak durumunda kalmışlardır. Bankacılık sisteminde likidite, faiz ve kur risklerinin kırılğan hale gelmesi 1994 yılında mali krize yol açmıştır. Yaşanan ekonomik kriz, bankacılık sisteminin zarar etmesine ve ciddi bir özkaynak erezyonuna neden olmuştur.

1.3.5.1. 1994 Krizi

1994 yılında krizle karşı karşıya kalan bankacılık sistemi bu krizden olumsuz etkilenmiş ve bankacılık sektörü küçülmüştür. Kriz sonrası süreçte mali sistemin tekrar güçlenmesi için tedbirler arttırılmıştır. Alınan tedbirlerin etkisiyle 1995 yılından itibaren bankacılık sektörü yeniden gelişmeye başlamıştır.

1995 yılından sonra ekonomideki hızlı toparlanma tüm sektörleri olduğu gibi bankacılık sisteminin büyümesini olumlu yönde etkilemiştir. Yüksek reel faizler TL cinsinden yatırım araçlarını cazip hale getirmiş, para ikamesi yavaşlamış, ancak tersine dönmemiştir. Kapanan döviz pozisyonları yeniden açılmış, daha yüksek maliyetli olmakla birlikte yurtdışı borçlanma başlamıştır. Bununla birlikte yatırımcıların talebi çok kısa vadeli araçlara yoğunlaşmıştır. Yurtdışından sağlanan borçlanmaya vergi getirilmiş, TL ve yabancı borçlanma üzerindeki parasal yükler arttırılmıştır. Bu gelişmeler repo ve vadeli döviz işlemlerinin hızla büyümesine neden olmuştur. Bankacılık sektöründe vadesiz mevduat ve vadeli mevduatın büyük bölümü günlük vadeli ve çok yüksek faizli repoya yönelmiştir. Gayri nakdi krediler üzerinden açık pozisyonlar büyümüştür. Para ve mali yüklerin maliyetler üzerindeki olumsuz etkisi nedeniyle kaynakların bir bölümü kıyı bankalarına yönelmiştir (Karacaoğlan, 2011:28).

1995 yılından sonra ekonomideki olumlu gelişmeler uzun sürmemiş, kısa dönemli hükümet iktidarları ekonomik belirsizlikleri olumsuz etkilemiştir.

1997 yılında yaşanan Asya Krizi, bankacılık sektörünü ciddi anlamda etkilememiştir. 1998 yılı Ağustos ayında ortaya çıkan Rusya Krizi'nin olumsuz etkileri daha fazla olmuştur. Bu krizin, hem reel sektör hem de finans sektörü

üzerinde olumsuz etkileri olmuş, Rusya'dan yabancı sermaye kaçıışı başlamış ve o dönemde Türkiye'de de çok ciddi sermaye kaçışları olmuştur. Altı hafta gibi kısa bir sürede 6 milyar dolar tutarında yabancı finansal yatırım ülkeyi terk etmiştir. Merkez Bankası, faiz oranlarını yükselterek dışarıya sermaye çıkışını frenlemiştir. Bu dönemde, artan kamu harcamaları ile kamu kesiminin borçlanma gereksinimi artmış ve devlet tahvili faiz oranları hızla artmıştır (Duran, 2005:44,45).

1999 yılında ekonomik faaliyet daralmıştır. Rusya kriziyle bağlantılı olarak 1998 yılının ikinci yarısından itibaren görülen sermaye çıkışı, Adapazarı ve Düzce depremleri, erken genel seçim ve hükümet değişimi gibi faktörler, bu daralmada etkili olmuştur. Haziran 1999'da göreve başlayan yeni hükümet, ekonomik sorunlara dönük olarak bir dizi iyileştirme ve düzenlemeyi hayata geçirmiştir (Karacaoğlan, 2011:29).

Mali bünyedeki sorunlar çözmek için 1999 Aralık ayında 4399 sayılı bankalar kanunu 4491 nolu kanun ile yeniden ele alınarak düzenlemeler yapılmıştır.

Bu düzenlemeler ile (Alp Yiğit, 2005:17-18);

- Bankacılık mevzuatı uluslararası düzenlemelere, tavsiyelere ve özellikle Avrupa Birliği direktifine önemli ölçüde uyumlu hale getirilmiştir.
- Bir bankanın kurulması ve şube açması şartlarını ağırlaştıran düzenlemeler getirilmiştir.
- Özel bankalar ile kamu bankaları arasında rekabet eşitliğini bozan düzenlemeler kaldırılmıştır.
- Kredi tanımı, Avrupa Birliği düzenlemelerine son derece yaklaşmış, büyük kredi tanımı getirilmiş, dolaylı kredi ilişkisi yeniden düzenlenmiş, kredi öz kaynak ilişkisi daraltılmış,
- Bir bankanın mali bünyesi zayıflaması durumunda denetim otoritesinin hareket kabiliyeti artırılmış, mali bünyenin güçlenmesini sağlayacak ya da faaliyeti ile ilgili olarak alınacak tedbirlere ilişkin kararlar daha nesnel ölçütlere dayandırılmış, karar sürecini hızlandıran değişikliklere gidilmiş, ortakların ve yöneticilerin şahsi sorumlulukları artırılmış,

- Bankaların faaliyete başlamaları, faaliyetlerin izlemesi ve denetlenmesi, denetim sonuçlarının karara bağlanması, bir bankanın faaliyetinin sona erdirilmesi ile ilgili kararların alınması amacıyla Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) adı altında yeni bir otorite oluşturulmuştur.

Bu sürecin devamı olarak IMF ile 1999 Aralık ayında da 2000-2002 yıllarını kapsayan üç yıllık orta vadeli stand-by anlaşmasını imzalamıştır. Bu çerçevede Ocak 2000'de sıkı para ve döviz kuru politikası ile bankacılık sektöründe yapısal dönüşümleri içeren ‘Enflasyonu Düşürme Programı’ başlatılmıştır.

1.3.5.2. 2000 ve 2001 Krizi

1999 yılında IMF ye yazılan niyet mektubunda belirtildiği gibi 2000 yılında 3 senelik bir zamana yayılan dezenflasyon programının 2000 yılında uygulanacak stand by anlaşması ile temel amaçlar şunlardır (www.tcmb.gov.tr. 15.01.2013);

- Tüketici enflasyonunu, yapısal reformlarla desteklenen, birbirleriyle tutarlı, güçlü, itibarlı ve süreklilik arz eden maliye, gelir, para ve kur politikalarının eş güdümlü uygulanması ile 2000 yılı sonunda % 25, 2001 yılı sonunda %12 ve 2002 yılında % 7'ye indirmek,
- Reel faiz oranlarını makul düzeylere düşürmek,
- Ekonominin büyüme potansiyelini artırmak,
- Ekonomideki kaynakların daha etkin ve adil dağılımını sağlamaktır.

Hedeflenen enflasyonu düşürme programında, enflasyonla uyumlu olacak şekilde döviz kurları sepetinin günlük değeri önceden belirlenen bir takvimle açıklanmıştır. Kasım 2000'ne kadar bu politikanın uygulamasında bir sorun olmamış, döviz kurları önceden ilan edilen düzeylerde tutulmuştur.

Ancak uluslararası piyasalarda Arjantin kaynaklı tedirginliklerin oluşması sonucu yabancı yatırımcıların ülkemiz gibi gelişen ülke piyasalarına daha temkinli yaklaşıma başlamıştır. Piyasalarda yapısal reformların ve özelleştirmede gecikme olduğu yönünde algılamaların oluşmaya başlaması, başta bazı özel bankalar ve kamu bankaları olmak üzere Türk bankacılık sisteminin zayıflığı, mevsimsel sebeplerin de etkisi ile döviz arzından

eksilme gibi öne çıkan nedenlerle Ekim 2000'den itibaren faizlerde baskı hissedilmeye başlamıştır. 22 Kasım 2000 tarihinden itibaren ise önemli bir döviz talebi başlamış, faizler hızla yükselmiş, bazı özel bankalar ve kamu bankaları yoğun olarak likidite sıkışıklığı yaşamaya başlamışlardır (TCMB, 2003:3).

Piyasadaki bankaların birbirine olan güven eksikliği nedeniyle de finansal piyasada dalgalanmalar yaşanmaya başlamış ve bazı bankaların tercih ettiği riskli portföy yönetiminin yarattığı likidite sorunlarından kaynaklanan yetersizlikler sonucu, bankaların finansal aracılık işlevlerinde sorunlar çıkmıştır. Döviz talebi canlanmış buna bağlı olarak Türk lirasına olan likidite ihtiyacı da artmıştır. Türk lirasına olan ihtiyacın artması sonucu T.C. Merkez Bankası döviz talep eden bankalara Türk lirası karşılığında döviz vermiştir. Ancak alınan önlemler yeterli olmayıp bankaların içine düştükleri likidite sorunu para piyasasındaki faizleri yükseltip 22 Kasım 2000 krizine neden olmuştur (TCMB, 2003:4)

2000 yılında üç özel sermayeli ticaret bankasının (Demirbank, Etibank, Bank Kapital) daha yönetimi Fon'a devredilmiştir. Bir ticaret bankası (Kıbrıs Kredi Bankası) ile bir kalkınma ve yatırım bankasının (Park Yatırım Bankası) bankacılık faaliyetleri durdurulmuştur.

Kasım krizinin etkileri sürüyorken üç ay sonra 19 Şubat 2001'de Başbakan ile Cumhurbaşkanı arasındaki bir tartışma ikinci bir spekülasyon saldırısını başlatmış ve bu kez döviz krizi başlamıştır. 21 Şubat'ta bankalar arası para piyasasında gecelik faiz %6200'e kadar çıkmış ve ortalama %4018.6 olmuştur. 16 Şubat'ta 27.94 milyar dolar olan Merkez Bankası döviz rezervi 23 Şubat'ta 22.58 milyar dolara inmiş ve rezerv kaybı 5.36 milyar dolar olmuştur. Kasım krizinde dövize yoğunlaşma yabancılarla sınırlı iken, Şubat krizinde yerlilerin de, özellikle bankalar, dövize yoğunlaşmıştır. Dövize yapılan saldırıya dayanma gücü kalmayınca, TCMB 21 Şubat gecesi kurun dalgalanmaya bırakıldığını açıklamıştır. 19 Şubat'ta 1 doların piyasa satış kuru 686 500 iken, 23 Şubat'ta 920 000, 28 Şubat'ta 960 000 olmuştur, yani kur artışı 10 gün içinde %40'a ulaşmıştır. Kasım krizinde çok yükseldiğini ifade edilen Finansal Baskı Endeksi daha da büyük bir sıçrama yapmıştır. Kasım ayında yara alan enflasyonu düşürme programının da sonu gelinmiştir. Şubat krizi

artık bir döviz krizi olmuş, faizin çok yükselmesi de dövize olan talebi engelleyememiştir (Uygur, 2001:23).

Yapısal düzenlemelerin yavaşlaması, iç talebin sınırlandırılmamasına bağlı olarak cari işlemler açığının büyümeye devam etmesi ve döviz kurlarındaki baskının artması sonucu 2001 Şubat ayında Türkiye ekonomisinde finansal sistemden başlayan ve hızla reel kesime de yayılan bir kriz yaşanmıştır (TBB, 2008:19).

Kasım 2000 ve hemen ardından gelen Şubat 2001 krizlerinin para piyasalarındaki yansımaları faiz oranları ve döviz kurlarının artışı ile kendisini göstermiştir. ABD doları, % 100 devalüe edilerek 600.000 TL seviyesinden 1.200.000 TL seviyesine çıkmıştır. Şubat 2001'de yaşanan kriz ile Merkez Bankasının döviz rezervlerinin gerilemesi üzerine 21 Şubat 2001'de döviz kuru dalgalanmaya bırakılmış ve böylece Kasım ayında kesintiye uğrayan enflasyonu düşürme programının da sonuna gelinmiştir. IMF'nin bu krizlerdeki hatası, bankacılık reformu ile ilgili önlemlerin yavaş ve yumuşak bir geçişi gerektirdiği gerçeğini dikkate almaması olduğu ileri sürülmektedir. Üstelik radikal önlemler sistemdeki çöküşü ve paniği hızlandırmıştır (Çörtük, 2006:73-75).

2000 yılında uygulanan enflasyonu düşürme programı, ekonomideki yapısal sorunların önüne geçemeyip 2001 krizinin yaşanması yeni bir programın gereğini ortaya koymuştur. IMF ve Dünya Bankası'nın destekleri ile 15 Nisan 2001 tarihinde "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı" adıyla yeni bir program açıklanmıştır.

1.3.6.Yeniden Yapılanma Dönemi (2002-2012)

Şubat 2001 krizinden sonra IMF ve Dünya Bankası'nın destekleri ile 15 Nisan 2001 tarihinde "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı" adıyla yeni bir program açıklanmış, 2002–2004 yıllarını kapsayacak şekilde tekrar gözden geçirilmiştir. Programda; enflasyona uygun gelirler politikası ve şeffaflığı öngören yapısal unsurların geliştirilmesi, ekonominin dış şoklara karşı direncinin artırılması, kamu borçlarının azaltılması, yapısal reformların tamamlanması ve bankacılık sisteminin güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Bankacılık sisteminin sağlıklı bir yapıya

kavuşturulması amacıyla Mayıs 2001’de Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı uygulamaya konulmuştur (<http://en.tbb.org.tr> , 16.11.2013).

1.3.6.1 Yeniden Yapılandırma Döneminde Banka Birleşmeleri ve Tasfiyeleri

Yeniden yapılandırma döneminde birçok banka birleştirilmiş veya tasfiye edilmiştir. Birleştirilen ya da tasfiye edilen banklar bir bütün halinde Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Yeniden Yapılanma Döneminde Banka Birleşmeleri ve Tasfiyeleri

Devrolan Banka	Devralan Banka	Tarih
Egebank	Sümerbank	19.02.2001
Yaşar bank	Sümerbank	19.02.2001
Yurt bank	Sümerbank	19.02.2001
Bank Kapital	Sümerbank	19.02.2001
Ulusal bank	Sümerbank	28.02.2001
Bank Ekspres	Tekfen	30.06.2001
Esbank	Etibank	02.07.2001
İnterbank	Etibank	02.07.2001
Emlak Bankası	Ziraat Bankası ve Halk Bankası	06.07.2001
Birleşik Türk Körfez Bank	Osmanlı Bankası	09.07.2001
Sümerbank	Oyak Bank	10.08.2001
Demirbank	HSBC	21.09.2001
Osmanlı Bankası	Garanti Bankası	30.09.2001
MoranGuaranty ve Chasa Manhattan	Jp. Morgan Chase Bank	09.11.2001
Sınai Yatırım Bankası	TSKB	31.12.2001
Sitebank	Novabank	16.01.2002

Etibank	Bayındırbank	05.04.2002
Pamukbank	Halk Bankası	19.06.2002
Türk Ticaret Bankası	Tasfiye	14.08.2002
İktisat Bankası	Bayındırbank	30.09.2002
Kentbank	Bayındırbank	30.09.2002
EGS Bank	Bayındırbank	30.09.2002
Toprakbank	Bayındırbank	30.09.2002
Tar İşbank	Denizbank	22.10.2002
Milli Aydın Bankası	Denizbank	27.12.2002
ING Bank N. V.	Tasfiye	01.05.2003
Türkiye İmar Bankası	Tasfiye	04.07.2003
CreditSuisse First Boston	Tasfiye	02.12.2003
CreditLyonnais S. A. CreditAgricoleIndosuez	Türk Bank	18.03.2004
Koçbank	Yapı ve Kredi Bankası	31.05.2005
Türk Dışbank	Fortisbank NV-SA	04.07.2005
Denizbank	Dexia	31.05.2006

Kaynak: TBB ve TSF Üç Aylık Raporları, 2007 (Aktaran: Kuzu,2013).

Cumhuriyet tarihinin en büyük banka tasfiyesi 2001 krizinden sonra gerçekleşmiştir. 2001 yılından önceki banka tasfiyelerinde sistematik yapılanma modelinden söz edilememektedir. Tasfiyelerde bankalara el konularak bankaların aktifleri, pasifleri ve personeliyle birlikte TMSF'ye devredilmiştir. Sistemde büyük bir yapısal revizyona gidileceğinin ipuçları, 1999 yılında görülmüştür. 2001 ve sonrası dönem Türk Bankacılığının en önemli özellikleri, bankacılık sisteminde şeffaflığın öne çıkması, uluslararası ölçüm ve denetim standartlarına uyum

sağlanması ve Türk Bankacılık Sisteminin küresel sermayeye açıldığı dönem olmuştur (Kuzu, 2013:32).

Krizle birlikte, 2001 yılı içinde Ulusal Bank, İktisat Bankası, EGS Bank, Bayındırbank, Kentbank, Tarisbank, Sitebank ve Toprakbank TMSF'ye devredilmiştir. TMSF bünyesindeki, Egebank, Yurtbank, Yasarbank ve Bank Kapital Ocağ 2001'de, Ulusal Bank ise Nisan 2001'de Sümerbank ile birleştirilmiş ve daha sonra Oyağ Grubu'na satılmıştır. TMSF bünyesindeki İnterbank ve Esbank, Etibank ile birleştirilmiş ve daha sonra Etibank'ın bankacılık lisansı iptal edilmiştir. Ayrıca, İktisat Bankası ve Kentbank'ın bankacılık lisansları da iptal edilmiştir. Demirbank, HSBC Bank'a satılmış, Okan Yatırım Bankası ve Atlas Yatırım Bankası'nın faaliyet izinleri iptal edilmiş ve Türkiye Emlak Bankası, T.C. Ziraat Bankası bünyesine dahil edilmiştir. Ayrıca, Körfez Bank, Osmanlı Bankası ile Osmanlı Bankası da Garanti Bankası ile birleşmiştir. 2001 yılı sonuna gelindiğinde tüm sistemdeki banka sayısı bu gelişmeler neticesinde 79'dan 61'e gerilemiştir (Duran, 2005:47).

1.3.6.2. Bankacılık Sisteminde Yeniden Yapılandırma

Bankacılık sisteminde yeniden yapılandırma süreci 1999 yılı sonunda "enflasyonla mücadele" programı ile başlatılmış, 2001 yılında "bankacılık sektörü yeniden yapılandırma programı" açıklanmıştır. Bankacılıkla ilgili yapılan yeniden yapılandırmalar büyük ölçüde düzenlemelerin uluslararası standartlara ve uygulamalara yaklaştırılması yönünde olmuştur. Daha sonra 4389 Sayılı Bankalar Kanununda kapsamlı değişiklikler yapılmıştır. Bankacılık alanında idari ve mali özerkliğe sahip düzenleyici ve denetleyici bir otorite olan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) oluşturulmuştur. Geçmişte Hazine ve Merkez Bankası arasında paylaşılan banka denetim ve düzenleme görev ve yetkileri 2000 yılı Ağustos ayında faaliyetlerine başlayan BDDK'ya geçmiştir. Diğer taraftan, krizlerin ve kronik enflasyonun ortaya çıkardığı gelişmeler sonucunda Merkez Bankası Kanunu Nisan 2001'de değiştirilerek, Bankanın Avrupa Birliği standartlarında bağımsızlığa ulaşması hedeflenmiş ve Merkez Bankasının araç bağımsızlığı sağlanmıştır. Bu çerçevede, Merkez Bankasının temel amacı, fiyat istikrarının sağlanması olarak

belirlenmiş, buradan hareketle destekleyici amaç olarak finansal istikrarı koruma yönünde gerekli tedbirleri alması da öngörülmüştür (DPT, 2007:3-4).

Bankacılık sektöründe yeniden yapılandırma süreci dört temel unsura dayandırılmıştır. Bunlar (www.vergidunyasi.com.tr, 25.11.2013);

- 1-Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) bünyesindeki bankaların sorunlarının çözümü çözüme kavuşturulması
- 2- Kamu bankalarının yeniden yapılandırılması,
- 3- Özel bankaların sağlıklı bir yapıya kavuşturulması,
- 4- Bankaların gözetim ve denetimin yapısının güçlendirilmesi gibi unsurlara dayandırılmıştır.

Merkez Bankası Kanununda yapılan değişiklikle, Bankanın görevinin fiyat istikrarı olduğu açıkça tanımlanmış, Bankaya araç bağımsızlığı sağlanmış ve Para Politikası Kurulu oluşturulmuştur. Kamu bankaları yeniden yapılandırılmış, ortak bir yönetim altına alınmıştır. Kamu bankalarındaki görev zararları Devlet iç borçlanma senetleri karşılığı tasfiye edilerek, bankaların mali bünyeleri güçlendirilmiştir (Işıқтаç, 2009:11-12).

Tablo 2: Bankacılık Sektörünün Yeniden Yapılandırılmasının Maliyeti

Kamu bankalarına aktarılan kaynaklar	21,9 milyar \$
Görev zararları için oluşan borç	19,2 milyar \$
Nakit sermaye desteği	2,5 milyar \$
Nakit dışı sermaye desteği	0,2 milyar \$
TMSF bankaları için aktarılan kaynaklar	22,5 milyar \$
Kamu sektöründen aktarılan kaynaklar	17,3 milyar \$
Özel Bankalar	5,2 milyar \$
Özel sektörden aktarılan kaynaklar	7,9 milyar \$

Özel sektör bankalarınca aktarılan kaynaklar	2,7 milyar \$
TMSF'den aktarılan kaynaklar	5,2 milyar \$
Toplam:	47,2 milyar \$

Kaynak: TBB Kasım 2008:41

BDDK'nın Ekim 2003'teki bankacılık sektörü yeniden yapılandırma Programı gelişme raporuna göre bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılmasının maliyeti 47.200 milyon ABD Doları bulmuştur. Bunun 21.900 milyon ABD Doları kamu bankaları için, 17.300 milyon ABD Doları TMSF bankalarının devir zararları için kullanılmıştır. TMSF'nin devraldığı bankaları işletmeye devam etmesi ile banka zararları artmış, özel bankalara yapılan sermaye desteği ile toplam maliyet 47.200 milyon dolara ulaşmıştır (Er, 2009:150)

1.3.6.2.1.Kamu Bankalarının Yeniden Yapılandırılması

Yeniden yapılandırma sürecinin ikinci aşamasını kamu bankalarının finansal ve operasyonel açıdan yeniden yapılandırılması oluşturmuştur. Görev zararlarının ödenmemesi, siyasi müdahaleler nedeniyle kaynaklarının etkin olarak kullanılamaması, yönetim yapısındaki zayıflıklar nedeniyle mali yapıları önemli ölçüde bozulan kamu bankalarının sermaye yapılarının güçlendirilmesi ve mali açıdan yeniden yapılandırılmaları için kamudan önemli bir kaynak aktarımı yapılmıştır. Bu çerçevede, 2000 yılı sonunda bilanço büyüklüklerinin % 50'sine ulaşan görev zararı alacaklarının kapatılması ve sermaye desteğini içermek üzere 2001 yılsonu itibariyle toplam 21,9 milyar dolar tutarında kaynak kamu bankalarına aktarılmış, T. Emlak Bankası A.Ş. devren T.C Ziraat Bankası A.Ş. ile birleştirilmiştir. Birleşmeler yoluyla küçültülmeleri ve nihai olarak özelleştirilmeleri öngörülen kamu bankalarının operasyonel açıdan yeniden yapılandırılmalarına yönelik faaliyetler ise hızlandırılmıştır (Kuzu, 2013:35).

1.3.6.2.2. TMSF bünyesindeki bankaların sorunlarının çözümü:

Yeniden yapılandırmanın ilk adımı mali bünyesinde sorunlar olan bankalara çözüm arayışı olmuştur. 1999 yılı sonunda bankacılık sistemindeki beş sorunlu banka

TMSF yönetimine alınmış, iki kalkınma ve yatırım bankasının faaliyetine son verilmiştir. 1996-2003 döneminde TMSF'ye alınan 20 bankanın mali yapılarının güçlendirilmesi, yeniden yapılandırılmaları ve yükümlülüklerinin devri amacıyla Hazine Müsteşarlığı'ndan özel tertip tahviller ihraç edilmiş, Merkez Bankası'ndan avans kullanılmış ve TMSF'den kaynak aktarılmıştır. Aynı dönemde 8 bankanın bankacılık lisansları iptal edilerek tasfiye edilmiştir. 2003 Temmuz sonu itibariyle TMSF yönetimindeki bankalara, geri ödemeler dâhil edildikten sonra, anapara ve faiz borcu toplamı olmak üzere aktarılan toplam tutar 28,2 milyar dolara (40 katrilyon TL) çıkmıştır. Hâlihazırda geçiş bankası olarak yapılandırılan Birleşik Fon Bankası A.Ş. TMSF bünyesinde bulunmaktadır (TBB, 2008:41).

Mali sektörün özellikle bankaların yeniden yapılandırılması amacı ile Bankalar yasasında değişiklik öngören yasal süreç başlatılmış ve yeniden yapılandırma programı uygulanmaya başlanmıştır. Program kapsamında, kamu bankalarının bilançolarının %50'sine ulaşan görev zararları 23 katrilyon Türk Lirası tutarında özel tertip tahvil verilmek suretiyle anapara ve faizi ile birlikte kapatılmıştır. Kısa vadeli yükümlülüklerinin azaltılması amacıyla aldıkları kağıtları Merkez Bankası'nda repo veya doğrudan satış ile likit hale getirme imkanı tanınmış ve kısa vadeli yükümlülükleri sıfırlanmıştır. Merkez Bankası dışında gecelik borçlanmalarına son verilmiştir. Mali yapıları kötü olan bankaların sermayelerini güçlendirmek için 3.224 trilyon lira nakit dışı ve 326 trilyon nakit sermaye desteği yapılmıştır. İhtisas kredileri de dahil olmak üzere tüm kredileri kaynak maliyetine göre belirlemeleri ve karşılığı bütçeye konmadıkça zarar oluşturacak görev verilmemesi konusunda düzenleme yapılmıştır. Bilançoları şeffaf hale getirilmiş, faaliyetlerini etkinlik ve verimlilik esaslarına uygun sürdürmeleri, emlak ve ziraat bankalarının birleştirilmesi, kamu bankalarının yönetiminin oluşturulacak ortak yönetim kuruluna devredilerek üç yıl içinde özelleştirmeye hazırlanmaları, verimsiz şubelerinin kapatılması ve personelin özel kanun hükümlerine göre çalıştırılması ve sayısının azaltılması kararlaştırılmıştır. Uygulama sonucunda bugün kamu bankaları daha karlı ve verimli hale gelmişlerdir (Er, 2009:148).

1.3.6.2.3. Özel Bankaların Sermayelerinin Güçlendirilmesi

Yaşanan krizin olumsuz etkilerinin yanında kamu bankalarının sermaye yeterliliklerinin karşılanması ve yeniden yapılandırılması sürecinde bu bankaların sorunlu tüm kredileri için karşılık ayırmaları ve kredi arzını aniden sınırlandırmaları diğer bankalar üzerindeki sorunların daha da ağırlaşmasına neden olmuştur. Yeniden yapılandırmanın üçüncü aşamasında, aktif kalitesi bozulan ve sermayeleri hızla eriyen özel sermayeli bankaların sermaye yapılarının güçlendirilmesi için üçlü bir denetimden geçirilerek sermaye desteği yapılması esasına dayalı bir program uygulanmıştır. Program kapsamında Haziran 2001’de gerçekleştirilen iç borç takası ile özel sermayeli bankaların yabancı para açık pozisyonları önemli ölçüde kapanmış, faiz ve kur riskleri azaltılmıştır. Bankaların 2001 yılı mali tabloları üzerinden yapılan denetimde ise önceki dönemlerden farklı olarak BDDK tarafından enflasyon muhasebesi kuralları esas alınarak denetimler yapılmıştır. Denetimler sonrası hazırlanan sektör raporları dikkate alındığında, nakit sermaye artışı, sorunlu kredilere ayrılan karşılıkların yeniden düzenlenmesi ve piyasa risklerinin dikkate alınmasında olumlu yaklaşımların etkisiyle sektörde sermaye ihtiyacı sınırlı düzeyde kalmıştır. Program sonunda sermaye yetersizliği nedeniyle bir banka TMSF’ye devredilmiştir. Bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılmasının özel sektöre maliyeti; 5,2 milyar dolar TMSF tarafından ve 2,7 milyar doları da kriz döneminde eriyen sermayeleri güçlendirmek amacıyla özel sektör bankaları tarafından karşılanmak üzere toplam 7,9 milyar doları bulmuştur. Ayrıca, sorunlu aktiflerin çözümünü hızlandırıcı mekanizmalar oluşturulması yönünde düzenlemeler yapılmıştır (DPT, 2007:5-6).

1.3.6.2.4 Banka Gözetim ve Denetim Yapısının Güçlendirilmesi

Bankacılık sisteminde yeniden yapılandırmanın temel unsurlarından birisi de düzenleme ve denetim sisteminin iyileştirilmesi, risk alma ve yönetme sürecinin ve yönteminin değişmesi ve kurumsal altyapının güçlendirilmesi yönünde yasal ve kurumsal düzenlemelerin yapılması olmuştur. 1999 yılında başlatılan reformlarda bağımsız banka gözetim ve denetim sisteminin oluşturulması esas alınmıştır. 2000 yılında faaliyete başlayan BDDK tarafından yapılan düzenlemeler ile bankacılık mevzuatı uluslararası düzenlemelere, tavsiyelere ve özellikle AB direktiflerine

önemli ölçüde yaklaştırılmıştır. Banka bilançolarında şeffaflığın artırılması, uluslararası muhasebe standartlarına uyum, banka mali bünyelerinin güçlendirilmesinin yanı sıra risk tanımı ve yönetim yapısında da uluslararası uygulamalar dikkate alınarak düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan kapsamlı düzenlemeler çerçevesinde; kredi sınırları ve standart oranların hesaplanmasında kullanılmak üzere AB düzenlemelerindeki özkaynak tanımına esas alınarak konsolide özkaynak tanımı yapılmış ve sistemde yeknesak bir tanımın mali tabloların hazırlanmasında esas alınması sağlanmıştır (DPT, 2007:7).

1.3.6.3. 2003 Sonrası Genel Durum

Türkiye 2003 yılına, 2002 yılı Kasım ayında yapılan seçimlerin ardından yeni bir Meclis ve tek parti hükümeti ile girmiştir. Türkiye ekonomisi 2003 yılında beklenenden daha iyi bir performans sergilemiştir. Büyüme uzun dönem ortalamasının ve program hedefinin üzerinde, % 5,9 oranında gerçekleşmiştir (TBB, 2003:2). 2002 yılının 2. çeyreğinde başlayan büyüme trendi 2005'in sonlarında uluslararası piyasalardan da bekleyişleri karşılamayan bir süreç yaşanmıştır. Enflasyondaki düşüş eğilimi 2005 yılın sonlarında tersine dönmüştür. İlk kez açık enflasyon hedefinin izlendiği 2006'da tüketici enflasyonu, yıllık % 5 olan hedefin üzerine çıkmış, %9,7 düzeyinde gerçekleşmiştir. Merkez bankası bozulan beklentiyi düzeltmek ve beklentileri yeniden hedeflenen enflasyona yönleltmek, likiditeyi sınırlandırmak ve iç talep artışını sınırlandırmak için parasal genişlemeyi sınırlandıran önlemleri açıklamıştır. Mayıs 2006'da %13,25 olan kısa vadeli faiz oranlarını Temmuz 2006'da 17,5'e çıkarmıştır. Likiditeyi daraltan para politikası önlemleri ve mali disiplinin sürdürülmesinin yanında uluslararası piyasalarda da dalgalanmanın kısa bir sürede yatışmasına bağlı olarak iç piyasada istikrar kısa sürede tekrar sağlanmıştır (TBB, 2006 :4).

Ülkemiz açısından, 2007 yılı, hem yurtiçinde hem de yurtdışında, siyasi ve ekonomik olaylar bakımından son derece hareketli geçmiştir. İç siyaset açısından hareketliliğin nedenleri genel seçim, Türkiye Büyük Millet Meclis Başkanlığı ve Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin hemen hemen aynı anda yaşanması olmuştur. Yeni bir hükümet kurulmuştur. Ardından, Anayasa değişikliğine ilişkin olarak referandum

yaşanmıştır. Uluslararası piyasalar açısından hareketliliğin en önemli nedeni Amerika Birleşik Devletleri'nde konut finansmanı alanında başlayan sorunların, dünya ekonomisi ve finansal sektör üzerine olumsuz yansımalarıdır. Tüm bu gelişmeler, beklentileri olumsuz yönde etkilemiş, risk algılamasını yukarıya doğru değiştirmiş, belirsizliğin arttığı bir faaliyet ortamı yaratmış ve ekonomik performansı sınırlandırmıştır (TBB, 2007:1).

Ekonomik açıdan, 2009 yılı dünya ekonomisi için oldukça sancılı geçmiştir. Dünya genelinde, derin, yaygın ve yüksek hasarlı bu dönem çok sayıda iktisatçı tarafından “küresel kriz” olarak değerlendirilmiştir. Küresel krizin başladığı ve derin izler bıraktığı alan finansal sektör olmakla birlikte, gelişmelerden hemen hemen tüm sektörler olumsuz yönde etkilenmiştir. Uluslararası Para Fonu'na göre dünyada yaratılan gelir ve ticaret hacmi son 40 yılda, yaşanan en şiddetli hızla küçülmüştür. Çok yüksek boyutlarda servet kayıpları yaşanmış, işsizlik hızla artmış, bütçe açıklarının ve kamu borç stoklarının milli gelire oranı yükselmiş, emtia fiyatları düşmüş, gelişmekte olan ülkelere sermaye girişi azalmış, güven sarsılmış, belirsizlik artmıştır. Çok sayıda ülkede finansal sektör aracılık işlevini göremez, piyasalar çalışamaz hale gelmiştir. Hükümetler ve uluslararası kuruluşlar, finansal sektörün yeniden çalıştırılması, dünya ekonomisindeki küçülmenin önüne geçilmesi ve güvenin yeniden tesis edilmesi amacıyla işbirliği içinde hareket etmeye başlamışlardır. Koordinasyonun daha iyi sağlanmasını teminen Türkiye'nin de yer aldığı G-20 ülkeleri, 2008 yılının son çeyreğinden itibaren uluslararası alanda uygulanacak önlemlere ilişkin öneriler sunmuştur. Kamu kesimi, para ve maliye politikası yoluyla ekonomilere müdahale etmiştir. Merkez bankaları, faiz oranlarını hızla aşağıya çekerken, piyasalara ve finansal kurumlara likidite desteği, hükümetler de finansal kurumlara sermaye desteği sağlamışlardır (TBB,2009: 1).

Türkiye ekonomisi 2011 yılında, %8,5 ile yüksek hızda büyümesini sürdürmüştür. Özel sektör sabit sermaye yatırımlarındaki ve tüketim talebindeki artışa bağlı olarak iç talep genişlemesi büyümeyi desteklemiştir.

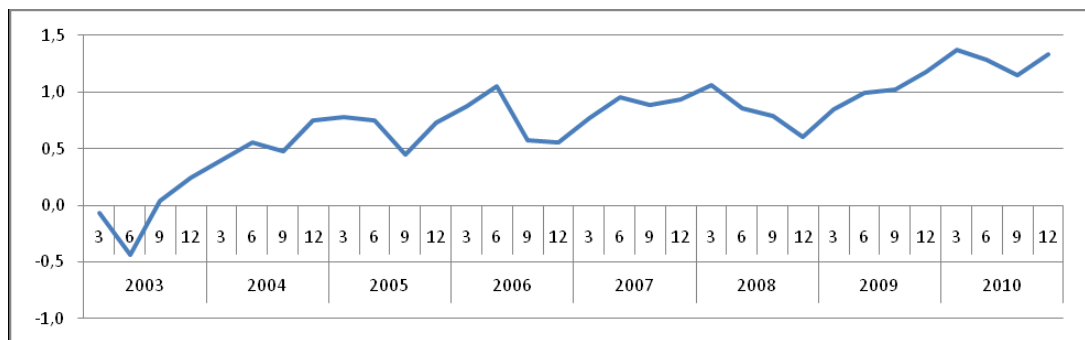
Temel bankacılık göstergeleri esas alındığında, küresel krizde başarılı bir performans gösteren bankacılık sektörü, reel olarak büyümesini 2011 yılında da

sürdürmüş ve ekonomik faaliyetin finansmanına destek olmuştur. Mevduat, kalkınma ve yatırım bankalarının toplam aktifleri reel olarak %9 oranında artmış, GSYH' ya oranı %90'a ulaşmıştır. Kredilerin toplam aktifler içindeki payı %56'ya, toplam mevduata oranı ise % 99'a yükselmiştir (TBB, 2011: 4).

Gayri safi yurtiçi hâsıla (GSYH) büyüme hızı 2012 yılında bir önceki yıla göre 6,6 puan gerileyerek, %2,2 olarak gerçekleşmiştir. Büyümede iç talebin katkısı önemli ölçüde azalmış; ihracatın katkısı artmıştır. Bu gelişmede iç talep artışının yavaşlatılmasını hedefleyen, bu amaçla kredi büyümesini sınırlandıran para ve bankacılık önlemleri oldukça etkili rol oynamıştır. Yurtiçi tasarruf oranının GSYH'ye oranı %14,3 olmuştur. Tasarruf oranı özel sektörde 2012 yılında yükselmiş, kamu kesiminde ise gerilemiştir. Tasarruf açığının GSYH'ye oranı %7'ye gerilerken, açığın çok önemli bir bölümü özel sektörden kaynaklanmıştır. Tasarruf açığının GSYH'ye oranı kamu kesiminde artarken, özel sektörde gerilemiştir (TBB, 2012: 3).

Temmuz 2012'den itibaren Basel II uygulamasına geçilmiştir. Basel II uygulamasına geçişin sermaye yeterliliğine etkisi sınırlı düzeyde kalmıştır. Sermaye yeterlilik oranı 2012 yılsonunda %18,1 düzeyinde gerçekleşmiştir. Sıkı para politikası ve ihtiyatlı bankacılık önlemleri kredilerin büyüme hızının önemli ölçüde yavaşlamasına neden olmuştur. Mevduat artışı ise hızlanmıştır. Toplam aktiflerin gayri safi yurtiçi hasılaya oranı %3 artarak %7'ye yükselmiştir. Toplam aktiflerin %69'u, toplam kaynakların ise %65'i TL cinsindedir. TL kalemlerin toplam bilanço içindeki payı artmıştır (TBB, 2012:4).

Grafik 1: Finansal İstikrar Endeksi 2003-2010

Kaynak: Tiryaki, 2012:179

Yukarıda özetlenen gelişmelere göre gelişmelerin Grafik 1'deki Finansal İstikrar Endeksi'ne (2003-2010) birebir yansıdığını söyleyebiliriz. 2001 yılında yaşanan krizden sonra finansal istikrarda gözlenen iyileşme süreci, 2003 yılından itibaren olumlu bir aşamaya gelmiş ve bu aşamadan sonra bazı dalgalanmalar yaşansa da sonraki yıllarda finansal istikrar korunmuştur. 2003 yılında yaşanan Irak işgali etkisini 2004-2005 yılında finansal istikrara olumsuz yansımasıdır. 2006 yılında uluslararası piyasalardan etkilenerek negatif bir eğilim göstermiştir. 2008 yılında dünya çapında etkileri görülmeye başlanan küresel finans krizinin, Türkiye'de finansal istikrar üzerinde sınırlı da olsa olumsuz sonuçları olduğu ve 2009 yılında küresel mali krizin bu etkilerinden kurtulmaya başladığı hususu görülmektedir. 2010 yılında ise, bazı Avrupa Birliği üyesi ülkeler başta olmak üzere, batılı ülkelerin kamu borç yüklerinin ortaya çıkardığı risklerin ve küresel finans krizinin etkilerinin henüz ortadan kalkmadığı yönündeki verilerin, finansal istikrar üzerindeki negatif neticeleri Finansal İstikrar Endeksi'nden (2003-2010) görülmektedir (Tiryaki, 2012:179-180).

1.3.6.4. Türk Bankacılık Sektörünün Genel Yapısı

Bankacılık sektörü mali sistemin temel unsuru olarak tasarrufların yatırıma dönüşmesinde aracılık eden bir sektördür. Türkiye'de Bankacılık tarihi 19. Yüzyıla dayanmaktadır. 1923 yılından sonra ulusal bankacılık sektörü oluşturmak için kamu sermayesi ağırlıkta olan bankalar kurulmuş sonraki yıllarda özel sermayeli ve yabancı sermayeli bankalar kurularak finansal sisteminin yapısını genişletmişlerdir.

Türkiye'de finansal sistemin bilanço büyüklüğünün %88,3'ünü bankalar oluşturmaktadır. 2001 yılı sonrasında finansal kesim içinde yer alan diğer kollardaki gelişmelere karşın bankacılık sektörünün sistem içindeki ağırlığı açık ara sürmektedir (Coşkun vd., 2012:28).

Tablo 3: Bankacılık Sektörünün Yapısal Göstergeleri (2000- Haziran 2013)

Yıl	2000	2003*	2004*	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Haz.13
Banka sayısı	79	55	53	51	50	50	49	49	49	48	49	49
Mevduat Bankaları	61	36	35	34	33	33	32	32	32	31	32	32

Kamu Sermayeli Bankalar	4	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Özel Sermayeli Bankalar	28	18	18	17	14	11	11	11	11	11	12	12
TMSF Bankları	11	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Yabancı Bankalar	18	13	13	13	15	18	17	17	17	16	16	16
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	18	14	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13
Katılım Bankaları	-	5	5	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Bankaların Şube Ve Çalışan Sayısı (Katılım Bankaları Hariç)												
Şube Sayısı	7.837	5.966	6.106	6.247	6.849	7.618	8.790	9.027	9.465	9.834	10.234	10.556
Mevduat Bankaları	7.807	5.949	6.088	6.228	6.804	7.570	8.741	8.983	9.423	9.792	10.192	10.515
Kamu Sermayeli Bankalar	2.834	1.971	2.149	2.035	2.149	2.203	2.416	2.530	2.744	2.909	3.079	3.180
Özel Sermayeli Bankalar	3.783	3.594	3.729	3.799	3.582	3.625	4.290	4.390	4.582	4.944	5.100	5.235
TMSF Bankları	1.073	175	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Yabancı Bankalar	117	209	209	393	1.072	1.741	2.034	2.062	2.096	1.938	2.012	2.099
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	30	17	18	19	45	48	49	44	42	42	42	41
Personel Sayısı	170.401	123.249	127.163	132.258	143.143	158.534	171.598	172.402	178.503	181.418	186.098	192.214
Mevduat Bankaları	164.845	118.607	122.630	127.857	138.570	153.212	166.325	167.063	173.133	176.576	181.197	187.114
Kamu Sermayeli Bankalar	70.191	37.994	39.467	38.046	39.223	41.056	43.333	44.856	47.235	50.239	51.587	52.770
Özel Sermayeli Bankalar	70.954	70.614	76.880	78.806	73.220	75.124	82.158	82.270	83.633	89.047	90.612	93.026
TMSF Bankları	19.895	4.518	403	395	333	325	267	261	252	243	226	230
Yabancı Bankalar	3.805	5.481	5.880	10.610	25.794	36.707	40.567	39.676	42.013	37.047	38.772	41.088
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	5.556	4.642	4.533	4.401	4.573	5.322	5.273	5.339	5.370	4.842	4.901	5.100

Kaynak: www.tbb.org.tr ve www.tkbb.org.tr sitelerinden veriler alınarak hazırlanmıştır. (20.12.2013)

2001 krizinden sonra bankacılık sektörünün toparlanması 2003 yılına kadar sürmüştür. Kriz sonrası bankacılık sektörünün yapısal göstergeleri Tablo 3'te verilmiştir. Bankacılık sektöründe, kriz sonrasında TMSF'ye devredilen bankalara ek olarak birleşmeler de gerçekleşmiş ve 2000 yılında 79 olan banka sayısı 2003 yılında 55, 2006 yılında 50'ye düşmüştür. Şube sayısı 2003 yılında gerilemiş ancak sonraki yıllarda banka sayısında azalma olsa da şube ve personel sayısı sürekli artmıştır. Haziran 2013 yılı itibarıyla de sektörde toplam 49 banka faaliyet göstermektedir. Mülkiyet açısından bakıldığında 2003 yılından itibaren yalnızca üç kamu bankası mevcuttur. Özel sermayeli mevduat bankalarının sayısı azalmış, yabancı sermayeli mevduat bankalarının sayısı ise 2006 yılından itibaren 13'ten 15'e çıkmış ve tüm sektörde %30'un üzerinde bir paya sahip olmuştur. Haziran 2013'ten itibaren ise yabancı bankalar %32 oranında artış göstermiştir. Mevduat bankaları grubunda yabancı bankaların 2003 yılında %50 oranında bir paya sahip iken, 2008-2010 yılları arası %53 oranında bir paya sahip olmuştur. 2011-2013 arası tekrar %50 olarak varlığını sürdürmüşlerdir. Tablo 3'te görüldüğü gibi mevduat bankalarının içinde en büyük pay yabancı bankalara aittir. Yatırım ve kalkınma bankalarının sayısı ise 2004 yılında 13'e düşmüş ve sonrasında değişmemiştir. Ayrıca sistemde dört tane katılım bankası faaliyet göstermektedir.

1.4.TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE YABANCI BANKALARIN GİRİŞİ

1.4.1. Osmanlı Döneminde Yabancı Bankalar

Osmanlı Devleti'nin ilk bankası 1845 yılında Galata Bankerlerinin bir araya gelerek 1847 kurdukları İstanbul Bankası(Bank-ı Dersaadet) olsa da modern anlamda ilk banka 1856 yılında kurulan Osmanlı Bankası'dır.

Osmanlı İmparatorluğu yabancı piyasalardan, özellikle Paris ve Londra piyasalarından borç bulmak için yapacağı girişimlerde aracı rolünü üstlenecek, ayrıca devletin gelir ve giderleri arasındaki dengesizlik nedeniyle hazineye kısa süreli avans verecek bir mali kuruma olan gereksinim Osmanlı Bankası'nın kurulmasına neden olmuştur. 1856 yılında İngiliz sermayesiyle kurulan Osmanlı Bankası'nın yönetim merkezi Londra'da, faaliyet merkezi İstanbul'da idi. Osmanlı Bankası ticari krediler

vermek, hükümetin dış borçlarına aracılık etmek hükümete avans vermek gibi faaliyetleri üstlenmişti. Ancak Osmanlı Devletinde para işleri istikrara kavuşmadığı için banknot ihraç etme yetkisine sahip bir bankaya ihtiyaç duyuluyordu. Bu sebeple 1863 yılında Osmanlı Bankası sermayesi Fransız sermayedarlarının da katkılarıyla artırılarak ismi “Bank-ı Osmani-i Şahane” olarak değiştirildi ve bankaya çeşitli imtiyazlar verildi. Bu imtiyazlarla Osmanlı Bankası ticari faaliyetlerini devam ettirmenin yanı sıra devlete verdiği hizmetlerden komisyon ve tazminat alma, devletin vergi alacaklarını toplama, banknot çıkarma yetkisi olan tek kurum olma ve devlet bütçesini dahi kontrol etme hakkına sahip olmuştur. Bank-ı Osmani-i Şahane'nin elde ettiği ayrıcalıklar Galata Sermayedarları'nın uğraşı alanlarını büyük ölçüde sınırlamış, Galata Sermayedarları bir örgütlenme ihtiyacı duymuş ve bu yıllarda yeni bankaların kurulmasına sebep olmuşlardır (Karacaoğlan, 2011:60-61).

Osmanlı İmparatorluğu'nda şube açarak faaliyet gösteren yabancı bankalar şunlardır (Akgüç,2007:9);

- Fransız kökenli Crédit Lyonnais ve Banque Française Des Pays Orient (Memalik-i Şarkiye Fransız Bankası);
- Almanya kökenli Deutsche Palestina Bank, Deutsche Orient Bank, Deutsche Bank;
- İngiliz kökenli British Oriental Bank (İngiliz Şark Bankası), Anglo-Palestina Company (Şark-ı Karip Ticaret Bankası), Ionian Bank Ltd.
- İtalya kökenli Societa Commerciale d'Oriente (Şark Ticaret Bankası), Banco Di Roma, Banca Commerciale Italiana;
- Yunanistan kökenli Atina Bankası ve Şark Bankası;
- ABD kökenli Guarantee Trust Co. Of New York ve American Express Co.
- Avusturya kökenli Wiener Bankverein; Romanya kökenli Marmaras Blank ve Şürekâsı;
- Hollanda kökenli Hollantse Bank Uni. N.V. (Banque Hollandaise Pour La Méditerranée– Felemenk Bahriselit Bankası)'dır.

1880 sonrası Osmanlı döneminin bankacılık açısından özelliği, yabancı bankaların şube açarak kendi ülkelerinin nüfus etki alanı olarak seçtikleri bölgelerde faaliyetlerini yoğunlaştırmaları olmakla beraber, bu dönemde de yabancı sermayeli

bankaların kurulduğu görülmektedir. Bu bankaların en uzun ömürlü olanı, daha sonra unvanı Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankası ve 1990 yılında da İnterbank olarak değiştirilmiş olan, 1888 yılında kurulmuş Selanik Bankası'dır. Selanik Bankası dışında 1880'li yıllardan sonra Osmanlı İmparatorluğu'nda kurulan yabancı sermayeli bankalar şunlardır;

Midilli Bankası (Bank of Mytilene); unvanında milli sözcüğü bulunmasına karşın İngiliz yatırımlarını desteklemek amacıyla kurulmuş olan Türkiye Milli Bankası; Fransız sermayesi kontrolündeki İtibarı Mali Osmanlı Şirketi; Strasbourg'da bir yabancı sermaye grubunun desteklediği Türkiye Ticaret ve Sanayi Bankası; Osmanlı Devleti uyuğundaki Ermeniler tarafından kurulan Osmanlı Ticaret Bankası; karma bir sermaye yapısına sahip Şirket-i Ticariyye, Sınaiyye ve Maliyye olmuştur. Ancak bu sayılan bankalardan Selanik Bankası dışında olanlar, yine İmparatorluk döneminde tasfiye edilmişlerdir (Akgüç, 2007:9,10).

1.4.2. Cumhuriyet Döneminde Yabancı Bankalar

1.4.2.1. 1923 - 1980 Yılları Arasında Yabancı Bankalar

Osmanlı döneminde faaliyet gösteren yabancı bankaların 13'ü Cumhuriyet kurulduktan sonra da varlıklarını sürdürmüştür. Osmanlı döneminden Cumhuriyet dönemine intikal eden bankalar şunlardır (Akgüç, 2007:10);

Osmanlı Bankası, Selanik Bankası (bugünkü unvanı ile Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankası), Crédit Lyonnais, Deutsche Orient Bank, Deutsche Bank, Banco Di Roma, Banca Commerciale Italiana, Bank Marmaros Blank ve Sürekası, Hollantse Bank Uni. N. V. (Felemenk Bahrişefit Bankası), Amerikan Express Company Inc., Banque Française Des Pays Orient (Memaliki Sarkiye Fransız Bankası), Commercial Bank of the Near East (Sark-i Karip Ticaret Bankası) ve Ionian Bank Ltd. (Iyoniyen Bank Limited) bankalarıdır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında ulusal bankacılığa önem verilmiştir. Devlet desteği ile yerli bankalar kurulmuş yerli bankaların kurulmasıyla beraber yabancı bankaların faaliyetleri giderek azalmıştır. 1930 yılında da T.C. Merkez Bankası

kurularak Osmanlı Bankasının yürütmekte olduğu merkez bankacılığı işlevlerini devralmıştır.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra özel sektöre dayalı bir sanayileşme anlayışının gelişmesi bankacılık sektöründe de özellikle 1945-1959 yılları arasında özel sermayeli ulusal bankaların sayısını arttırmıştır. 1963 yılında Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanmaya başlanan beş yıllık kalkınma planları ile başlayan planlı dönemde ise bankacılık sektörü büyük ölçüde devlet kontrolü altında kalmış, yeni yabancı banka ve bazı özel durumlar dışında yeni ticaret bankası kurulmasına izin verilmemiştir. Cumhuriyet döneminde dikkat çeken gelişme, 1929 yılından sonra yaklaşık 50 yıl süreyle Türkiye'de yeni yabancı banka kurulmamış ve şube açmak yoluyla dahi faaliyete geçmemiş olması, 1980 yılında ülkemizde faaliyette bulunan yabancı banka sayısının 4'e kadar gerilemesidir. Cumhuriyetin ilk yılında bankacılık sektöründeki bankaların yaklaşık %42'si yabancı sermayeli iken, 1979 yılı sonunda bu oran %9'a kadar düşmüştür (Karacaoğlan, 2011: 69).

Planlı Dönem olarak da bilinen, 1960-1980 yılları arasında beşi kalkınma ve ikisi ticaret olmak üzere, toplam yedi, yeni banka kurulmuştur. Planlı Dönem'de kurulan ticaret bankaları; 'Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası (1964) ve Arap-Türk Bankası (1977)' sıdır (<http://dosyalar.hurriyet.com>, 22.12. 2013).

Yabancı bankaların sayısında 1980'li yıllara önemli artış olmamasının temel nedeni ithal ikameci kalkınma stratejisinin uygulanması ve devletin finansal sektörü kontrol altında tutmaya çalışmasıdır. Ülkeler arası tutucu politikalar bu dönemde yabancı bankaların piyasalara girişini engellemiştir.

1.4.2.2. 1980 Sonrası Yabancı Bankalar

Türkiye'de 1980 yılı sonrası yabancı sermaye yasasında yapılan iyileştirmeler, gümrük fiyatlarının indirilmesi ve bu bağlamda uygulanan liberal politikalar yabancı sermaye girişini büyük oranda özendirici nitelikte olmuştur. Reform sürecindeki bu olumlu gelişmeler bankacılık sektörüne de yansımış ve bankaların daha rekabetçi bir ortamda çalışmalarına imkan sunulmuştur. 1980 sonrası uygulanan ekonomi politikalarının yabancı ülkeler tarafından desteklenmesi

ve çokuluslu şirketlerin faaliyetlerini artırmaları, ülkemizin Ortadoğu pazarlarına yakın olması ve son olarak da dış potansiyelinin yüksekliği, yabancı sermayeli bankaların Türkiye’de şube açma faaliyetlerini artırmıştır (Koyuncu ve Şahan, 2011:260).

1980 sonrasında mali sistemin önem kazanması ve yapılan yeni düzenlemelerden sonra yabancı bankalar Türkiye’de sektöre girmeye başlamışlardır. 1980 öncesinde Türkiye’de dört yabancı banka faaliyet gösterirken, 1980’den sonra 30’a yakın yabancı bankanın şube veya temsilcilik açtığı görülmüştür. İlk dönemde şube açarak sektöre katılan yabancı bankalar daha sonra büyük holdingler ile ortaklık kurarak sektördeki rekabete katılmıştır. Koç grubu ile American Express’in Koç-American Bank’ı kurması, Sabancı grubu ile Fransız BNP’nin BNP-Akbank’ı kurması, ABD kökenli Irving Trust’ın Yaşar Holding’in Tütünbank’ına ortak olması buna örnek gösterilebilir. 1980 ile 1988 yılları arasında faaliyette bulunan yabancı bankaların isimleri şunlardır: Citibank, Bank Mellat, Bank of Credit, Türk Bankası, Manufacturers Hanover Trust, The Chase Manhattan Bank, The First National Bank of Boston, Saudi American Bank, Chemical Mitsui Bank, Irving Trust – Tütünbank, Koç- American Bank, Standart Chartered Bank, Bank of Bahrain and Kuwait, Bank of Oman, Banque Indosuez, P.B. International Bank, Bank of Tokyo, Credit Lyonnais, BNP-Dresdner-Akbank, Habib Bank Ltd. Türk Merchant Bank, Birleşik Yatırım, Yatırım Bank, Birleşik Körfez Bankası (Güneş, 2013:33)

1990’lı yıllarda bankacılık sektörünün dışa açılması ve uluslararası finans sistemi ile bütünleşmesi alanında belirgin bir ilerleme kaydedilmiştir. 1980 yılında 4 olan mali iştirak veya şube statüsündeki yabancı sermayeli banka sayısı 2000 yılında 18’e ulaşmıştır (BDDK, 2001:3).

Sonraki yıllarda finansal liberalizasyon politikaları ile birlikte yabancı bankaların sayısı yavaşta olsa artmıştır. 2000 ve 2001 krizlerinden sonra yabancı bankaların Türkiye’de faaliyet gösterme davranışları değişmemiştir. Yine Türk bankacılık sistemiyle yakın ilgileri devam etmiştir. Bunun sebebi yaşanan krizlerden olumsuz etkilenen bankaların değer düşüklüğü yaşadıkları için söz konusu bankaları daha uygun bir maliyetle almaları olarak gösterilebilir. Yaşanan 2000 ve 2001

krizleri bankacılık sistemine yeni düzenlemeler getirerek bu düzenlemeler kapsamında tasfiyeler yapılmıştır. Yabancı bankaların bu tasfiye sürecinde sayıları diğer bankalara oranla özellikle 2000 yılından sonra artmıştır.

2001 yılında yaşanan krizin ardından, ilk olarak dünyanın en büyük bankacılık gruplarından biri olan HSBC Bank, Demirbank'ı satın almış, 2004 yılından itibaren ise, sektöre yabancı sermaye girişi hızlanmıştır. Bu süreç içerisinde Türk Ekonomi Bankası'nın %50'sini BNP Paribas, Yapı ve Kredi Bankası'nın %57,4'ünü Koç Unicredito ortaklığı, Dışbank'ın %89,34'ünü Fortis, Garanti Bankası'nın %25,5'ini GE Consumer Finance, C Bank'ın %58'ini Bank Hapoalim, Finansbank'ın çoğunluk hissesini Yunan Ulusal Bankası (NBG), Tekfenbank'ın %70'ini EFG Eurobank, Denizbank'ın %75'ini Dexia, Sekerbank'ın %33,98'ini Kazak Bank Turan Alem Group, MNG Bank'ın %91'i BankMed ve Arab Bank'a, Akbank'ın %20'si ise Citigroup'a satılmıştır. Son olarak, Aralık 2007'de Oyak Bank, ING gurubunun çatısı altına geçmiştir (Aktaş ve Kargın, 2007:36).

1.4.3. Yabancı Bankaların Türkiye'ye Giriş Nedenleri

Türkiye bankacılık sektöründe yabancı banka payının artmasının çeşitli nedenleri vardır. Birinci neden, küreselleşmenin finansal piyasalar üzerindeki etkisi olarak değerlendirilebilir. Hizmetlerin küreselleşmesi artan arbitraj imkânını doğurmuştur. Bu durum yabancı bankaların artan arbitraj imkânından yararlanma fırsatını doğurmuştur. İkinci neden olarak Türkiye'de uygulanan yabancı sermaye girişini sınırlayan politikaların kaldırılmasıdır. Politika değişikliğine bağlı olarak yabancı bankaların ülkemizde faaliyet göstermesinin önündeki engeller kalkmıştır. Diğer bir neden ise Türkiye'de yaşanan finansal krizlerin zarar eden bankaların maliyetini düşürmesi ve bu durumun yabancı yatırımcılar için uygun bir maliyet oluşturmasıdır. Bankacılık Sektörü 2000 ve 2001 yılında yaşanan krizlerden sonra Yeniden Yapılandırma Programı ile sağlıklı bir yapıya kavuşturulmuş bunun yanında Türk ekonomisinin makroekonomik göstergelerinde yaşanan iyileşme ve istikrar ile geleceğe yönelik olumlu beklentiler de, yabancı yatırımcıların Türk bankacılık sektörüne yönelmesine katkıda bulunmuştur. Ayrıca BDDK'nın kurulması ile bankacılık sektöründe bir denetleme ve düzenleme mekanizması oluşturulmuş, güçlü

bir kontrol ve denetleme mekanizması, sektördeki şeffaflığı arttırmış ve buna bağlı olarak yabancı bankaların Türk Bankacılık sistemine güvenirliliğini artırmıştır.

Türkiye’de 1980 yılı öncesinde yaşanan döviz sıkıntısı ve borç yükü gibi ekonomik sorunlar bir çıkış yolu aranmasını zorunlu kılmış ve IMF İstikrar Programı’nın uygulanması konusu gündeme taşınmıştır. Bu bağlamda enflasyonu önleme ilk amaç olarak belirlenirken dış pazarlara açılmaya dayanan piyasa ekonomisi politikası izlenmiştir. IMF politikaları ile birlikte Türkiye finansal piyasaları dikkat çeken piyasalar içerisine girmiştir (Koyuncu ve Şahan, 2011:261).

1980 yılı ve sonrası kambiyo mevzuatındaki serbestleşme, ekonominin serbest piyasa koşullarına uydurulması çabası, gelişmekte olan, istikrar kazanmaya başlayan ve piyasa girişlerini kolaylaştırıcı tüm düzenlemeleri gerçekleştirmeye çalışan bir anlayışla Türkiye, ekonomide yabancı sermayeyi de artırmıştır. Bu paralelde, yabancı bankaların kurulmasına ilişkin engellerin azaltılması veya kaldırılması şeklinde serbestleştirme politikaları neticesinde, Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı banka sayısında önemli artış kaydedilmiştir (Soylu, 2008:29).

24 Ocak 1980 tarihli ve 8/168 sayılı Yabancı Sermaye Çerçeve Kararnamesi’nde yabancı sermayeli bankaların şube açabileceklerini açıkça belirten düzenleme yabancı bankaların girişini çekici kılan en önemli neden olmuştur. Bu düzenlemeyle 1980’li yıllarda, yabancı sermayeli bankaların Türkiye’ de şube açmalarına 6224 sayılı 18.1.1954 tarihli Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ile 70 sayılı ve 1983 tarihli kararname çerçevesinde faaliyet göstermesine izin verilmiştir. Benzer şekilde, 25.04.1985 tarihli 3182 sayılı Bankalar Kanununun 6. Maddesi ile Türkiye de şube açmak suretiyle faaliyet gösteren yabancı bankalara ilişkin düzenleme yapılmıştır (Karacaoğlan, 2011:85).

Yabancı sermayenin serbest bırakılmasıyla ilgili yapılan düzenlemelerden sonra Türkiye yabancı sermayeli bankalar açısından karlı bir pazar haline gelmiştir. Yatırımcı yabancı bankalar ulusal pazarlarındaki doygunluk ve artan rekabet baskısı nedeniyle yeni pazar arayışına girerken ülkemizdeki bu gelişmeler yatırımcı yabancı

bakarlara için bir pazar fırsatı oluşturmuştur. Ayrıca Türkiye'nin Avrupa ve Ortadoğu arasında bir köprü olması jeopolitik konum olarak avantajlı pazar alanı olduğu söylenebilir.

- Türkiye'de ekonomik gelişmeleri gösteren parametrelerin olumlu yönde sinyaller vermesi, dış ticaretin artması, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında meydana gelen artışlar Türk bankacılık sektörünü yabancı bankalar için cazip bir konuma getirmiştir. Ayrıca Türkiye'nin Avrupa Birliği(AB) müzakerelerine katılımı, makroekonomik göstergelerdeki iyileşme, kurumsal yönetimde sağlanan iyileştirmeler, bankacılık sektörü özelinde düzenleme ve denetleme çerçevesinin iyileşmesi, ülke ekonomisinin büyüklüğü ve sahip olduğu potansiyel yabancı bankaların ilgisini çeken diğer faktör olmuştur. Yabancı bankaları ülkemize yönlendiren diğer bir faktör ise politik istikrardır. Banka sermayedarları yabancı bir ülkede yatırım kararı alırken karın yüksek olmasını beklendiklerinin yanı sıra ülkenin yönetim şekline, etnik çatışmalara, askeri darbelere, ülkeye uygulanan ambargo vs. gibi politik faktörlere de dikkat etmektedir. 1980 yılından itibaren politik istikrarı da yakalayan Türkiye de yabancı sermayeli bankaların faaliyetleri artış göstermiştir. Yabancı sermayeli bankaların Türk bankacılık sektörüne olan ilgisinin nedenlerini maddeler halinde özetlemek gerekirse (Koyuncu ve Şahan, 2011:261);
- Tüm dünyada daralan kar marjları,
- Finansal Pazar piyasasına sızma oranlarının Avrupa ülkelerine kıyasla düşük olması ve yükselme beklentisi,
- Yabancı sermayeli bankaların kendi ulusal pazarlarındaki rekabet
- Makroekonomik ortamdaki iyileşme ve istikrar,
- Mevcut ve potansiyel büyüme,
- AB ile bütünleşme süreci,
- İleriye yönelik olumlu beklentiler,
- Sektörde gerçekleştirilen reformlar sayesinde sağlanan iyileşmeler,
- Düzenleyici ve denetleyici ortamda sağlanan gelişmeler olmuştur.

1.4.4. Yabancı Banka Girişlerinin Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri

Yabancı bankaların uyguladıkları yönetim anlayışı, kullandıkları teknoloji ve daha önemlisi yerel bankaların pazar olanına girerek rekabet oluşturmaları Türk bankacılık sektörünün üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri olduğu söylenebilir.

Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı bankaların bankacılık sektörünün toplam aktifleri içindeki payı az olsa da, yabancıların sektöre girişleri bankacılık sektörünün yapısını değiştirmiş ve bankaların klasik bankacılıktan bir ölçüde sıyrılarak bireysel bankacılığa yönelmelerine, teknoloji transferine ve hizmet çeşitlendirmesine katkıda bulunmuştur. Son yıllarda Türk bankaları da, bireylerin finansal hizmet ihtiyaçlarının önemini fark etmeye başlamıştır. Sektördeki rekabetin artması bireysel bankacılığı ilgi odağı haline getirmeye başlamış, Türk bankacılık sektöründe, müşteri odaklı hizmet konusunda büyük gelişmeler kaydedilmiştir. Müşteri hizmetlerine ağırlık verilmesi olgusu tabi ki günümüz koşullarının ve sürekli gelişen ekonomik hayatın bir sonucudur fakat bu yeni ve çağdaş bankacılık anlayışının ülkemizde de yerleşmesinde yabancı bankaların katkısı da önemlidir. Sektörde bulunan yabancı bankaların sayısının, piyasadaki paylarından daha önemlidir. Ülkemizde de, yabancı bankaların sektördeki payları az olmakla birlikte, ulusal bankaları etkiledikleri görülmüştür (Çakar, 2003:42).

1980’lerden önce finansal planlama ve faaliyet planlaması standart ve ciddi uygulanan süreçler değillerdi. Bankalar planlama yapmadan mümkün olduğu kadar genişlemeye çalışıyorlardı, çünkü halktan enflasyon nedeniyle çok düşük reel faizlerle para toplayabiliyorlardı. Fakat 1980’den sonra yerli bankalar bütçe, planlama ve yönetim bilişim sistemleri konusunda yabancı bankaları taklit etmeye başlamışlardır. Finansal getirinin yüksek devlet borçları nedeniyle iyice arttığı 1990 sonrası dönemde ülkemiz yabancı fonlar açısından oldukça çekici hale gelmiştir. Ülkemizde faaliyete geçen yabancı bankaların beraberinde getirdiği sermaye ve dışarıdan yatırım yapılmak üzere getirdikleri kaynaklar ülkemizde finansal sıkıntıların aşılmasında önemli rol oynamıştır (Önal ve Sevimeser, 2006:299).

Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı bankalar, genellikle tüm dünya çapında tanınmış kurumlar olup, yaygın şube ve temsilcilik ağına sahiptirler. Sahibi oldukları teknolojileri hızla transfer edebilmekte, yeni finansal araçları piyasada kullanmakta ve kullanımını özendirilmekte, hızlı hizmet sunabilmekte ve pazarlama gücüyle fiyat ve kalite rekabetine olanak sağlamıştır. Artan rekabet ortamı ile Türk bankacılık sektörü de kendisini yenilemek ve oluşan rekabet ortamında yerini almak durumunda kalmıştır. Hem verdiği hizmeti geliştirmek hem de ürün yelpazesini genişletmek zorunda kalan Türk Bankaları, teknolojiye ve insan kaynaklarına daha fazla yatırım yapmak durumunda kalmışlardır. Yabancı bankaların beraberinde getirdiği en önemli olumlu etki, az personel ve yoğun teknoloji ile daha verimli çalışma ortamını sağlamıştır. Bu pozitif etki ile birlikte, Türkiye’de uluslararası bankacılık teknikleri, bankacılık zihniyetinde farklılık yaratmıştır. Daha az alınan personel daha iyi eğitime başlanmış, çalışanların günümüz teknolojisini etkin olarak kullanmaları sağlanmış ve tüm bu gelişmelerle müşterilere daha iyi hizmet vermeye başlanmıştır. Yabancı bankaların sektöre katılımı, ödemeler dengesi üzerinde sektördeki payları paralelinde olumlu etki yaratmıştır. Bu etkiyi, ülkeye sağladıkları yabancı sermaye girişi ve ülkede gerçekleşen büyük projeleri finanse etmeleri ile sağlamışlardır. Yabancı bankalar, uluslararası finansal piyasalarla yakın bağlantı içinde olduklarından, dünya ekonomisi ve uluslararası para sistemiyle ilgili ayrıntılı ve güvenilir bilgiye doğrudan ulaşabilmiş ve ülkenin de yabancı sermaye piyasalarına girişini kolaylaştırmıştır. Finansal getirinin yüksek devlet borçları nedeniyle iyice arttığı 1990 sonrası dönemde ülkemiz yabancı fonlar açısından oldukça çekici hale gelmiştir (Sevimeser, 2005:50,51).

Yabancı bankaların ülkemize getirdiği finansal kaynaklar ile ödemeler dengesi açısından yarattığı faydadan bahsederken, oluşturdukları negatif etkilerden de bahsetmek gereklidir. Söyle ki, yabancı bankalar özellikle getirdiği kısa vadeli yabancı kaynaklar ile zaman zaman ülkemizde bir finansal risk unsuru oluşturmuştur. Kısa vadeli kaynaklar ülkeden özellikle kriz zamanlarında bir anda çıkıp, tam ekonominin kırılma olduğu anlarda sıkıntı yaratmıştır. Sıcak para denen bu kısa vadeli kaynaklar çoğu zaman faydadan çok zarar getirmiştir getirmeye de devam etmektedir. Fakat sıcak para konusunda suçu sadece yabancı bankalarda aramak

yanlıştır. Çünkü ülkemizde bulunan ve özellikle kriz zamanlarında yurt dışına kaçan sıcak para sadece yabancı uyrukluların değil aynı zamanda Türk uyruklu kişilerin de varlıklarıdır. T.C. Merkez Bankası Başkanı Süreyya Serdengeçti'nin Bakanlar Kurulu'na 2005 Nisanında yaptığı ekonomik görünüm sunumunda da belirttiği gibi, Şubat 2005 ayında toplam 10.8 milyar Amerikan Doları yabancı kaynaklı sıcak para ülkemizde bulunmakta iken, 3,4 milyar Amerikan Doları tutarında da yerleşik kaynaklı sıcak para ülkemizde dolaşımındadır (Sevimeser, 2005:51,52).

Yabancı bankaların ulusal bankacılığa eğitim konusunda da önemli katkıda bulunmuştur. Bu bankalar, sektördeki elemanları kendilerine çekerek, bu kişilerin birikim ve tecrübelerini artırarak, onlara yüksek ücret ve iyi sosyal statüler sağlamışlardır. Bu durum, ilk etapta ulusal bankaları eleman sıkıntısı ile karşı karşıya bırakmakla birlikte, uzun vadede sektörde birikimli insan gücüne sahip bir bankacılık sektörü oluşmaktadır (Çakar, 2003:43).

Günümüzde yabancı bankaların Türk bankacılık sektörü üzerinde etkinlikleri olduğu gibi karlılık konusunda nasıl bir yapıda olduğu da merak konusudur. Faaliyet sürecinde uyguladıkları performansın yerli bankalarla kıyaslandığında farklılıklar olup olmadığı ve bu farklılığın uzun dönemde nasıl bir eğilim izlediği III. Bölümde incelenecektir. Bankaların performansı ölçülmeden önce, performans kavramı üzerinde durulacak ve bankaların performans ölçümünde kullandıkları oranlar hakkında bilgi verilecektir. Performans ölçümü için veriler elde edilerek karşılaştırmalı olarak incelenecektir.

1.5. BANKALARIN SINIFLANDIRILMASI

Bankalar farklı kriterlere göre sınıflandırılabilir. Bankaları; Faaliyet Alanlarına Göre ve Sermaye Kaynaklarına Göre sınıflandırmak mümkündür.

1.5.1. Faaliyet Alanlarına Göre Banka Türleri

Faaliyet alanlarına göre bankalar; merkez bankaları, ticaret bankaları, yatırım bankaları, kalkınma bankaları ve katılım bankaları olarak sınıflandırılabilir.

1.5.1.1. Merkez Bankaları

Emisyon yetkisine sahip olarak para arzını kontrol eden bankalardır. Bu nedenle merkez bankaları para piyasasını düzenlemek, fiyat istikrarını sağlamak, bankacılık sistemini kontrol etmek, ülkenin altın ve döviz rezervlerini yönetmek gibi önemli fonksiyonlar üstlenirler (Göçmen Yağcılar, 2010:11).

1.5.1.2. Ticaret Bankaları

Bankacılık sektöründe en çok karşılaşılan banka türü olup, temelde klasik bankacılık faaliyetleri olan mevduat toplama ve kredi verme faaliyetiyle uğraşırlar. Başlıca fon kaynakları mevduat, kullanılan krediler ve özkaynaklardır (Göçmen Gamze, 2010:11).

1.5.1.3. Yatırım Bankaları

Devletlerin ve firmaların uzun vadeli fon ihtiyaçlarını karşılamaları için onların hisse senetleri ve tahviller gibi menkul kıymetler ihraç etmelerine aracılık eden kurumlardır. Mevduat toplama yetkisine sahip olmayan yatırım bankaları, tahvil ihraç etmek ve kredi almak suretiyle elde ettikleri kaynakları kendi nam ve hesaplarına menkul kıymet almak ya da firmalara orta ve uzun vadeli yatırım ve proje kredisi sağlamak şeklinde kullanırlar. Yatırım bankaları, yatırım yaptıkları menkul kıymetleri daha sonra halka satmaları nedeniyle literatürde menkul kıymet taciri olarak da adlandırılırlar (Göçmen Yağcılar, 2010:12).

1.5.1.4. Kalkınma Bankaları

Hükümetler tarafından yapılan kalkınma planları çerçevesinde, kalkınmada öncelikli yöre ve sektörler için finansman sağlamak amacıyla kurulan bankalardır. Kalkınma bankalarının amacı, yatırım sermayesinin açığını gidermek ve teknik yardım sağlamak yoluyla girişimcilerin yatırım ile ilgili kuşularını gidermek ve sanayileşme sürecini hızlandırmaktır. Katılım bankalarının mevduat toplama yetkisi yoktur. Kaynaklarını, uluslararası kurumlardan aldıkları kredilerle, hükümetten yapılan yardımlarla ve tahvil çıkararak borçlanma suretiyle oluştururlar (Kaya, 2012:83).

1.5.1.5. Katılım Bankaları

Konvansiyonel bankacılık anlayışının dışına çıkarak, faizden uzak kalmak isteyen kişilerin finansman ihtiyaçlarını karşılamaları, tasarruflarını değerlendirmeleri ve modern bankacılık hizmetlerinden yararlanmaları amacıyla faizle çalışan klasik bankalara alternatif olarak kurulan kuruluşlardır. “Özel Cari Hesap” ve “Katılma Hesapları” adı altında iki yöntemle fon toplayabilen özel finans kurumları, topladıkları bu fonları üretim desteği, bireysel finansman desteği, kar zarar ortaklığı yatırımı, finansal kiralama ve mal karşılığı vesaiğin alım-satımı şeklinde kullanılmaktadırlar (Göçmen Yağcılar, 2010:12).

1.5.2. Sermaye Kaynaklarına Göre Bankalar

Sermaye kaynaklarına göre bankalar üç gruba ayrılır. Bunlar: yerli sermaye ile kurulan bankalar, yabancı sermaye ile kurulan bankalar, hem yerli hem de yabancı sermaye ile kurulan bankalardır.

1.5.2.1 Yerli Sermayeli Bankalar

Yerli sermayeli bankalar, sermayesi Türk parası olarak konulan, sermayesinin çoğunluğu, yönetim ve denetimi Türklere ait olup Türkiye’deki kanunlara göre kurulmuş olan bankalardır. Bu bankalar sermayesinin sağlandığı kişi yâda kurumlara göre, kamu bankaları, özel bankalar ve karma sermayeli bankalar olarak sınıflandırılır.

1.5.2.1.1 Devlet (Kamu) Sermayeli Bankalar

Sermayelerinin tümü kamuya, yani kamu adına hazineye ya da diğer kamu tüzel kişilerine ait olan bankalardır. T.C. Ziraat Bankası, İller Bankası ve Türk Kalkınma Bankası gibi bankalar devlet sermayeli bankalardır (www.muhasabedersleri.com, 25.12.20013).

1.5.2.1.2 Özel Sermayeli Bankalar

Sermayesinde kamu hissesi bulunmayan, sermayesi özel kişi ve kuruluşlar tarafında konularak kurulan bankalardır. Özel sermayeli bankalar, genellikle ticaret,

mevduat ya da yatırım bankası şeklinde kurulurlar. Türkiye İş Bankası A.Ş. Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. , Akbank T.A.Ş. ve Türkiye Garanti Bankası A.Ş. gibi bankaları bunlara örnek olarak verilebilir.

1.5.2.1.3 Karma Sermayeli Bankalar

Sermayesinde hem kamu hem de özel sektörün hissesi olan bankalardır. Halk Bankası ve Vakıflar Bankası karma bankalara örnek olarak gösterilebilir. Sermayesinin bir kısmını halka açan bu bankalar çalışmalarda genellikle kamu bankası diye geçerler. Çünkü sermayesinin büyük oranı devletle aittir.

1.5.2.2 Yabancı Sermayeli Bankalar

Sermayesinin tamamı yabancı uyruklu kişi ve kuruluşlara ait olan bankalardır. Bu bankaların yönetim ve kuruluş merkezleri genellikle Türkiye sınırları dışında bulunurlar. Denizbank, Finansbank ve HSBC Bank gibi bankalar örnek olarak gösterilebilir.

1.5.2.3 Türk ve Yabancı Sermayeli Bankalar

Ülkemizde özellikle son ekonomik ve politik gelişmeler doğrultusunda sermayesi iki veya daha fazla ülkeye ait olan bankalar kurulmaya başlanmıştır. Örneğin, Yapı ve Kredi Bankası, Türk-İtalyan ortaklığı ile faaliyetlerine devam etmektedir (MEGEP, 2007:7).

Tablo 4: Türkiye'deki Bankaların Sınıflandırılması

MEVDUAT BANKALARI			
Yerli Sermayeli Mevduat Bankaları		Yabancı Sermayeli Mevduat Bankaları	
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları	Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	Türkiye'de Kurulmuş Yabancı Sermayeli Bankalar	Türkiye'de Şube Açan Yabancı Sermayeli Bankalar
<ul style="list-style-type: none"> • Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş. • Türkiye Halk Bankası A.Ş. • Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. 	<ul style="list-style-type: none"> • Adabank A.Ş. • Akbank T.A.Ş. • Anadolubank A.Ş. • Fibabanka A.Ş. • Şekerbank T.A.Ş. • Tekstil Bankası A.Ş. • Turkish Bank A.Ş. • Türk Ekonomi Bankası A.Ş. • Türkiye Garanti Bankası A.Ş. • Türkiye İş Bankası A.Ş. • Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. 	<ul style="list-style-type: none"> • Alternatifbank A.Ş. • Arap Türk Bankası A.Ş. • Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ Turkey A.Ş. • Burgan Bank A.Ş. • Citibank A.Ş. • Denizbank A.Ş. • Deutsche Bank A.Ş. • Finans Bank A.Ş. • HSBC Bank A.Ş. • ING Bank A.Ş. • Odea Bank A.Ş. • Turkland Bank A.Ş. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bank Mellat • Habib Bank Limited • JPMorgan Chase Bank N.A. • Soci�t� G�n�rale (SA) • The Royal Bank of Scotland Plc.
Kalkınma ve Yatırım Bankaları			
Yerli Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları		Yabancı Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	
Kamusal Sermayeli Kalkınma ve	Özel Sermayeli Kalkınma ve		

Yatırım Bankaları	Yatırım Bankaları	
<ul style="list-style-type: none"> • İller Bankası A.Ş. • Türk Eximbank • Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. 	<ul style="list-style-type: none"> • Aktif Yatırım Bankası A.Ş. • Diler Yatırım Bankası A.Ş. • GSD Yatırım Bankası A.Ş. • İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş. • Nurol Yatırım Bankası A.Ş. • Taib Yatırım Bank A.Ş. • Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. 	<ul style="list-style-type: none"> • BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş. • Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş. • Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.

Kaynak: http://www.tbb.org.tr/modules/banka-bilgileri/banka_Listesi.asp? 01.01.2014 olarak hazırlanmıştır.

II. BÖLÜM

BANKALARDA FİNANSAL PERFORMANS ANALİZİ İÇİN KULLANILAN TEKNİKLER

2.1. BANKALARDA FİNANSAL PERFORMAN ANALAZİ

Finansal sistemin en önemli bileşeni olarak faaliyet gösteren bankacılık sektörünün sergilediği performans gerek yatırımcılar gerekse banka yönetimi ve ortaklarını yakından ilgilendiren bir durumdur. Yatırımcılar, maddi birikimlerini hangi bankada mevduat olarak değerlendireceğini, borsada işlem gören hangi bankanın hisse senedini alacağını, kredi kullanırken hangi bankayı tercih etmeleri gerektiği gibi sorulara cevap ararken, banka yönetimi ve ortakları ise; borç veren bir kurum olarak bankaya kaynak sağlanmak istendiğinde riskin ölçülmesi, karlılık durumlarının ne düzeyde olduğu, rekabet durumlarını nasıl belirleyecekleri gibi sorulara cevap aramaktadırlar. Bankaların varlığını sürdürme pozisyonlarını belirleyen sorulara cevap verebilmek için bankaların finansal performansını belirleyecek analizlerin yapılması gerekmektedir. Bunun için birçok teknik kullanılmaktadır. Bu teknikleri açıklamak yerinde olacaktır.

2.1.1. Performansın Tanımı

Performans kavramı geniş bir tabana yayılarak işletmelerin sundukları hizmete göre farklı tanımlar içermektedir.

Performans, yabancı kökenli bir sözcük olup Türkçe'ye "edim" olarak çevrilmiştir. Günlük konuşma ve yazı dilinde "edim " kelimesinden ziyade "performans" kelimesi daha yoğun kullanılmaktadır. Performans, insan kaynakları yönetimi alanında sık sık kullanılan, fakat sınırları ve içeriği yeterince açıklanmamış bir kavramdır. Performans ile ilgili kesin bir tanım yapmak zordur, farklı süreçlere göre farklı anlamlar alabilir. Aynı zamanda, çok boyutludur ve performansa etki eden faktörler çeşitlidir. Her tanım, bir kısım içerik ve kapsamı dışarıda bırakabileceğinden, performansın tam bir tanımını yapmak güç bir durumdur. Bununla birlikte, insan kaynakları yönetimi açısından performans, bireyin bütünlüğü ile örgüt hedeflerinin etkileşimi sonucu olarak tanımlanabilir. Performans sözcüğü,

insanlar için olduğu kadar araç-gereçler, özellikle makine tipi araçlar için de kullanılmaktadır. (Çakmak ve Ocaklı, 2006:214)

Performans, görev ve kişi ile ilgili olup, görevin gereği olarak önceden belirlenen ölçütleri karşılayacak biçimde, görevin yerine getirilmesi ve amacın gerçekleştirilmesi oranıdır. Örgütlerde bireysel performans, kişinin kendisi için tanımlanan, özellik ve yeteneklerine uygun olan işi, kabul edilebilir sınırlar içinde gerçekleştirilmesi olarak tanımlamak mümkündür (Akbal,2010:6).

Performans, amaçlı ve planlı faaliyetler sonucunda ulaşılanı nicel ve nitel olarak belirleyen bir kavram olup, mutlak ya da görel olarak açıklanabilir. Hizmette etkinlik, üretimde verimlilik ve tutumluluk, genel anlamda performansı tanımlamaktadır. Burada performans bir işi yapan bireyin, bir grubun ya da bir kuruluşun o işle amaçlanan hedefe ne ölçüde ulaşabildiğinin nicel ve nitel olarak ifadesidir (Özer, 2009:25).

Barkey ise performansı, örgütlerin, ekonomik avantajlar elde etmek amacı ile bir araya getirilmiş verimli varlıkların bir bileşimi olduğu fikrine dayalı olarak tanımlamaktadır. Bir işletmenin varlıkları iş görenler, yönetim, girişimcilik yeteneği, fiziksel sermaye gibi unsurlardan oluşur. İşletmeler değer yaratmak için bu varlıkları kullanırlar ve her bir varlık kendisinden beklenen bir değere sahiptir. Bu görüşlerden hareketle örgütsel performans; bir örgütün sahip olduğu varlıkları kullanarak yarattığı ekonomik değerin ve yararın, hissedarların en az bunlardan elde etmeyi umduğu değer ve yarar kadar olmasıdır şeklinde tanımlamak mümkündür. Eğer elde edilen değer, hissedarların beklentisi altında ise büyük bir ihtimalle yatırımcı bu varlıklarla daha yüksek değeri elde edebileceği alternatif kaynaklara yönelecektir. (Ayanoğlu vd. 2010:43-44)

Yapılan bu tanımlardan yola çıkarak finansal anlamda performansın tanımı yapmak gerekirse; Finansal performans, bir işletmenin varlıklarını kullanarak belli bir zaman içerisinde ne kadar gelir elde ettiğini, kar durumunun ne olduğunu, mali sağlığının nasıl olduğunu tespit etmek için mali tablolardan yararlanarak elde ettiği öznel bir ölçümdür. Bu ölçüm sonucunda aynı sektörde faaliyet gösteren bir firmayla kıyaslandığında veya verimliliğini artırabilmesi için nasıl bir strateji izlemesi

gerekeceği konusunda yöneticilerin fikir edinmesi için çeşitli teknikleri kullanarak elde edinilen rasyolardır.

İşletmecilik anlamında örgüt çalışanlarının amacı belli bir işi gerçekleştirmek olurken örgüt yöneticilerinin görevi ise örgütün kuruluş amaçlarına göre hareket ederek belirledikleri hedeflere ulaşmak için çıkabilecek olumsuz neticeler için önlemler almaktır. Yönetimlerin performans anlayışı ve performans ölçüm kriterleri değişebilir. Ancak performans anlayışının içinde değişmeyen tek boyut ekonomik performansı ölçme anlayışıdır. İşletmelerin ekonomik temelinde varlığını sürdürme yarışı içinde olmaları kar ve karlılık durumu hem yöneticiler hem de toplum için önem arz etmektedir. Ancak karlı olan bir işletme topluma katkı sağlayabilir. Kar durumu düşük, iflasın eşiğinde olan ya da iflas eden bir işletme hiçbir kesim ya da görüş açısından arzu edilen bir sonuç değildir. Bu nedenle işletmeler karlılığı gerçekleştirme sorumluluğunu taşımaktadırlar.

2.1.2. Bankalar Açısından Finansal Performansın Önemi

Finansal performans bankalar için önemli olduğu kadar ülke ekonomisinin belirlenmesi ve ekonomiye yön verilmesi açısından da önem arz etmektedir.

Bankacılık sektörü, finansal sistemin baş aktörlerinden biridir. Sektörün başarı ya da başarısızlığı, hızlı bir şekilde reel sektöre yansıdığı için ülke ekonomileri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Ülkemizde yaşanan 2001 bankacılık krizi bu durumun en yakın örneğidir. Bu nedenle, bankaların finansal sağlıkları ve performanslarının ölçülmesinin önemi devamlı olarak vurgulanmaktadır (Kandemir ve Arıcı, 2013:62).

Bankalar, sermaye birikimi, firmaların büyümesi ve ekonomik zenginliğin sağlanması açısından ekonomide önemli bir role sahiptir. Güçlü ve karlı bir bankacılık sistemi finansal istikrarın sağlanmasına önayak olur ve makroekonomik şoklara karşı ekonominin daha dayanıklı olmasını sağlar. Levine'nin (1997) çalışması da finansal aracılığın ekonomik büyümeyi etkilediğini göstermiştir. Diğer bir taraftan, makroekonomik koşullardaki değişimler de bankacılık sisteminin performansını ve finansal istikrarı etkilemektedir. Dolayısıyla, finansal ve parasal

istikrarın sağlanmasından sorumlu otoritelerin, makroekonomik gelişmelerin bankacılık sektörüne etkisini bilmesi gerekmektedir. Bankacılık sisteminin etkinliği daha çok kredi verme faiz oranı ve mevduat faiz oranı arasındaki marjın incelenmesi ile anlaşılabilir. Faiz marjlarının yüksek olması bankacılık sisteminin yeterince etkin olmaması ya da rekabetçi olmayan piyasa koşulları ile açıklanabilir. Yüksek marjlar ise aynı zamanda yetersiz bankacılık düzenlemeleri ve bilgi asimetrisinin fazlalığından kaynaklanabilir (Taşkın, 2011:289).

Ekonomideki birimler, rekabet veya çevresel etkenlerdeki olumsuz değişikliklerin yarattığı kar marjı azalmalarına karşı ayakta kalabilmek için verimli çalışmayı öğrenmek zorundadırlar. Bu nedenle, etkinlik, verimlilik gibi performans boyutlarının analizi tüm işletmeler için son derece önem arz etmektedir. Performans ile rekabet arasındaki büyük etkileşim, yoğun rekabetin yaşandığı dönemlerde işletmelerin performans ölçümlerinin önem kazanmasına ve kriz zamanlarında bu önemin daha da artmasına neden olmaktadır. Türkiye ekonomisinin önemli bir kısmını bankacılık sektörü oluşturmaktadır. Bu nedenle bankacılık sektöründeki başarı ve gelişmeler iktisadi gelişmeyi doğrudan etkilemektedir. Dünyada yapılan bazı çalışmalarda genel olarak bankacılık sektöründeki başarısızlıkların ülke ekonomilerindeki makroekonomik çevrenin zayıf olduğu dönemlerde ortaya çıktığını göstermektedir. Dolayısıyla bankacılık sektöründe gösterilen performansın düşük veya yüksek olması tüm iktisadi birimler açısından önemlidir. Bankalara parasını yatıran tasarruf sahipleri ile banka ortakları, banka ile ilişki içerisindeki şirketler, kredi veren yurt içi ve yurt dışı mali kuruluşlar ve Merkez Bankası, bankaların finansal yapıları hakkında bilgi sahibi olmak istemektedirler. Bu ise bankaların finansal performans değerlendirmesine yönelik karlılık ve risk analizlerinin yapılmasını gerekli kılmaktadır. Türkiye’de özellikle 1999 ve 2000 yıllarında yaşanan mali krizler sonrasında, bankacılık kesiminde risk yönetimi konusunda yeniden yapılanma sürecine girilmiştir. Bankacılıkta meydana gelen söz konusu yapılanma ampirik çalışmaların yapılmasını gerekli kılmıştır. Bankacılıkla ilgili son yıllarda yapılan ampirik çalışmalar incelendiğinde, bankacılıkta düzenleme, sektörün işleyişi ve performansı üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu alanda yapılan çalışmaların bir çoğu, bankacılık düzenleme politikalarının ve bankaların idari

yapılarının bankaların performansı üzerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır (Çetin ve Pıtırak, 2010:76).

Finansal performans analizi sonucunda banka yöneticilerin edindiği bilgilerin yanında, müşteriler, banka düzenleme ve denetleme kurumları hatta hükümetlerin bilgi edinmesi olasıdır. Finansal analizle bankaları denetleyen kuruluşlar, ciddi problemleri olan bankaları tespit etmek isterler. Yatırımcılar veya yatırım danışmalığı yapanlar ise hangi bankaların daha iyi olduğu konusunda bilgi edinerek yatırımlarını değerlendirirler. Yine müşteriler kredi kullandıkları zaman finansal performans değerlendirmesinden yararlanabilirler. Böylece kredilere verilen faiz oranları üzerinde pazarlık yapıp verilen kredi mektuplarının başka bankalar nezdinde hangi ölçüde değer göreceğini belirlerler. Bankaların performansının iyi olması hükümetlerin uyguladığı ekonomik politikalarının da yerinde olduğu düşünülebilir. Yaşanan banka krizlerinde uygulanan ekonomik istikrarsızlıklar buna örnek verilebilir. Tüm bu değerlendirmeler finansal performansın önemini teşkil etmektedirler.

2.1.3. Finansal Performansın Belirlenmesinde Bilgi Alınan Yerler

Finansal performansın değerlendirmesi, finansal verilerin tamamen elde edilebilirliğine bağlıdır. Finansal performans değerlendirmesinde verilerin, niteliği, niceliği ve zaman olarak uyum içerisinde olması sağlıklı bir analiz sürecine katkı sağlamaktadır. Bankacılık sektöründe bankacılık verilerinin kolayca elde edilmesi pek de mümkün değildir. Bilgilerin en önemli kaynakları Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB) ve Türkiye Bankalar Birliği (TBB) elde edilebilir. Ayrıca Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Sermaye Piyasası Kurulu (SPK)'ndan bankaların yıllık faaliyet raporlarından ve iç kaynakları gösteren raporlardan yararlanılabilir. Bu kaynakların haricinde yapılan çalışmalar ve diğer kaynaklardan yararlanmak mümkündür.

2.1.4. Bankacılıkta Kullanılan Temel Finansal Tablolar

Finansal tablolar işletmelerin finansal durumunu ve işlemlerini yansıtan tablolardır. Genel amaçlı tabloların durumu, faaliyet sonuçları ve nakit akışı

hakkında bilgi vererek bu bilgileri tüm finansal tablo kullanıcılarına sunmaktadır. Ayrıca finansal tablolar, yönetimin emrine verilen kaynakların ne nitelikte kullanıldığını göstermektedirler.

Finansal tablolar şunlardır (Çaldağ, 2002:207);

- Bilanço
- Gelir Tablosu
- Satışların Maliyeti Tablosu
- Nakit Akış Tablosu
- Kar Dağıtım Tablosu
- Özkaynaklar Değişim Tablosu
- Muhasebe Politikaları ve Açıklayıcı Notlar

Sayılan bu tablolardan bilanço ve gelir tablosu temel finansal tabloları, diğerleri ise ek finansal tabloları oluşturmaktadır.

2.1.4.1. Bilanço

Bilanço ile ilgili farklı tanımlar yapılmaktadır. Bu tanımların ortak yönü bilançonun belli bir tarihte, işletme varlıklarının tümünü iki yönden göstermesidir. Birinci yönü varlıkların nerelerden ve kimlerden sağlandığına, ikinci yönü ise varlıkların nerelerde kullanıldığına ilişkindir(www.sakaryavdb.gov.tr,20.01.2014).

Bilanço en basit tanımı ile bir işletmenin belli bir tarihte sahip olduğu varlıkları ve bu varlıkların sağlandığı kaynakları gösteren finansal tablodur (Akdoğan ve Tenker, 2001:60).

Bankalar da bir işletme olduğu için, bu tanımlar ışığında bankalarla ilgili bilanço tanımı yaparsak; ‘Bilanço, bankanın belirli bir tarihteki iktisadi ve mali durumunu yansıtan, varlıklarını, borçlarını ve özkaynaklarını, aktif ve pasif hesaplar şeklinde gerçeğe uygun ve doğru bir biçimde gösteren tablodur. Bilançonun aktif bölümü paraya dönüşüm çabukluğuna, pasif bölümü ise ödeme çabukluğuna göre düzenlenir (Yıldırım, 2008:36).

Bilanço işletmenin belli bir tarihteki mali durumunu yansıtması nedeniyle finansal durum tablosu olarak da nitelendirilir. Bilanço aktif ve pasif olarak iki gruptan oluşmaktadır. Çift taraflı hesap sisteminin bir gereği olarak aktif ve pasif gruplar birbirine eşittir. Çünkü aktif kısmı işletmenin sahip olduğu varlıkları pasif kısmı ise işletmenin bu varlıkların sağlandığı öz kaynaklar ve yabancı kaynakları göstermektedir. Açıktır ki ne kadar kaynak sağlandıysa o kadar varlık sahibi olunacaktır. Bu nedenle aktif ve pasif kısımları birbirine eşit olacaktır (Akdoğan ve Tenker, 2001:60).

Bilançolar işletmelerin genel olarak gerçekleştirdiği faaliyetleri görmemizi sağlamaktadırlar. Bankaların bilançoları da varlık ve yükümlülüklerinin bir listesini yansıtırlar.

Bilançolar, “Toplam Varlıklar=Toplam Yükümlülükler + Öz kaynaklar” şeklinde bir dengeyi göstermektedirler. Yükümlülükler, banka fonlarının kaynaklarına ait bir listedir. Bu kaynakların kullanıldıkları yerler, bilançonun varlıklar kısmına yansıtılır. Bankalar borç alarak ve mevduat gibi diğer kalemleri kullanarak fon sağlamaktadırlar. Daha sonra bu fonları menkul kıymet almakta ve kredi vermekte kullanırlar. Bankalar, kullandıkları kredilere, yükümlülükleri karşılığında ödediği faizden daha yüksek bir faiz oranı uygulayarak kar elde etmeye çalışırlar. Banka bilançolarının aktifinde yer alan kalemler, genel itibariyle Likit Aktifler, Krediler, Donuk Aktifler ve Diğer Aktifler olarak dört grupta toplanmaktadır. Aktifte yer alan bu kalemler, yani bankanın varlıkları içinde en yüksek tutara sahip olan kalemler ise Likit Aktifler ile kredilerdir. Banka bilançolarının pasifinde yer alan yükümlülükler ise, Mevduat, Mevduat Dışı Kaynaklar ve Özkaynaklar şeklindedirler. Pasif toplamı içinde mevduatlar kısmı önemli bir yer tutmaktadır (Göçmen, 2007:297-317).

Ülkemizde bankalar en az yılda bir defa veya yılsonu itibariyle bilanço ve gelir tablolarını açıklamak zorundadırlar. Bu zorunluluk, 3182 sayılı Bankalar Kanununun 54. Maddesinde belirtilmiştir. Bu maddeye göre, bankalar, bilanço ile gelir tablolarının deneticileri tarafından onaylanmış bir örneğini genel kurulları toplandığı tarihten itibaren bir ay içerisinde, yönetim kurulu ve deneticilerin raporları

ile birlikte Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'na iletirler. Bunları resmi gazete ve yurt çapında yayın yapan bir gazete aracılığı ile ilan ederler. Ancak bu uygulama 1 Ocak 2002 tarihine kadar sürmüştür. Bu tarihten itibaren, bankalar her ayın sonunda düzenleyecekleri bilanço ve gelir tablolarının birer örneğini, bu tabloların dipnotları ile birlikte dönemi izleyen 30 gün içinde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'na (BDDK) ve Türkiye Bankalar Birliği'ne (TBB) tevdi edeceklerdir. Ayrıca bu tablolar, üç aylık raporlar şeklinde yayınlanan, Mart, Haziran, Eylül aylarına ait olarak dönemi izleyen 45 gün içerisinde yayınlatacaktır (Astarcioglu, 2006:36).

Tablo 5'te bir bankanın 2012 yılına ait bilançosu gösterilmiştir.

Tablo 5: İMKB'de İşlem Gören Bir Bankanın 2012 Yılına Ait Bilançosu

X BANKASI A.Ş 31.12.2013 Tarihli Bilançosu (Bin TL)		
AKTİF KALEMLER	Cari	Dönem
	31.12.2012	
I. NAKİT DEĞERLER VE MERKEZ BANKASI		20.713.331
II. GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI KAR/ZARARA YANSITILAN FV (Net)		146.217
2.1.Alım Satım Amaçlı Finansal Varlıklar		146.217
2.1.1.Devlet Borçlanma Senetleri		13.650
2.1.2.Sermayede Payı Temsil Eden Menkul Değerler		0
2.1.3.Alım Satım Amaçlı Türev Finansal Varlıklar		132.567
2.1.4.Diğer Menkul Değerler		0
2.2.Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar/Zarara Yansıtılan Olarak Sınıflandırılan FV		0
2.2.1.Devlet Borçlanma Senetleri		0
2.2.2.Sermayede Payı Temsil Eden Menkul Değerler		0
2.2.3.Krediler		0
2.2.4.Diğer Menkul Değerler		0
III. BANKALAR		1.933.471
IV. PARA PİYASALARINDAN ALACAKLAR		0
4.1.Bankalararası Para Piyasasından Alacaklar		0
4.2.İMKB Takasbank Piyasasından Alacaklar		0
4.3.Ters Repo İşlemlerinden Alacaklar		0
V. SATILMAYA HAZIR FİNANSAL VARLIKLAR (Net)		38.068.017
5.1.Sermayede Payı Temsil Eden Menkul Değerler		259.553
5.2.Devlet Borçlanma Senetleri		37.694.799
5.3.Diğer Menkul Değerler		113.665
VI. KREDİLER VE ALACAKLAR		71.426.479
6.1.Krediler ve Alacaklar		70.630.294

6.1.1.Bankanın Dahil Olduğu Risk Grubuna Kullandırılan Krediler	212.707
6.1.2.Devlet Borçlanma Senetleri	0
6.1.3.Diğer	70.417.587
6.2.Takipteki Krediler	2.057.553
6.3.Özel Karşılıklar (-)	1.261.368
VII. FAKTORİNG ALACAKLARI	0
VIII. VADEYE KADAR ELDE TUTULACAK YATIRIMLAR (Net)	27.254.825
8.1.Devlet Borçlanma Senetleri	27.245.096
8.2.Diğer Menkul Değerler	9.729
IX. İŞTİRAKLER (Net)	65.452
9.1.Özkaynak Yöntemine Göre Muhasebeleştirilenler	0
9.2.Konsolide Edilmeyenler	65.452
9.2.1.Mali İştirakler	59.386
9.2.2.Mali Olmayan İştirakler	6.066
X. BAĞLI ORTAKLIKLAR (Net)	893.734
10.1.Konsolide Edilmeyen Mali Ortaklıklar	886.501
10.2.Konsolide Edilmeyen Mali Olmayan Ortaklıklar	7.233
XI. BİRLİKTE KONTROL EDİLEN ORTAKLIKLAR (İŞ ORTAKLIKLARI) (Net)	74.926
11.1.Özkaynak Yöntemine Göre Muhasebeleştirilenler	0
11.2.Konsolide Edilmeyenler	74.926
11.2.1.Mali Ortaklıklar	74.926
11.2.2.Mali Olmayan Ortaklıklar	0
XII. KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN ALACAKLAR	0
12.1.Finansal Kiralama Alacakları	0
12.2.Faaliyet Kiralaması Alacakları	0
12.3.Diğer	0
12.4.Kazanılmamış Gelirler (-)	0
XIII. RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV FİNANSAL VARLIKLAR	0
13.1.Gerçeğe Uygun Değer Riskinden Korunma Amaçlılar	0
13.2.Nakit Akış Riskinden Korunma Amaçlılar	0
13.3.Yurtdışındaki Net Yatırım Riskinden Korunma Amaçlılar	0
XIV. MADDİ DURAN VARLIKLAR (Net)	931.356
XV. MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR (Net)	61.416
15.1.Şerefiye	0
15.2.Diğer	61.416
XVI.YATIRIM AMAÇLI GAYRİMENKULLER (Net)	0
XVII. VERGİ VARLIĞI	224.079
17.1.Cari Vergi Varlığı	321
17.2.Ertelenmiş Vergi Varlığı	223.758
XVIII. SATIŞ AMAÇLI ELDE TUTULAN VE DURDURULAN FAALİYETLERE İLİŞKİN DURAN VARLIKLAR (Net)	66.049

18.1.Satış Amaçlı		66.049
18.2.Durdurulan Faaliyetlere İlişkin		0
XIX. DİĞER AKTİFLER		1.008.405
AKTİF TOPLAMI		162.867.757
X BANKASI A.Ş 31.12.2013 Tarihli Bilançosu (Bin TL)		
PASİF KALEMLER	Cari	Dönem
	31.12.2013	
I. MEVDUAT		118.966.304
1.1.Bankanın Dahil Olduğu Risk Grubunun Mevduatı		932.442
1.2.Diğer		118.033.862
II. ALIM SATIM AMAÇLI TÜREV FİNANSAL BORÇLAR		55.548
III. ALINAN KREDİLER		3.072.439
IV. PARA PİYASALARINA BORÇLAR		11.162.474
4.1.Bankalararası Para Piyasalarına Borçlar		0
4.2.İMKB Takasbank Piyasasına Borçlar		0
4.3.Repo İşlemlerinden Sağlanan Fonlar		11.162.474
V. İHRAÇ EDİLEN MENKUL KIYMETLER (Net)		1.943.988
5.1.Bonolar		1.764.858
5.2.Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler		0
5.3.Tahviller		179.130
VI. FONLAR		4.292.229
6.1.Müstakriz Fonları		0
6.2.Diğer		4.292.229
VII. MUHTELİF BORÇLAR		1.157.483
VIII. DİĞER YABANCI KAYNAKLAR		1.533.199
IX. FAKTÖRİNG BORÇLARI		0
X. KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN BORÇLAR		287
10.1.Finansal Kiralama Borçları		297
10.2.Faaliyet Kiralaması Borçları		0
10.3.Diğer		0
10.4.Ertelenmiş Finansal Kiralama Giderleri (-)		10
XI. RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV FİNANSAL BORÇLAR		0
11.1.Gerçeğe Uygun Değer Riskinden Korunma Amaçlılar		0
11.2.Nakit Akış Riskinden Korunma Amaçlılar		0
11.3.Yurtdışındaki Net Yatırım Riskinden Korunma Amaçlılar		0
XII. KARŞILIKLAR		3.002.039
12.1.Genel Karşılıklar		1.204.739
12.2.Yeniden Yapılanma Karşılığı		0
12.3.Çalışan Hakları Karşılığı		774.200
12.4.Sigorta Teknik Karşılıkları (Net)		0
12.5.Diğer Karşılıklar		1.023.100

XIII. VERGİ BORCU	514.277
13.1.Cari Vergi Borcu	514.277
13.2.Ertelenmiş Vergi Borcu	0
XIV. SATIŞ AMAÇLI ELDE TUTULAN VE DURDURULAN FAALİYETLERE İLİŞKİN DURAN VARLIK BORÇLARI (Net)	0
14.1.Satış Amaçlı	0
14.2.Durdurulan Faaliyetlere İlişkin	0
XV. SERMAYE BENZERİ KREDİLER	0
XVI. ÖZKAYNAKLAR	17.167.490
16.1.Ödenmiş Sermaye	2.500.000
16.2.Sermaye Yedekleri	1.773.522
16.2.1.Hisse Senedi İhraç Primleri	0
16.2.2.Hisse Senedi İptal Kârları	0
16.2.3.Menkul Değerler Değerleme Farkları	1.178.587
16.2.4.Maddi Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Farkları	0
16.2.5.Maddi Olmayan Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Farkları	0
16.2.6.Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller Yeniden Değerleme Farkları	0
16.2.7.İştirakler, Bağlı Ort. ve Birlikte Kontrol Edilen Ort. (İş Ort.) Bedelsiz Hisse Senetleri	17.369
16.2.8.Riskten Korunma Fonları (Etkin kısım)	0
16.2.9.Satış Amaçlı Elde Tutulan ve Durdurulan Faaliyetlere İlişkin Duran Varlıkların Birikmiş Değerleme Farkları	0
16.2.10.Diğer Sermaye Yedekleri	577.566
16.3.Kâr Yedekleri	10.083.742
16.3.1.Yasal Yedekler	2.408.490
16.3.2.Statü Yedekleri	0
16.3.3.Olağanüstü Yedekler	7.041.211
16.3.4.Diğer Kâr Yedekleri	634.041
16.4.Kâr veya Zarar	2.810.226
16.4.1.Geçmiş Yıllar Kâr/Zararı	159.798
16.4.2.Dönem Net Kâr/Zararı	2.650.428
PASİF TOPLAMI	162.867.757

<http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59, 22.12.2013>

2.1.4.2. Gelir Tablosu

Temel finansal tablolardan biri olan gelir tablosu, işletmenin belli bir dönemde elde ettiği bütün gelirlerle, bu gelirleri elde etmek amacıyla aynı dönem içinde katlandığı bütün maliyet ve giderleri ve bunların sonucunda oluşan dönem net karını veya zararını belli bir düzen içinde gösteren finansal tablodur (www.sakaryavdb.gov.tr, 20.01.2014).

Gelir-gider tablosu olarak da adlandırılan gelir tablosu, işletmenin belli bir dönemde elde ettiği tüm gelirler ile aynı dönemde katlandığı bütün maliyet ve giderleri ve bunların sonucunda işletmenin elde ettiği dönem net karını ya da uğradığı dönem net zararını topluca gösteren muhasebe raporudur. Başka bir ifade ile gelir tablosu, işletmenin belli bir hesap döneminde, satışlarını, diğer gelir kalemlerini ve bu gelirlerin elde edilmesi amacıyla katlanılan maliyet ve giderlerini içeren finansal bir rapordur (Akdoğan ve Tenker, 2001:155).

Bu tanımların içeriği bankalar açısından da değerlendirilebilir. Gelir tablosu, bankaların belirli bir hesap döneminde elde ettiği tüm hasılat ve gelirler ile katlandığı tüm maliyet ve giderleri sınıflandırılmış olarak gösteren ve aynı dönemdeki faaliyet sonuçlarını kar veya zarar olarak özetleyen finansal tablodur (Yıldırım, 2008:37).

Bankaların gelir tablosu diğer işletmelerden farklı olarak, kar ya da zarara brüt satışlardan değil, faiz gelirleri kaleminden başlanarak ulaşılır. Faiz gelirleri, bankaların kredilerinden, mevduat munzam karşılıklarından, menkul kıymetler portföyünden, bankalar arası para piyasası işlemlerinden ve bankanın bütün varlıkları üzerinden kazandığı faiz, komisyon ve temettü gelirleri toplamından oluşmaktadır. Faiz gelirleri toplamından faiz giderleri çıkarılarak net faiz gelirlerine ulaşılır. Faiz giderleri bankanın mevduata bankalar arası para piyasası işlemlerinden kullanılan kredilere, çıkarılan menkul kıymetlere verilen faiz ile diğer faiz giderlerin toplamından oluşmaktadır. Net faiz geliri, brüt faiz geliri ile brüt faiz gideri arasındaki farktır. Bu kalem zaman içinde faiz oranı riskinin kontrol edilebilirliği yönünde önemlidir. Net faiz geliri bir bankanın giderlerini karşılayacak ve kar sağlayacak kadar büyük olmalıdır. Net faiz gelirindeki değişmeler toplam karlılığı önemli ölçüde etkiler. Banka gelirlerinin diğer önemli bir kaynağı, mevduat hizmet komisyonu ve diğer komisyonların gelirinden oluşan faiz dışı gelirlerdir. Bir bankanın faiz dışı gelirleri, kredilerden alınan ücret ve komisyonlar, sermaye piyasası işlem karları, kambiyo karları, iştiraklerden ve bağlı ortaklardan alınan kar payları, olağanüstü gelirler ve diğer gelirler toplamından oluşur. Faiz dışı giderler, öncelikle ücret ve maaşları içeren personel giderleri, sermaye piyasası işlem zararları ve kambiyo zararlarından oluşur. Kira, bina ve teçhizat üzerindeki amortismanlardan oluşan işyeri giderleri ve teknoloji harcamaları, elektrik, su ve mevduat sigorta

primlerini içeren diğer faaliyet giderleri de faiz dışı giderleri oluşturan diğer kalemlerdir (Astarcioglu, 2006:41).

Aşağıda İMKB’de işlem gören bir bankanın 2012 yılına ait gelir tablosu gösterilmektedir.

Tablo 6: İMKB’de İşlem Gören Bir Bankanın 2012 Yılına Ait Gelir Tablosu

X BANKASI 31.12.2012 TARİHLİ GELİR TABLOSU (Bin TL)	
GELİR VE GİDER KALEMLERİ	Cari Dönem (31.12.2012)
I. FAİZ GELİRLERİ	14.810.669
1.1.Kredilerden Alınan Faizler	8.665.298
1.2.Zorunlu Karşılıklardan Alınan Faizler	1.635
1.3.Bankalardan Alınan Faizler	23.933
1.4.Para Piyasası İşlemlerinden Alınan Faizler	5
1.5.Menkul Değerlerden Alınan Faizler	6.110.808
1.5.1.Alım Satım Amaçlı Finansal Varlıklardan	2.887
1.5.2.Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr/Zarara Yansıtılan Olarak Sınıflandırılan FV	0
1.5.3.Satılmaya Hazır Finansal Varlıklardan	3.182.466
1.5.4.Vadeye Kadar Elde Tutulacak Yatırımlardan	2.925.455
1.6.Finansal Kiralama Gelirleri	0
1.7.Diğer Faiz Gelirleri	8.990
II. FAİZ GİDERLERİ	7.909.759
2.1.Mevduata Verilen Faizler	6.299.506
2.2.Kullanılan Kredilere Verilen Faizler	74.691
2.3.Para Piyasası İşlemlerine Verilen Faizler	1.381.016
2.4.İhraç Edilen Menkul Kıymetlere Verilen Faizler	135.102
2.5.Diğer Faiz Giderleri	19.444
III. NET FAİZ GELİRİ/GİDERİ (I - II)	6.900.910
IV. NET ÜCRET VE KOMİSYON GELİRLERİ/GİDERLERİ	752.112
4.1.Alınan Ücret ve Komisyonlar	932.416
4.1.1.Gayri Nakdi Kredilerden	62.102
4.1.2.Diğer	870.314
4.2.Verilen Ücret ve Komisyonlar	180.304
4.2.1.Gayri Nakdi Kredilere	26
4.2.2.Diğer	180.278
V. TEMETTÜ GELİRLERİ	98.068
VI. TİCARİ KÂR / ZARAR (Net)	-51.613
6.1.Sermaye Piyasası İşlemleri Kârı/Zararı	64.555
6.2.Türev Finansal İşlemlerden Kâr/Zarar	-46.158
6.3.Kambiyo İşlemleri Kârı/Zararı	-70.010
VII. DİĞER FAALİYET GELİRLERİ	428.801
VIII. FAALİYET GELİRLERİ/GİDERLERİ TOPLAMI (III+IV+V+VI+VII)	8.128.278

IX. KREDİ VE DİĞER ALACAKLAR DEĞER DÜŞÜŞ KARSILIĞI (-)	1.795.213
X. DİĞER FAALİYET GİDERLERİ (-)	2.828.340
XI. NET FAALİYET KÂRI/ZARARI (VIII-IX-X)	3.504.725
XII. BİRLEŞME İŞLEMİ SONRASINDA GELİR OLARAK KAYDEDİLEN FAZLALIK TUTARI	0
XIII. ÖZKAYNAK YÖNTEMİ UYGULANAN ORTAKLIKLARDAN KÂR/ZARAR	0
XIV. NET PARASAL POZİSYON KÂRI/ZARARI	0
XV. SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER VERGİ ÖNCESİ K/Z (XI+XII+XIII+XIV)	3.504.725
XVI. SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER VERGİ KARSILIĞI (±)	-854.297
16.1.Cari Vergi Karşılığı	-1.142.233
16.2.Ertelenmiş Vergi Karşılığı	287.936
XVII. SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER DÖNEM NET K/Z (XV±XVI)	2.650.428
XVIII. DURDURULAN FAALİYETLERDEN GELİRLER	0
18.1.Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlık Gelirleri	0
18.2.İştirak, Bağlı Ortaklık ve Birlikte Kontrol Edilen Ortaklıklar (İş Ort.) Satış Karları	0
18.3.Diğer Durdurulan Faaliyet Gelirleri	0
XIX.DURDURULAN FAALİYETLERDEN GİDERLER (-)	0
19.1.Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlık Giderleri	0
19.2.İştirak, Bağlı Ortaklık ve Birlikte Kontrol Edilen Ortaklıklar (İş Ort.) Satış Zararları	0
19.3.Diğer Durdurulan Faaliyet Giderleri	0
XX. DURDURULAN FAALİYETLER VERGİ ÖNCESİ K/Z (XVIII-XIX)	0
XXI. DURDURULAN FAALİYETLER VERGİ KARSILIĞI (±)	0
21.1.Cari Vergi Karşılığı	0
21.2.Ertelenmiş Vergi Karşılığı	0
XXII. DURDURULAN FAALİYETLER DÖNEM NET K/Z (XX±XXI)	0
XXIII. NET DÖNEM KÂRI/ZARARI (XVII+XXII)	2.650.428
Hisse Başına Kâr / Zarar	1,06017

2.2. BANKACILIKTA FİNANSAL PERFORMANSIN ÖLÇÜM TEKNİKLERİ

Modern ekonomide mal ve hizmetlerin üretimi ve tüketimi giderek çeşitlilik kazanmaktadır. Bu çeşitlilik bankaların sunduğu hizmetlerin doğasını değiştirmekte ve geniş bir yelpazeye yaymaktadır. Böyle bir ortamda bankaların finansal performansını ölçmek giderek zorlaşmakta ve farklı analiz tekniklerini beraberinde getirmektedir.

Bankaların finansal performansı ölçülürken tüm işletmeler için genel kabul görmüş finansal tablolar analizinde uygulanan teknikleri kullanmak mümkündür. Ancak bankaların sundukları hizmet ve buna bağlı olarak mali tablolarındaki kalemler diğer işletme gruplarında farklı olduğu için finansal analizdeki standart oranlar bankalar için farklılık göstermektedir. Ve bu oranların belli bir standardı henüz belirlenmemiştir.

2.2.1. Oran Analizleri

Oran analizi tekniğinde, finansal tablolardaki kalemler arasındaki anlamlı ilişkiler, birbirinin yüzdesi veya katı olarak belirlenmektedir. Bu yöntemde, hesap veya hesap grupları arasında matematiksel ilişkiler kurulmak sureti ile işletmenin; ekonomik ve finansal yapısı karlılık, likidite, çalışma durumu hakkında bir yargıya ulaşmaya çalışılmaktadır. Oran analizlerinin amacı, finansal tablolardaki kalemler arasında tanımlanan ilişkileri, finansal tablolarda yer alan sayıları kullanıp hesaplamalar yaparak yorumlamaktır (Çaldağ,2002:254).

İşletmenin geçmiş dönemdeki başarısını değerlendirmek ve gelecekteki durumunu tahmin etmek için finansal oranlardan yararlanır. Oranların hesaplanmasından çok yorumlanması önem taşımaktadır. Oranlar yorumlanırken sektör ortalamaları veya geçmiş yıllara ait oranlar göz önünde bulundurulur. Oran analizinde dikkat edilmesi gereken hususlar şu şekilde sıralanabilir (www.maliyeciler.com, 08.02.2014);

- Oran analizinde oranlar doğru ve amaçlara uygun bir biçimde yorumlanmalıdır.

- Oranlar üzerindeki mevsimlik ve konjonktür hareketlerinin etkileri yorumda dikkate alınmalıdır.

- Oranlardaki değişikliklerin nedenleri ve işletme açısından taşıdığı önem doğru belirlenmelidir.

- Oranlardaki değişimler ek bilgilerle desteklenerek yorumlanmalıdır.

- Oranlar değerlendirilirken işletmenin kendi geçmişi ve sektörel bilgiler de dikkate alınmalıdır.

Oran analizi, bankaların performansını ortaya koyabilecek belirli statik bilgi sağlar. Çeşitli oranların analizinde ve yorumlanmasında aşırılığa kaçınmamalıdır çünkü oranlar özet bilgiler sunar. Tecrübeli ve yetenekli analistler oranlardan çok yararlanırlar. Ancak oranlar tecrübeli olmayan kişiler için yanıltıcı bilgiye neden olabilir. Bunun birçok nedeni vardır. Birincisi bilanço ve gelir tablosu bilgileri muhasebe, hukuk ve yönetici uygulamaları bir sonucu olarak bilgiler fiktif olabilir. Örneğin, takipteki alacaklar rakamları, sadece yasal limitlere dayanarak hesaplanabilir ve hesaplanan tutarlar gerçekleri yansıtmayabilir. Menkul kıymetler alış fiyatından defterlere kayıt edilir, bu durum hisselerin gerçek piyasa değerlerini yansıtmayabilir. Yine muhasebe uygulamaları standart olmayabilir. Bu durum mukayeseleri zorlaştırır. Ayrıca bankaların örgütsel yapıları, farklıdır ve bunlar karşılaştırmayı güçleştirir. Örneğin bir holdinge ait banka ile münferit bir bankayı kıyaslamak hayli zordur (Astarcioglu, 2006:47).

Oran analizine bankacılık açısından bakıldığı zaman 4 ana bölümde incelemek mümkündür.

2.2.1.1. Sermaye Yeterlilik Oranları

1980'li yıllardan itibaren uluslararası düzeyde bankaların sermaye yeterliliği ile ilgili kaygıların artması, risklerin daha sağlıklı ölçümü yönündeki çalışmaları hızlandırmış ve Basel Bankacılık Komitesi 1988 yılında riske dayalı ilk sermaye yeterliliği uzlaşısını açıklamıştır. Sermaye yeterliliği standart oranında zaman içinde çeşitli değişiklikler yapılmış olup, en kapsamlı revizyon ise BDDK tarafından 10.02.2001 tarihinde yayımlanan “ Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine İlişkin Yönetmelik” ile yapılmış ve düzenlemeye piyasa riski ilave edilmiştir. 1989

yılı ekim ayından 2005 yılı ekim ayına kadar tebliğ ve yönetmeliklerle düzenlenen sermaye yeterliliği oranı, 5411 sayılı yeni Bankacılık Kanunu'nun 45. maddesinde yeniden düzenlenerek yer bulmuştur. Kanunun sermaye yeterliliği başlıklı 45. maddesinde oranın asgari seviyesi % 8 olarak öngörülmüştür (Kaya, 2007:11).

Genel olarak sermaye oranı, toplam banka sermayesinin toplam aktiflere bölünmesi ile elde edilmektedir. Bu oran bankanın ilerde uğrayacağı zarara karşılık ne ölçüde hazırlıklı olduğunu gösteren önemli bir rasyodur. Çünkü sermaye geçici kayıplara karşı bir tedbirdir. Ayrıca sigortalanmış mudillerin korunmasında ve banka alacaklarının, bankanın tasfiyesi halinde borçlarının ödenmesinde yardımcı olur.

Sermaye oranlarını şu şekilde özetleyebiliriz.

a) Özkaynak ve Kar Toplamının Toplam Aktiflere Oranı: Bu oran, bankanın karlarının ve özkaynaklarının aktif içerisinde ne kadar bir paya sahip olduğunu gösterir. Bu oranın yüksek olması, bankanın sermaye gücünün fazla olduğunu anlamını taşımaktadır.

Formül olarak ifade edersek,

$(\text{Özkaynak} + \text{Toplam Kar}) / \text{Toplam Aktifler}$

b) Özkaynak Karının Mevduat ve Mevduat Dışı Kaynaklara Oranı: Mevduat dışı kaynaklar: Bankalar arası para piyasası, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası kredileri, fonlar, alınan diğer krediler ve çıkarılan menkul kıymetlerin toplamından oluşmaktadır.

Özkaynak karının mevduat ve mevduat dışı kaynaklara oranını bu açıklamaya göre formüle edersek;

$\text{Özkaynak Karının Mevduat ve Mevduat Dışı Kaynaklara Oranı} = (\text{Özkaynaklar} + \text{Kar}) / (\text{Mevduat} + \text{Mevduat Dışı Kaynaklar})$

c) Net Çalışma Sermayesinin Toplam Aktiflere Oranı: Net Çalışma Sermayesi, Toplam Kar ve Özkaynakların toplamından, iştirakler, bağlı ortaklıklar ve sabit kıymetler çıkarılarak elde edilmektedir.

Net Çalışma Sermayesinin Toplam Aktiflere Oranı: Net Çalışma Sermayesi/
Toplam Aktifler

d) Diğer Oranlar:

Sermaye yeterliliğini ölçmede kullanılan diğer rasyolar şunlardır;

- Özkaynaklar / Toplam Aktifler
- Özkaynaklar / Toplam Mevduat
- Özkaynaklar / Riskli Aktifler + Gayri Nakdi Krediler
- Özkaynaklar / Sabitleştirilmiş Aktifler
- Özkaynaklar / Yabancı Kaynaklar

2.2.1.2. Aktif Kalitesini Ölçen Oranlar

Türk bankacılık sisteminin karlılık performansının analizi için, sektörün zaman içindeki işlevsel performansının incelenmesi gerekmektedir. İşlevsel performansın incelenmesinde aktif kalitesinin karlılığa etkisinin incelenmesi ayrı bir öneme sahiptir. Çünkü bankaların temel işlevi mevduatı krediye dönüştürme faaliyetidir. Ticari bankaların para ve kredi piyasalarındaki etkinliği de ilgili piyasalarda işlem hacimlerinin ağırlığı bu piyasalardaki hâkimiyetleri, ülke ekonomisi, sanayisi ve ticari hayatına verdiği hizmetler ile açıklanmaktadır. Toplanan mevduatın ne kadarının kredi olarak kullanılacağı konusunda karlılık oranlarının düzeyini de dikkate almak gerekmektedir. Kredilendirmenin önemini daha iyi anlamak için kredilendirme mekanizmasının ana ekonomik değişkenler üzerindeki etkisinin de iyi anlamak gerekmektedir (Poyraz, 2012:41)

ABD’de yerinde denetçilerin bankanın aktif kalitesi değerlendirilirken dikkate almaları gereken kriterleri şöyle sıralamışlardır(Kaya, 2001:3);

- Kredi kullandırma sürecinin etkinliği; uygunluğu, şartları, yönetsel değerlendirme, kredi kullandırırken gerekli risk değerlendirmesinin yapıp yapılmaması ve buna uygun teminat alınması,
- Problemler varlıkların (tahsili gecikmiş, yeniden yapılandırılmış, idari; kanuni takibe alınmış vb) tespit edilmesi ve izlenmesi sürecinde gösterilen başarı,

- Kredi karşılıklarının durumu, yeterli muhtemel zarar karşılıklarının ayrılması,
- Kredi riskinin düzeyi ve bilanço dışı faaliyetlerde verilen teminatların, türev işlemlerin, kredi limitlerinin incelenerek değerlendirilmesi,
- Kredi ve yatırım portföyünün değerlendirilmesi,
- Varlık yoğunlaşmasının değerlendirilmesi,
- Sorunlu varlıkların tahsilatındaki başarı

a) Toplam Kredilerin Toplam Aktiflere Oranı: Toplam kredilerin toplam aktif içindeki payını gösteren oranın, Aktif kalitesini gösteren oranlar içerisinde en önemli oran olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü oranın yüksek veya düşük olması farklı bakımlardan karlılık üzerinde olumsuz etkilere neden olabilmektedir. Bu oranın yüksek çıkması, yüksek kredilendirme düzeyini ifade eder, banka açısından yüksek kredi riski anlamı taşır ve risk-getiri dengesini bozduğunu söyleyebiliriz. Diğer yandan aktif kalitesi oranın düşük çıkması ise bankanın ana faaliyet konusundan uzaklaştığının ve reel sektörü fonlama imkânını kaybettiğinin veya büyük bir ödeme güçlüğü içerisinde olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirilir. Bankaların finansal piyasalardaki etkinliği, tasarruf sahipleri ve yatırımcılar arasındaki finansal aracılık işlevini yerine getirebilmesi, toplanan tasarrufların verimli alanlara yönlendirilmesi olarak tanımlanabilir. Bankaların mevduat gereksinimlerini yüksek maliyetlerle karşılamamaları için aktif yönetiminde etkin olmaları gerekmektedir (Poyraz, 2012:41-50).

Toplam Kredilerin Toplam Aktiflere Oranı şu şekilde formüle edilmiştir;

Toplam Krediler / Toplam Aktifler

b) Tahsili Gecikmiş Alacakların Toplam Kredilere Oranı: Takipteki alacaklar, bankaların vermiş olduğu kredilerin bir kısmının veya tamamının borçlulardan tahsil edilemediğini ifade etmektedir. Bu oranın hesaplanmasının gerçeği yansıtmayı yansıtmadığı tartışılabilir. Çünkü batık kredilerin, karşılık ayrılmaması için canlı gösterildiği ve çeşitli bilanço oyunları ile gizlendiği, kamu

bankalarının kamu kurumlarına, özellikle hazineye verdikleri kredilerin ise görev zararı yazılarak kapatıldığı bilinmektedir. Bütün bu olumsuzluklara rağmen aktif kalitesini ölçerken bu oranın dikkate alınması gerekmektedir (Astarcioglu, 2006:49).

Bu oran şu şekilde formüle edilmiştir;

Tahsili Gecikmiş Alacakların Toplam Kredilere Oranı= Takipteki Alacaklar / Toplam Krediler

c) Duran Aktiflerin Toplam Aktiflere Oranı: Bu oran toplam aktifler içinde ne kadarının duran aktif konumunda olduğunu belirtmektedir.

Bu oran şu şekilde formüle edilmiştir;

Duran Aktiflerin Toplam Aktiflere Oranı= Duran Aktifler/ Toplam Aktifler

d) Kazanç Getiren Varlıkların Verimliliği Oranı: Bu oran şu şekilde formüle edilmiştir;

Kazanç Getiren Varlıkların Verimliliği= Kazanç Getiren Varlıklar / Toplam Aktifler

2.2.1.3. Likiditeyi Ölçen Oranlar

Likidite oranları işletmelerin kısa vadeli borçlarını ödeme gücünü göstermek için veya diğer bir ifade ile kısa vadeli yabancı kaynaklarını zamanında ödeyip ödeyemeyeceğini tespit etmek için kullanılmaktadır. Kısa vadeli yabancı kaynaklar dönen varlıklar içinde yer almaktadır. Bu nedenle işletmelerin borç ödeme gücünün bulunup bulunmadığını tespit etmek için dönen varlıklarla kısa vadeli yabancı kaynaklar arasında oransal ilişkilerin analiz edilmesi gerekmektedir (Çabuk ve Lozal, 2000:189).

Özsermayesi ve yabancı kaynaklarla faaliyet gösteren bir bankanın, para ve paraya çevrilme imkânı bulunan varlıklara sahip olması gerekmektedir. Bir varlığın paraya çevrilebilirliği likidite olarak tanımlanmaktadır ayrıca likidite, bankanın belirli bir zamanda ödenmesi gereken borçlarını aksatmadan ödeyebilme yeteneğini ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle likidite, mevduat sahiplerinin mevduatlarını ve diğer kredi verenlerin alacaklarını geri ödeyebilmek için yeterli fonun elde tutulması demektir. Bütün varlıklar hızla paraya çevrilemedikleri için, her bankanın kendi bünye özelliğine göre borç ve taahhütlerinin vadelerini de dikkate alarak likidite derecesini belirlemesi önemlidir (Abdullayev, 2013:97-112).

Likidite, bankanın minimum zarar ile ani mevduat çekmelerini, aynı zamanda da piyasanın kredi ihtiyacını normal bir şekilde karşılayabilmesini ifade etmektedir. Bankalar bu tür fon ihtiyaçlarını karşılayabilmek ve kanuni likidite zorunluluklarını da yerine getirebilmek için yeterli derecede likit değere sahip olmaları gerekmektedir. Likidite yeterliliği, bankaların kamuoyundaki güvenilirliklerini korumaları açısından da çok önemlidir. Bankaların gerektiğinden az likidite tutması durumunda, aktiflerini nakde çevrilirken değer kaybı, kısa vadeli borçlanmanın getireceği maliyet ve müşteri taleplerinin geri çevrilmesi halinde kaybedilecek güven gibi sorunlara neden olabilir. Buna karşılık, fazla likidite tutması durumunda ise yüksek yatırımlardan elde edilecek kardan mahrum kalması durumuna neden olabilir (www.isletmeportali.com, 10.02.2014).

a) Cari Oran: Cari oran, dönen varlıklar ile kısa vadeli yabancı kaynaklar arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Bunun için de, dönen varlıkların kısa vadeli yabancı kaynaklara oranlanması gerekir. Bu formül sonucunda her bir kısa vadeli yabancı kaynak borcuna karşılık kaç liralık dönen varlığın olduğunu ifade eder. Enflasyon dönemlerinde dönen aktiflerin değer kaybına uğramasını dikkate alınarak bu oranın 2 olması genel kabul görülmüştür (Akıncı ve Erdoğan, 1995: 259). Bankalarda bu oran için herhangi bir standart oluşturulmamıştır.

Cari oran şu şekilde formüle edilmiştir; Cari Oran= Dönen Varlıklar/ Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar

b) Likit Aktiflerin Toplam Aktiflere Oranı: Likit Aktifler = Hazır Değerler (Kasa + Bankalar) + Menkul Değerler + Kısa Vadeli Ticari Alacaklar + Diğer Kısa Vadeli Alacaklar toplamlarından oluşmaktadır (www.halkbank.com.tr, 10.02.2014).

Bu oran bankaların hem aktif kalitesi hem de likiditesi ile ilgili bir orandır. Bu oranın yüksek olması bankanın kaynaklarını kullanırken, yüksek verim sağlayan yatırımları tercih ettiğini söyleyebiliriz (Arat, 2004:44).

Bu oran şu şekilde formüle edilmiştir;

Likit Aktifler / Toplam Aktifler

c) **Likit Aktiflerin Toplam Yabancı Kaynaklara Oranı:** Bu oran, bankanın yükümlülüklerini yerine getirme gücünü göstermektedir, oranın yüksek olması bankanın, kaynaklarını verimli kullanılmadığının göstergesi olabilir (Arat, 2004:44).

Bu oran şu şekilde formüle edilmiştir;

Likit Aktif / Toplam Yabancı Kaynak

d) **Likit Aktiflerin Mevduat ve Mevduat Dışı Kaynaklara Oranı:** Bu oran likit değerlerin mevduat ve mevduat dışı kaynaklara oranını göstermektedir. Oran şu şekilde formüle edilmiştir;

Likit Aktiflerin Mevduat ve Mevduat Dışı Kaynaklara Oranı= Likit Aktifler / Mevduat ve Mevduat Dışı Kaynaklar

2.2.1.4. Karlılık Analizinde Kullanılan Oranlar

Karlılık bileşeni bankanın karlılığını değerlendirirken, tarihsel süreç içindeki kazanç kalitesini ve mevcut yapının sürdürülebilirliğini göz önünde bulundurmaktadır. Karlılık analizi yapılırken bankanın kar etme gücünde meydana gelen olumlu veya olumsuz gelişmelerin bir defaya mahsus mu, yoksa devamlı mı olduğu dikkate alınmalıdır. Karlılık konusunda devamlılık göstermeyecek olumlu gelişmelere aldanmamak ve yine devamlılık göstermeyecek olumsuz gelişmelerden de endişelenmemek gerekmektedir. Analizler sırasında devamlılık konusu göz önünde bulundurulmalıdır. Bankaların sağladığı karı, esas faaliyetlerinden mi, yoksa bankacılık dışı faaliyetlerinden mi sağladığı konusu üzerinde önemle durulması gerekmektedir. Banka eğer ana faaliyet konusu olan kredi verme işleminden kar elde etmeyip bu karşılık menkul değerler kaleminden kar elde ediyorsa, söz konusu bankanın karı yüksek olsa dahi mali durumu hakkında olumlu görüş belirtmek doğru olmazdı (Abdullayev, 2013:98).

Banka karlılığının düşük olduğu durumda yeni plasmanlar için kaynak aramaması söz konusu olabilmektedir. Ayrıca banka gelirlerinin tek bir kaynağa bağımlı olması, ürün yelpazesini genişletmemesi bankanın nakit akımları üzerinde risk unsurlarının yüksek olması sonucunu yaratmaktadır. Karlılığın ölçülmesinde

bankanın karlılık eğilimi, karlılık kalitesi ve sürdürülebilirliği, kazançların piyasa riskine duyarlılığı, özsermayenin diğer risk unsurlarından doğan zararlarını karşılayabilme (solvency risk) yeteneği dikkate alınmaktadır. Mevduat sahipleri tarafından faiz oranlarının yüksek kabul edildiği ortamlarda, bankaların aşırı mevduat toplamaktan kaçınmaları, karlılık oranları bakımından daha cazip olabilmektedir (Poyraz, 2012:43-44).

a) Öz sermaye Karlılığı (Return on Equity - ROE) : Banka sahiplerinin asıl ilgilendikleri konu, bankaya yaptıkları yatırımın getirisidir. Banka sahiplerinin servetlerinin finansal açıdan bugünü ve geleceğinin ifade eden bu bilgi karlılık ölçütü olan özsermaye karlılık oranı (ROE) ile elde edilebilir. Öz sermaye karlılık oranı, bir liralık öz kaynak için elde edilen net karı gösteren karlılık ölçütüdür (Poyraz, 2012:44-45).

Bu oran şu şekilde formüle edilmiştir;

$$\text{Öz sermaye Karlılığı (Return on Equity - ROE)} = \text{Net Kar} / \text{Özkaynaklar}$$

Bu oran hesaplanırken dikkat edilmesi gereken hususlar vardır çünkü bu oranın üzerinde enflasyon etkili olabilir. Oranı oluşturan pay ve payda enflasyondan aynı oranda etkilenemez. Dönem net karı enflasyondan doğrudan etkilenirken, öz kaynakların içindeki sermayenin nispi statikliği nedeni ile öz kaynaklar enflasyonu biraz daha geride takip edebilir. Bu durumda ise, oran, zaman içinde büyüme eğilimi gösterebilmektedir. Sermaye artırımını yapıldığı zamanlarda ise bu oran küçülebilir (Çabuk ve Lozal,2000:207).

b) Aktif Karlılığı (Return on Assets – ROA): Aktif karlılık oranı (ROA) bir bankanın faaliyetlerini hangi etkinlikte yürüttüğüne ilişkin bir ölçüt olarak kullanılmaktadır. Aktif karlılık oranının mümkün olduğunca yüksek olması arzulanır. Bankanın ortakları, sahip oldukları bankanın iyi yönetilip yönetilmediğini görebilmek için karlılığa ilişkin bir ölçüt niteliğindeki aktif karlılık oranını (ROA) kullanabilirler. Aktif karlılık oranı, bir liralık varlık başına ne kadar net kar elde edildiğini hesaplayan bir performans ölçüm oranıdır (Poyraz, 2012:44).

Bu oran şu şekilde formüle edilmiştir;

Aktif Karlılığı (Return on Assets – ROA)= Net Kar / Toplam Aktifler

c) Net Faiz Marjı (Net Interest Margin / NIM) : Bankalar da her şirket yönetimi gibi kar maksimizasyonu için uğraş verirler. Bu amaçla, banka yönetimi kaynak maliyetinin ana unsuru olan faiz giderlerinin kontrol edilmesini istemektedir. Faiz marjı analizi bu anlamda büyük önem taşımaktadır. Faiz marjı; gelir getiren aktiflerden sağlanan faiz gelirleriyle pasiflere ödenecek faiz giderleri arasındaki farktan oluşur. Ancak faiz marjının yönetsel anlamda yeterli bir analiz aracı olduğunu söyleyemeyiz. Yönetimin bankanın gelir-gider bağlamında performansına ilişkin tam bir fikir edinebilmesi için, gelir-gider performansının kazanç getiren aktifler temelinde araştırılması gerekmektedir. Bunun ölçütü net faiz marjıdır. Net faiz marjı (NIM), faiz gelirleri (interest incomes) ile faiz giderleri (interest expenses) arasındaki farkın kazanç getiren aktiflere (earning assets) bölünmesiyle hesaplanabilir (Tunay ve Silpar, 2006:2-3).

Bu oran şu şekilde formüle edilmiştir;

Net Faiz Marjı (NIM)= (Faiz Gelirleri– Faiz Giderleri)/Kazanç Getiren Aktifler

d) Hisse Başına Kazanç (Earnings Per Share - EPS): Hisse başına kazanç oranı, belirli bir dönem boyunca hissedarlar için işletme tarafından yaratılan kazançlarla ilgili bir performans ölçütüdür. İşletmenin faaliyetleri ve tüm yükümlülüklerini yerine getirdikten sonra her bir hisse başına elde edilen dönem karını ifade eder. Oran özellikle işletmeye yatırım yapacaklar için önemlidir çünkü bu oran sayesinde işletme faaliyetlerinin firma sahiplerine veya ortaklarına yeterli gelir sağlayıp sağlayamadığı tespit edilir. Hisse başına kazanç oranı, net karın dolaşımdaki ortalama hisse senedi sayısına bölünmesiyle elde edilir (Çetenak, 2012:16).

Bu oran şu şekilde formüle edilmiştir;

Hisse Başına Kazanç (Earnings Per Share - EPS)= Net Kar/ Hisse Senedi Sayısı

e) Vergilerin Toplam Aktiflere Oranı: Bankaların ödediği vergilerin toplam aktifler içindeki payını göstermektedir. Bu oran bankanın vergi ödeme politikasından

ve faaliyet gösterdiği ülkenin geçerli vergi yasalarından etkilenmektedir (Astarcioglu, 2006:51).

Bu oran şu şekilde formüle edilmiştir,

Vergilerin Toplam Aktiflere Oranı =Ödenen toplam Vergiler/ Toplam Aktifler

f) Karlılık Ölçümünde Kullanılan Diğer Oranlar:

Vergi Öncesi Kar / Toplam Aktifler

Net Dönem Karı (Zararı) / Ödenmiş Sermaye

2.2.1.5. Gelir Gider Yapısını Ölçen Oranlar

Bu oran gurubu gelir ve gider arasındaki ilişkiyi analiz etmeye yarayan oranları içermektedir. Bankacılıkta gelir gider yapısını analiz etmek için yaygın olarak kullanılan oranlar şunlardır;

- a) **Faiz Gelirlerinin Faiz Giderlerine Oranı:** Faiz Gelirleri/ Faiz Giderleri
- b) **Faiz Dışı Gelirlerin Faiz Dışı Giderlere Oranı:** Faiz Dışı Gelirler/ Faiz Dışı Giderler
- c) **Toplam Gelirlerin Toplam Giderlere Oranı:** Toplam Gelirler/ Toplam Giderler
- d) **Özel Karşılıklar Sonrası Net Faiz Gelirinin Toplam Aktiflere Oranı:** Özel Karşılıklar Sonrası Net Faiz Geliri / Toplam Aktifler
- e) **Özel Karşılıklar Sonrası Net Faiz Gelirinin Toplam Faaliyet Gelirlerine oranı:** Özel Karşılıklar Sonrası Net Faiz Geliri / Toplam Faaliyet Gelirleri
- f) **Faiz Dışı Gelirlerin (Net) Toplam Aktiflere Oranı:** Faiz Dışı Gelirler (Net) / Toplam Aktifler
- g) **Faiz Dışı Gelirlerin (Net) Diğer Faaliyet Giderlerine Oranı:** Faiz Dışı Gelirler (Net) / Diğer Faaliyet Giderleri
- h) **Diğer Faaliyet Giderlerinin Toplam Faaliyet Gelirlerine Oranı:** Diğer Faaliyet Giderleri / Toplam Faaliyet Gelirleri

- i) **Kredi ve Diğer Alacaklar Değer Düşüş Karşılığının Toplam Aktiflere Oranı:** Kredi ve Diğer Alacaklar Değer Düşüş Karşılığı / Toplam Aktifler
- j) **Diğer Faaliyet Giderlerinin Toplam Faaliyet Gelirlerine Oranı:** Diğer Faaliyet Giderleri / Toplam Faaliyet Gelirleri
- k) **Faiz Dışı Gelirlerin Diğer Faaliyet Giderlerine Oranı:** Faiz Dışı Gelirler / Diğer Faaliyet Giderleri
- l) **Faiz Gelirlerin Toplam Aktiflerine Oranı:** Faiz Gelirleri / Toplam Aktifler
- m) **Faiz Giderlerinin Toplam Aktiflere Oranı:** Faiz Giderleri / Toplam Aktifler
- n) **Faiz Gelirlerinin Toplam Gelirlere Oranı:** Faiz Gelirleri / Toplam Gelirler
- o) **Faiz Giderlerinin Toplam Giderlere Oranı:** Faiz Giderleri / Toplam Giderler

2.2.1.6. Verimliliği Ölçen Oranlar

a) Personel Verimliliğine İlişkin Oranlar:

Personel Giderleri/ Toplam Aktifler
 Personel Giderleri/ Toplam Mevduat
 Toplam Mevduat/ Personel Sayısı
 Toplam Kredi / Personel Sayısı
 Net Kar/ Personel Sayısı
 Net Faiz Geliri / Personel Sayısı

b) Şube Verimliliğine İlişkin Oranlar:

Toplam Aktifler / Şube Sayısı
 Toplam Krediler / Şube Sayısı
 Toplam Mevduat/ Şube Sayısı
 Net Kar / Şube Sayısı

2.2.1.7. Tobin Q Oranı

Tobin Q oranı, Nobel ödüllü iktisatçı James Tobin tarafından geliştirildiği için Tobin Q ismini almıştır. Yatırım kararlarının tahmin edilmesi için geliştirilmiş olan bu yöntem, işletmenin yatırım kararlarını tahmin etmek için, faiz oranlarından bağımsız olarak, işletme varlıklarının yerine koyma maliyetlerini kullanmaktadır. Her ne kadar yatırım kararlarının tahmin edilmesinde kullanılmak amacıyla geliştirilmiş olsa da Tobin Q oranı, yaklaşımı işletmenin sahip olduğu entelektüel sermayenin hesaplanmasında da kullanılmaktadır (Çıkrıkçı ve Daştan, 2002:24-25).

Tobin, para politikasının hisse senedi değerleri yoluyla ekonomiye önemli etkileri olduğunu savunmuştur. Bu etkileri “Q teorisi” ile açıklamaya çalışmıştır. Tobin, Q’yu, firmanın piyasa değerinin sermaye yenileme maliyetine oranı olarak tanımlamaktadır. Yani, $Q = \text{Fırmanın piyasa değeri} / \text{Sermaye yenileme maliyeti}$ olarak formüle edildiğinde, bir firmanın Q değerinin yüksek olması o firmanın piyasa değerinin sermaye yenileme maliyetinden fazla olması anlamına gelmektedir. Bu durumda, söz konusu firma az miktarda hisse senedini ihraç edip, elde ettiği getiri ile yeni sermaye malları alabilir ve yatırım harcamalarını artırabilir. Firmanın Q değeri küçükse, firma ederi, sermaye yenileme maliyetine oranla daha düşüktür. Bu firma sermayesini büyötmek isterse, yeni yatırım mallarının firma değerine oranının yüksek olması sebebiyle, eski sermayeye yönelme durumunda kalır. Dolayısıyla, yatırım harcamaları daha az olur. Tobin’in Q teorisindeki önemli nokta, hisse senedi fiyatları ile yatırım harcamaları arasındaki ilişkidir. Tobin’in Q teorisinde, hisse senedi piyasalarının yatırım ve üretime etkisi şöyle ifade edilebilir. Genişletici para politikası, faiz oranlarını düşürerek bono piyasasının cazibesini kaybetmesine ve alternatif yatırım aracı olan hisse senedi piyasasına talebin artmasına sebep olur. Talebin artması, hisse senedi fiyatlarını ve dolayısıyla Q oranını yükseltir. Q oranının yükselmesi, firmaların sermaye maliyetinin düşmesi; yani, firmaların az miktarda ihraç ettikleri hisse senetleri ile çok miktarda yatırım malları alabilmeleri anlamına gelir. Sonuçta, hisse fiyatlarındaki artış yatırım harcamalarını artırarak ekonominin üretim düzeyini yükseltir (Kasapoğlu, 2007:19-20).

2.2.2. Parametrik Yöntemler

Parametrik yöntemlerde genel olarak bir gözlem kümesi bulunmaktadır. Bu küme içinde en iyi performansın regresyon çizgisi (etkinlik sınırı, efficiency frontier) üzerinde olduğu varsayılarak, bu çizgiden sapma göstermeyen gözlemler etkin (efficient) olarak tanımlanmaktadır. Yapılan gözleme göre başarısız olan diğer gözlemler de etkinsiz (inefficient) olarak tanımlanır. Hiç bir gözlemin tam olarak uyuşmadığı bir etkinlik sınırı her zaman mümkündür. Başarısızlıktan kastın aynı çıktı düzeyinde yüksek maliyet veya aynı girdi düzeyinde düşük çıktı olduğu ve gözlemlenen üretim birimlerinin homojen olduklarının varsayıldığı unutulmamalıdır. Bu yöntem her zaman bir rassal hatanın olacağını da varsayar. Zaten tam etkin olan gözlemler hatanın sıfır olduğu gözlemlerdir. Dolayısıyla bir gözlemin etkinsiz olduğu ancak ölçüm hatalarının giderilmesinden sonra tespit edilebilir (İnan, 2000:83).

Parametrik yöntemler, üretim fonksiyonunun analitik bir yapıya sahip olduğunu varsaymaları nedeniyle kullanım açısından dezavantajlı durumda olabilirler. Ancak rassal hataya yer vermeleri açısından da avantajlı durumda olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü rassal hatanın modelde yer alması, yöntemi ölçüm hatalarını ayıklamakta daha başarılı hale getirmektedir. Parametrik yöntemlerde karşılaşılan en büyük sorun, rassal hata ve etkinsizliğin nasıl ayırt edileceği durumudur. Parametrik yöntemler, bu ayrımı yapmak için kullandıkları dağılım varsayımları ile birbirinden ayrılmaktadırlar. Böylece, parametrik yöntemlerde etkinlik sınırından sapmaların etkinsiz gözlem ve rassal hata gibi iki unsurdan oluştuğu bu iki hata bileşeninin birbirinden ayırt edilebilmesinin büyük önem taşıdığı ortaya çıkmaktadır (Doğan, 2011 :53-54).

Parametrik yöntemlerde etkinlik sınırından sapmaların etkinsiz gözlem ve rassal hata gibi iki unsurdan oluşmaktadır. Bu iki hata bileşeninin birbirinden ayırt edilebilmesi büyük önem taşımaktadır. Aşağıda bu yöntemlerin mantığı, DFA, TFA ve SFA yöntemleri olarak kısaca ele alınmıştır.

4.5.2.1. Stokastik Sınır Yaklaşımı (Stochastic Frontier Approach- SFA)

Stokastik sınır yaklaşımı, maliyet, kâr ve üretim gibi açıklanan değişkenlerle; girdi, çıktı ile çevresel faktörleri gibi açıklayıcı bileşenler arasında fonksiyonel bir ilişki kuran ve hata terimine modelde yer veren bir yöntem olarak bilinmektedir. Bu teknikte, rassal hata ve etkinsiz gözlemin birbirlerinden ayrılması gerekmektedir. Herhangi bir gözlemin en iyi durumdan sapmasının ne kadarının rassal hata, ne kadarının da etkinsiz gözlem olduğu anlaşılmeden modelin sonuçlarının güvenilir olmayacağı açıktır. Bu iki unsur, genellikle farklı dağılımlara sahip oldukları varsayılarak ayrılırlar. Rassal hatanın standart normal, etkinsiz gözlemlerin ise asimetrik dağıldığı varsayılır. Yönteme dönük belli başlı eleştiriler de dağılım varsayımları ile ilgilidir. Etkinsiz gözlemlerin normal dağılıma yakın bir dağılım gösterdikleri ya da rassal hatanın normal dağılım göstermediğini bulgulayan çok sayıda araştırma bulunmaktadır (Dağ, 2011:42-43).

2.2.2.2. Serbest Dağılım Yaklaşımı (Distribution-Free Approach-DFA)

Stokastik yöntemle getirilen eleştiriler; DFA yönteminin ön plana çıkmasına neden olmuştur. SFA yönteminde rassal hatanın standart normal, etkinsiz gözlemlerin ise asimetrik dağıldığı varsayılırken, DFA yöntemi belli bazı kısıtlar altında hata terimlerinin ve bileşenlerinin herhangi bir dağılıma sahip olabileceğini varsaymaktadır. Bu yaklaşımda hata teriminin ve etkisizliklerin dağılımı üzerinde stokastik yaklaşımda olan güçlü varsayımlar kaldırılmıştır. Etkinliğin istikrarlı olması, etkisizliklerin negatif olmayan herhangi bir dağılım göstermesi ve rassal hatanın ise ortalaması sıfır olacak şekilde dalgalanması yaklaşıma ilişkin temel varsayımlardır. Serbest dağılım yaklaşımı her firmanın/bankanın herhangi bir noktadaki etkisizliğinden ziyade en iyi uygulamadan ortalama sapmasını göstermektedir (Yaşa, 2008:15).

Bu yöntem, adından da anlaşılacağı gibi, belli bazı kısıtlar altında hata terimlerinin ve onların bileşenlerinin (etkinsiz gözlem ve rassal hata) herhangi bir dağılıma sahip olabileceğini varsaymaktadır. Ancak panel verinin varlığı altında kullanılabilen DFA yönteminde, her firmanın uzun vadede verimliliği sabittir. En azından uzun vadede verimliliği istikrarlıdır ve ölçüm hataları da yine uzun vadede

sıfıra yakınsar. Bu varsayımlar etkinsiz gözlemlerin pozitif olmaları şartıyla geçerlidir. DFA yaklaşımı her firmanın veya bankanın etkinsizliğinden daha çok, en iyi uygulamadan ortalama sapmasını göstermektedir (Yaşa, 2008:15-16).

Eğer zaman içinde bir firmanın (uzun vadede sabit olduğu varsayılan) verimliliği teknoloji, yasal düzenlemelerdeki değişiklikler, faiz hadlerinin oynaklığı veya diğer benzeri etkenler yüzünden anlamlı oranda değişirse; o zaman verimliliği ölçülen her birimin en iyi gözlemden sapması dikkate alınır. Bu teknik, bankalara uygulanacağı zaman, çok düşük ve/veya çok yüksek hata terimine sahip gözlemler dışlanır. Bu işleme kısaltma ‘‘kesme’’ (truncation) denmektedir (Astarcioglu, 2006:55).

2.2.2.3. Kalın Sınır Yaklaşımı (Thick Frontier Approach-TFA)

TFA yöntemi SFA ve DFA yöntemlerinden özellikle dağılım üzerine yaptığı varsayımlarla farklılık göstermektedir. SFA ve DFA yöntemlerinin gözlemlenen değerlerle varsayılan değerler arasındaki farkı oluşturan etkinsiz gözlem (inefficiency) ve rassal hata (random error) unsurlarının dağılımlarına ilişkin varsayımları iki yöntem arasındaki temel farkı oluşturmaktadır. Buna karşılık TFA yönteminde bu iki unsurun beklenen dağılımlarına ilişkin herhangi bir varsayım söz konusu değildir. Sadece gözlemlenen ve beklenen değerler arasındaki farkların en büyük ve küçük değerlerinin rassal hatayı, geri kalan değerlerin ise etkinsiz gözlemleri oluşturduğu varsayılır. Böylece TFA yöntemi bir tek üretim biriminin etkinliğinin tahmini için uygun olmayan bir yöntem durumuna gelir. Buna karşın genel etkinlik düzeyinin hesaplanmasında kullanılır. TFA yönteminde en yüksek ve düşük değerlerin rassal hata sayılarak ayıklanması, aslında SFA ve DFA yöntemlerindeki kısaltma (truncation) işlemine benzemektedir (İnan, 2000:84).

Yukarıda sayılan bu üç yöntemden hangisinin diğerlerinden daha iyi, daha elverişli olduğuna dair verimlilikle ilgili literatürde bir anlaşma olmadığı görülmektedir. Aksine, bu üç yöntemin ortak noktalarına yöneltilen eleştiriler söz konusudur. Bu eleştirileri iki ana argüman etrafında toplamak mümkündür (Yaşa, 2008:17).

1) Bu yöntemler, maliyet, kar ve üretim gibi açıklanan değişkenlerle; girdi, çıktı ve çevresel faktörler gibi açıklayıcı değişkenler arasında işlevsel bir ilişki kurduğu için, bu ilişkinin oluşmasını mümkün kılacak bazı davranışsal varsayımlarda bulunmaktadır. Eğer bu varsayımlar yanlışsa, modelin bulguları açıkça tartışmalı hale gelecektir (İnan, 2000:84,85).

2) SFA, DFA veya TFA'da birden fazla açıklayıcı değişken kullanılabilmeyle beraber, ancak bir tane açıklanan değişken kullanmak mümkündür. Dolayısıyla bankalar gibi, birden fazla çıktının olduğu, hatta çıktının ne olduğu konusunda bile uzlaşmanın olmadığı bir sektörde, bu yöntemler nispeten kullanışsız hale gelmektedir (İnan, 2000:85).

Literatüre bakıldığında bu yaklaşımlarla yapılan araştırmalarda TFA yönteminin çok kullanılmadığı görülür. Buna karşı SFA ve DFA yöntemleri daha sıklıkla kullanılmaktadır. Bu iki yöntem arasında da DFA'nın daha ön plana çıktığı söylenebilir. İki yöntemden hangisinin daha elverişli olduğuna dair bir kesinlik yoktur. Bu konu ile ilgili tartışma ise henüz devam etmektedir (Yaşa, 2008:18).

2.2.3. Parametresiz (Parametrik Olmayan) Yöntemler

Parametresiz yöntemler, doğrusal programlama kökenli teknikler (kısıt altında optimizasyon) kullanarak etkinlik sınırına olan uzaklığı ölçmeye çalışırlar. Bu yöntemlerin, parametrik yöntemlerin aksine üretim fonksiyonunun ardında herhangi bir analitik formun varlığını öngörmeyen esnek bir yapıya sahip olmaları nedeniyle göreceli olarak avantajlıdırlar. Ayrıca, bu yöntemlerde birden fazla açıklayıcı ve açıklanan değişken kullanma üstünlüğü söz konusudur. Ancak, bu yöntemler istatistiksel değil doğrusal programlama kökenli oldukları için rassal hata terimi içermemektedirler. Bunun bir sonucu olarak da, veri ve ölçüm hataları, şans ya da diğer nedenlerle oluşan hatalar, modele aktarılabilir ve etkin sınırını yanlış tespit edebilirler (Doğan, 2011:54).

Parametresiz yöntemler parametrelili yöntemlere bir alternatif olarak ortaya çıkmıştır. Parametresiz yöntemler, genel itibarı ile matematik programlamayı çözüm tekniği olarak benimsemişlerdir. Bu tür yöntemler, üretim fonksiyonunun ardında herhangi bir analitik şeklin varlığına gereksinim duymazlar. Bu özelliklerinden dolayı parametrelili yöntemlere göre daha esnek bir yapıdadırlar. Ayrıca birçok girdili

ve birçok çıktılı üretim ortamlarında performans ölçümü için daha uygun bir yapıya sahiptirler (Yeşilyurt ve Alan, 2003:94).

2.2.3.1. Parametresiz Etkinlik Ölçümlerinin Zayıf Yönleri

- Parametresiz etkinlik ölçütleri, esas olarak veri tabanlı yöntemler oldukları için, veri hatalarına karşı son derece duyarlıdırlar. Bu nedenle, etkinlik ölçümünde kullanılan diğer istatistiki yöntemlerde olduğu gibi girdi ve çıktı verilerinin olabilecek hatalardan arındırılması için özen gösterilmelidir. Ayrıca, seçilen girdi ve çıktı bileşenlerinin üretim dönüşümünü iyi bir şekilde temsil edemediği durumlarda etkinlik ölçümü başarısız olmaktadır.
- Parametresiz etkinlik ölçütlerinin önerdikleri zarflama tekniği bazı durumlarda yetersiz kalmaktadır. Özellikle, doğal olarak zarflama imkânının bulunmadığı durumlarda kuramsal karar birimi yeterince anlamlı olmamaktadır. Bu durumda, marjinal ikame ve marjinal üretkenlik oranları fazla önem taşımazlar.
- Parametresiz etkinlik ölçütleri belirli bir gözlem kümesinden hareketle göreceli etkinliği ölçmektedirler. Gözlem kümesindeki aşırı derecede büyük ya da küçük girdi ve çıktı değerlerine sahip olan bazı gözlemler etkinlik sınırının oluşmasında problem yaratabilirler.
- Parametresiz etkinlik ölçütleri, her ne kadar parametresiz sıfatıyla tanıtılsalar da, çok fazla sayıda karar değişkeninin (girdi ve çıktı ağırlıklarının her bir karar birimi açısından) hesaplanmasına neden olmaktadır. Bu nedenle, bu tip ölçütlerin serbestlik derecesi oldukça yüksektir. Bu da çok fazla sayıda parametrenin yorumlanması gereğini beraberinde getirmektedir.
- Parametresiz etkinlik ölçütleri her ne kadar etkin olan ve etkin olmayan karar birimlerini birbirlerinden ayırıyorlarsa da, etkin olan ve etkinlik sınırını oluşturan karar birimlerinin birbirleriyle karşılaştırılmasında yetersiz kalmaktadırlar (Köksal, 2001:71-72).

2.2.3.2. Parametresiz Etkinlik Ölçümlerinin Güçlü Yönleri

- Parametresiz etkinlik ölçütleri birçok girdi ve birçok çıktıli üretim ortamlarında işletmenin değişik boyutlarını herhangi bir birleştirme problemi yaratmadan tek bir etkinlik ölçütüne indirgemeye olanak sağlar. Bunu da, seçilen üretim imkân kümesinin ardında yatan varsayımlar aracılığıyla mümkün oldukça anlamlı bir şekilde gerçekleştirmeye çalışır.
- Parametresiz etkinlik ölçütlerinin büyük bir çoğunluğu girdi ve çıktı ölçüm birimlerinden bağımsızdırlar. Bu özellikleriyle işletmenin değişik boyutlarının aynı anda ölçülebilmesine imkân sağlamaktadır.
- Parametresiz etkinlik ölçütleri üretim fonksiyonunun analitik yapısı hakkında herhangi bir ön varsayım gerektirmezler. Bu açıdan, parametrelili yöntemlere göre daha esnek bir yapıya sahiptirler.
- Parametresiz etkinlik ölçütleri her bir karar birimi için görelili etkinliği hesaplarken amaç fonksiyonlarını ayrı ayrı her bir karar birimi için en uygun çözüm kümesini belirlerler. Oysa parametrelili yöntemler endüstri grubunun tümünü göz önüne alıp ortalama etkinliğe göre ölçüm yapmaktadırlar.
- Parametresiz etkinlik ölçütleri gözlem kümesini etkin olanlar ve olmayanlar gibi iki ana gruba ayırırken, etkin olmayan her bir karar biriminin etkin hale dönüştürülebilmesi için ne çeşit önlemler alınmasına ilişkin önemli bilgiler türeterek işletme yöneticilerine yol gösterirler (Köksal, 2001:71).

2.2.3.3. Veri Zarflama Analizi (Data Envelopment Analysis - DEA)

Parametrik olmayan yöntemler içinde en sık kullanılan yöntem veri zarflama diğer adıyla DEA yöntemidir. Bu yöntem, homojen oldukları varsayılan üretim birimlerini kendi aralarında kıyaslamaktadır. En iyi gözlemi etkinlik sınırı olarak kabul ederek, diğer gözlemler bu en etkin gözleme göre değerlendirilmektedir. Dolayısıyla DEA yönteminde etkinlik sınırı, varsayılan belirli bir durum değil; gerçekleşen bir gözlemdir. Etkinlik sınırı bu şekilde tespit edildiği için de, bu yöntemde rassal hata kullanılmamaktadır. Ancak, gözlemler arasında çok uç değerleri temsil ettiği düşünülen gözlemleri ayıklamak mümkündür. Bu yöntemin

sahip olduğu en önemli özellik, her karar alma birimindeki etkinsizlik miktarını ve kaynaklarını tanımlayabilmesidir (Yaşa, 2008:20).

Veri zarflama (DEA) analizinin uygulanmasındaki temel amaçlar şu şekilde sıralanabilir;

- Karşılaştırılan birimlerin her biri için girdi-çıkıtı boyutlarından herhangi birinde görel etkinsizliğin kaynaklarının ve miktarlarının belirlenmesi,
- Etkinliğe göre birimlerin sınıflandırılması,
- Karşılaştırılan birimlerin yönetimlerinin değerlendirilmesi,
- Birimlerin kontrolleri dışındaki program ve politikaların verimliliklerinin değerlendirilmesi ve program etkinsizliği ile yönetsel etkinsizliğin ayırt edilmesi,
- Değerlendirme altındaki birimler için kaynakların yeniden atanması amacıyla niceliksel bir temel oluşturulması. Bu yeniden atama politikalarının genel amacı, sınırlı kaynakları istenilen çıktıları üretmekte daha etkin kullanılabilecek birimler arasında değiştirmektir.
- Spesifik girdi-çıkıtı ilişkileri için yürürlükteki standartların gerçekleşen performansa göre incelenmesi ve gözden geçirilmesidir (Doğan, 2011:55,56).

DEA özellikle bankacılık alanında yapılacak etkinlik ölçümlerinde parametrik yöntemlere kıyasla bazı avantajlara sahiptir olduğu için, bu genel bilgilere ek olarak biraz daha geniş bir parantez açmak gerekir. DEA yönteminin parametrik yöntemlere olan üstünlükleri ise kısaca şöyle sıralanabilir (İnan, 2001:85,86);

- DEA modellerinde çok sayıda girdi ve çıktı kullanmak mümkündür. (Özellikle çok sayıda girdi ve çıktıya sahip olan bankacılık sektörü açısından bu özellik çok önemlidir.)
- Parametrik yöntemlerde olduğu gibi, girdi ve çıktı arasında bir fonksiyonel ilişki kurgulamak zorunda değildir. (Gerçek hayatta, böyle bir ilişkiyi, üstelik tek çıktıya bağlı kalarak kurgulamak oldukça sorunlu gözükmektedir ve bu ilişki yanlış kurulursa bütün model bundan etkilenecektir).

- Aynı nitelikte (homojen) olan birimleri kendi aralarında kıyaslar. Belki reel sektörde kıyaslanan üretim birimlerinin homojen olduğu varsayımı tartışmalı olabilir; ama bankacılık sektörü söz konusu olduğunda bu varsayım görece anlamlı hale gelir.
- Girdi ve çıktılar çok farklı birim değerleri ile ifade edilebilirler. (Fiziksel üretim, parasal büyüklük, hatta rasyolar cinsinden)
- Özellikle bankacılık sektörü için önemli olan bu avantajlarının yanında DEA yönteminin bazı sakıncaları da vardır. Bu sakıncalar da şöyle sıralanabilir.
- DEA yönteminde rassal hataya yer olmadığı için, ölçme yöntemleri ve verilerdeki gürültü ayıklanamaz ve bu nedenle verilerle ilgili problemler sonuçlara önemli oranda yansır.

Örnek olarak ele alınan verilerden bir tanesinin ölçme hatası, gürültü veya benzer herhangi bir neden sonucu diğer verilerden çok daha iyi bir performansı işaret ettiği ve veri setinin ortalamasının oldukça üstünde olduğunu varsayalım. Eğer bu veri ayıklanmazsa, etkinlik sınırını belirleyecek ve geri kalan bütün veriler belki ortalama verimlilikte gözükmeye başlayacak ve bu verimsiz gözükecektir. Bu hatayı gidermenin kesin bir yolu yoktur. Bu nedenle araştırmayı yapan kişinin ele aldığı veri setini ve bu seti etkileyen nedenleri, alınan zaman aralığına özgü spesifik durumları çok iyi bilmesi ve eğer gerekiyorsa verilerini ‘ayıklaması’ gerekmektedir.

- DEA yöntemiyle yapılan en sorunsuz araştırmada dahi bulunan verimlilik rakamları görelidir. Mutlak bir verimlilik ölçütü yoktur. Bu nedenle veri setinin kapsayıcılığı özel bir önem kazanmaktadır.

Örnek olarak kamu bankalarının etkinliğini irdeleyen bir çalışma yapıldığını ve kamu bankalarının özel veya yabancı bankalara oranla oldukça etkinsiz olduğunu varsayalım. Yapılan araştırma sonucu kamu bankalarından bir tanesi tam etkin ve büyük bir kısmı da ortalama etkinlikte çıkacaktır. Belki bu sorunu giderebilmek için etkin olduğu varsayılan bir birimin verinin ‘gösterge’ olarak modele eklenmesi düşünülebilir, fakat bu göstergiyi seçmek de aynı oranda sorunlu bir durumdur.

- DEA parametrik olmayan bir teknik olduğu için istatistikî hipotez testleri için çok uygun değildir. Dolayısıyla modelin sonuçlarını test etmek parametrik yöntemlere göre daha sıkıntılıdır.

2.2.3.4. Serbest Düzenleme Zarf Modeli (Free Disposal Hull- FHD)

Serbest düzenleme zarf modeli (FHD), veri zarflama analizinin özel bir biçimi olarak analiz yapan bir modeldir. Bu modelde, VZA modelinin sınırını oluşturan kenarları birleştiren noktalar, üretim kümesi içinde yer almamaktadır. Bunun yerine gözlem noktaları ve bunlarla ilgili alanları kapsayan üretim kümesi ele alınır, bu alana serbest düzenleme zarfı adı verilmektedir. VZA, girdilerin gözlemlenen bileşimler arasında sınır boyunca doğrusal bir indirgemenin yapılabileceğini varsayarken, buna karşılık serbest düzenleme zarf modeli indirgemenin mümkün olmadığını kabul etmektedir. Onun için etkin sınır merdiven şeklinde oluşmaktadır. Bu şekilde oluşturulan üretim kümesinin merdiven şeklindeki sınırı ile üretim kümesini oluşturan elemanlar arasındaki uzaklık her bir birimin nispi etkinliğini yansıtmaktadır. Etkin birimler, etkin olmayanlara göre daha az girdiyle daha çok çıktı elde edilebiliyor şeklinde değerlendirilmektedir. Bu yaklaşım VZA modelinin sınır komşusu veya iç kısmını oluşturan bir yapıda olduğu için daha geniş bir ortalama üretim tahminlerine sahiptir. Yani, VZA'dan daha büyük etkinlik sonuçları vermektedir. Buna karşılık her iki yaklaşım da etkinliğin zaman düzleminde hesaplanmasını mümkün kılmakta ve birimler arasındaki etkinsizlikle ilgili varsayımlarda bulunmamaktadırlar (Kılınç, 2009:38-39).

2.2.4. Diğer Performans Ölçüm Oranları

2.2.4.1. Büyüklük (Size)

Büyüklük kavramı, işletmeler açısından belli bir zamanda işletmenin iriliğini gösteren ve karlılık üzerine etkisi incelenen bir kavramdır. Bu bağlamda büyüklüğün çeşitli göstergeleri bulunabilir. En genel kabul görmüş büyüklük göstergeleri olarak; çalışan sayısı, aktif hacmi, satış hacmi, üretim miktarı, yıllık net kar, özkaynak gibi faktörler kullanılmaktadır. Bu göstergeler işletmenin belli bir zamandaki iriliğini göstermektedir (İskenderoğlu vd. 2012:294).

Bankanın büyüklüğü, performansının ölçülmesindeki önemli unsurlardan biridir. Bankanın aktif toplamının büyük olması, o bankanın daha çok sermaye ihtiyacı olduğunun bir göstergesidir. Bir bankanın büyük oranda sermayeye sahip olması da, o bankanın kredi açabilme kapasitesinin büyük olduğunun göstergesidir. İlke olarak bankacılık sektöründeki ölçek ekonomileri, bankanın büyük olmasıyla ilişkilidir. Netice itibarı ile bankanın büyüklüğü, bankanın ekonomik gücünü göstermektedir. Büyük ölçekli bankaların, bilgi, esneklik ve günlük finansal risk yönetimi için daha çok fırsatlara sahiptirler. Ancak bankaların büyüklüğü, finansal performans ölçülmesinde tek başına yeterli değildir. Bankanın büyüklüğü, risk ve getirinin yorumlanması için en iyi araç olarak kullanılabilir ve gelecekte karşılaşılabilecek güçlüklerin değerlendirilmesinde yararlanılabilir (Astarcioglu, 2006:62).

2.2.4.2. Faiz Oranı Duyarlılığı

Faiz oranlarındaki değişimler, banka gelirlerini, bankanın net faiz gelirlerini, diğer faize duyarlı gelirleri ve faaliyet giderlerini etkilemektedir. Ayrıca faiz oranlarındaki değişimler, banka varlıklarının, yükümlülüklerinin ve bilanço dışı araçlarının temel değerini de etkiler, çünkü gelecekteki nakit akımlarının bugünkü değeri (ve bazı durumlarda, nakit akımlarının kendisi) faiz oranlarına bağlı olarak değişmektedir. Buna göre, faiz oranı riskini ihtiyatlı sınırlar dahilinde tutmaya çalışan etkili bir risk yönetimi bankaların güvenliği ve sağlamlığı açısından oldukça önemlidir (TBB, 2006:65).

Faiz oranlarının duyarlılığının ölçülmesi kavramı gelişmektedir. Değerlendirme açısından basit bir ölçü henüz geliştirilmemiştir. Genel olarak faiz değişim analizi, bankaların açık raporları, statik analiz (durgun durum analizi) ile simülasyon tekniği kullanılarak faiz oranı riskini anlamak ve yönetmek için kullandığı teknik olarak tanımlanabilir. Simülasyon ve statik analiz, genellikle büyük ölçüde veri getirir ve öncelikle banka içi analizler için kullanılır. Faiz oranı riskini hesaplamak için, analistler, faizdeki değişmelerin nedenlerini diğer etkenlerden ayırt etmek, açık pozisyonu hesaplamak, yönetsel bilgi ve anlayış, pazar büyüme fırsatları, bankanın para ve sermaye piyasalarında işlem yapabilmesi gibi durumları göz önünde bulundurmalıdır. Birçok analist, sıfır açık pozisyona (faize duyarlı

aktiflerin faize duyarlı borçlardan farkının sıfır olması) denge pozisyonu olarak referans vermiştir. Ancak belirtmek gerekir ki, bu teorik bir kavramdır ve henüz pratik çalışmalar tarafından desteklenmemiştir (Astarıcıoğlu, 2006:63).

III. BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ YERLİ VE YABANCI BANKALARIN GRUP BAZINDA FİNANSAL PERFORMANSLARI VE PERFORMANS SÜREKLİLİĞİNİN ANALİZİ (2002-2012)

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de, finansal sektörün en önemli bileşeni bankalar ve bankacılık sektörüdür. Ekonomiyi sağlıklı bir yapıya kavuşturmak ve mali sistemi verimli hale getirmek için güvenilir finansal araçlara ihtiyaç duyulmuştur. Bankalar, yürüttükleri finansal aracılık faaliyetleriyle ülkedeki verimliliğin artmasına, ekonomik gelişmeye ve doğal olarak refah düzeyinin yükselmesine imkân sağlamaktadır.

İşletmelerin varlıklarını sürdürebilmesinin temel ölçütü rekabet gücüdür. Bankaların da varlığını devam ettirebilmesi ve büyümesi için rakipleriyle rekabet edebilme yeteneğinin, yani rekabet gücünün iyi olması gerekir. Bankaların rekabet gücünün sağlıklı biçimde tespit edilebilmesi de söz konusu bankaların finansal performansının ölçülmesi ve analiz edilmesini gerektirmektedir. 1950 yılından itibaren Türkiye'de mali sistem içerisinde banka sektörü ağırlıklı bir yapıya sahip olduğu bilinmektedir. 1980'li yıllarda uygulanan serbest ekonomiye geçiş politikaları ile tüm sektörlerle paralel olarak bankalarda da yabancı sermaye girişleri artmıştır. Yabancı sermayeli bankaların sayısında artış olması yerli sermayeli bankalar için yeni bir rekabet ortamı oluşturmuştur. Yeni rekabet ortamında hangi banka grubunun daha iyi finansal performans sağladığı araştırmanın amacını taşımaktadır.

Türkiye'de kurulmuş yabancı sermayeli mevduat ve kalkınma bankaları ile yerli sermayeli mevduat ve kalkınma bankalarını grup bazında finansal performanslarını ve performans sürekliliğini incelenecektir. Türk bankacılık sisteminde gün geçtikçe artan bir paya sahip olan yabancı sermayeli mevduat bankalar ile yabancı sermayeli kalkınma bankaları hakkında bir finansal performans değerlendirmesinin yapılması önemli görülmektedir.

3.2. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

H_{1a}: Tüm banka gruplarında bağımlı değişken olarak ele alınan X1 ve X2 değişkenleri ile açıklayıcı değişkenler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{1b}: Tüm banka gruplarında bağımlı değişken olarak ele alınan X1 ve X2 değişkenleri ile açıklayıcı değişkenler arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H_{2a}: KSMB grubu için, bağımlı değişken olarak ele alınan X1 ve X2 değişkenleri ile açıklayıcı değişkenler arasında uzun dönemde bir ilişki vardır.

H_{2b}: KSMB grubu için, bağımlı değişken olarak ele alınan X1 ve X2 değişkenleri ile açıklayıcı değişkenler arasında uzun dönemde bir ilişki yoktur.

H_{3a}: ÖSMB grubu için, bağımlı değişken olarak ele alınan X1 ve X2 değişkenleri ile açıklayıcı değişkenler arasında uzun dönemde bir ilişki vardır.

H_{3b}: ÖSMB grubu için, bağımlı değişken olarak ele alınan X1 ve X2 değişkenleri ile açıklayıcı değişkenler arasında uzun dönemde bir ilişki yoktur.

H_{4a}: YSMB grubu için, bağımlı değişken olarak ele alınan X1 ve X2 değişkenleri ile açıklayıcı değişkenler arasında uzun dönemde bir ilişki vardır.

H_{4b}: YSMB grubu için, bağımlı değişken olarak ele alınan X1 ve X2 değişkenleri ile açıklayıcı değişkenler arasında uzun dönemde bir ilişki yoktur.

H_{5a}: KSKB grubu için, bağımlı değişken olarak ele alınan X1 ve X2 değişkenleri ile açıklayıcı değişkenler arasında uzun dönemde bir ilişki vardır.

H_{5b}: KSKB grubu için, bağımlı değişken olarak ele alınan X1 ve X2 değişkenleri ile açıklayıcı değişkenler arasında uzun dönemde bir ilişki yoktur.

H_{6a}: ÖSKB grubu için, bağımlı değişken olarak ele alınan X1 ve X2 değişkenleri ile açıklayıcı değişkenler arasında uzun dönemde bir ilişki vardır.

H_{6b}: ÖSKB grubu için, bağımlı değişken olarak ele alınan X1 ve X2 değişkenleri ile açıklayıcı değişkenler arasında uzun dönemde bir ilişki yoktur.

H_{7a}: YSKB grubu için, bağımlı değişken olarak ele alınan X1 ve X2 değişkenleri ile açıklayıcı değişkenler arasında uzun dönemde bir ilişki vardır.

H_{7b}: YSKB grubu için, bağımlı değişken olarak ele alınan X1 ve X2 değişkenleri ile açıklayıcı değişkenler arasında uzun dönemde bir ilişki yoktur.

3.3. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE ÖRNEKLEMİ

Türk Bankacılık sistemindeki banka gruplarının finansal performans ve performans sürekliliğinin analiz edilmesine ilişkin yapılan bu çalışmada bazı kısıtlar belirlenmiştir. Bu kısıtlar aşağıdaki gibidir:

- Çalışmada kamu, özel ve yabancı sermayeli mevduat bankaları ile kamu, özel ve yabancı sermayeli kalkınma bankaları şeklinde toplu olarak ele alınmıştır.
- Mali tablolarındaki farklılıklar sebebiyle katılım bankaları grubu uygulamada yer almamıştır.
- Türkiye’de şube açan yabancı sermayeli mevduat ve kalkınma bankaları grubu çalışmaya dâhil edilmemiştir.

3.3.1. Araştırmanın Verileri

Bankaların finansal performansına ilişkin uygulanan ekonometrik analizde yer alan verilerin kaynakları ve değişkenleri aşağıdaki gibidir:

- Uygulamada kullanılan veriler 2002-2012 yıllarını kapsayan 11 yıllık verilerden oluşmaktadır.
- Veriler kamu, özel, yabancı sermayeli mevduat bankaları ile kamu, özel yabancı sermayeli kalkınma bankalar olmak üzere 6 banka grubuna ait mali tablolarında yer alan verilerinden oluşmaktadır.
- Bankaların finansal performans analizinde kullanılan birçok oran vardır. Ancak uygulamaya dahil edilen oranlar yapılacak ekonometrik modelin daha sağlıklı yorumlanabilmesi için tüm oranlar içerisinde en durağan olan oranlar ele alınmıştır.
- Bu veriler Türkiye Bankalar Birliği’nin (TBB) resmi sitesinde her yıl yayınlanan Bankalarımız Kitabı’ndaki toplu finansal tablolardan ve aynı siteden yayınlanan istatistiksel raporlardan yararlanarak hazırlanmıştır.

Kullanılan oranlar tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7: Kullanılan Finansal Oranlar

Finansal İndikatörler	Kullanılan Finansal Oranlar	Finansal Oran Formülü
Karlılık Oranları	x1	Net dönem Karı (Zararı)/ Toplam Aktifler (ROA)
	x2	Net dönem Karı (Zararı)/ Özkaynaklar (ROE)
Likidite	y1	Likit aktifler/Kısa vadeli yükümlülükler
Aktif Kalitesi	y2	Takipteki krediler (brüt)/Toplam krediler
Sermaye Yeterliliği	y3	(Özkaynaklar – Duran aktifler)/Toplam aktifler
Gelir Gider Yapısı	y4	Toplam Gelirler/Toplam Giderler

3.4. LİTERATÜR TARAMASI

Ülke ekonomilerin finansal yapısında önemli bir etkene sahip olan bankacılık sektörünün, finansal performanslarını ölçmek için farklı yaklaşımlar ve yöntemler kullanılarak bazı çalışmalar yapılmıştır. Bankacılık Sektöründe finansal performans analizi ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında;

Claessens vd. (2001) tarafından 80 ülkede faaliyette bulunan ticari bankaların 1988-1995 yılları arasındaki verileri kullanılarak, yabancı banka girişinin yerel bankaları nasıl etkilediği araştırılmıştır. Söz konusu çalışmada, yerli ve yabancı bankaların, net faiz marjı, ödenen vergiler, genel faaliyet giderleri, kredi karşılıkları ve karlılık açısından karşılaştırılmıştır. Elde edilen sonuçlar, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde farklılıklar göstermiştir. Gelişmekte olan ülkelerde yabancı bankaların yerli bankalara göre, net faiz marjının, genel faaliyet giderlerinin ve karlılığın daha yüksek olduğu tespit edilmiş, gelişmiş ülkelerde ise bunun tam tersi bulgular gözlenmiştir. Ayrıca çalışmada, yabancı banka girişinin yerli bankaları nasıl etkilediği de incelenmiştir. Elde edilen analiz sonuçlarına göre, yabancı banka girişinin yerli bankaların karlılığını düşürdüğü ve yerli bankaların faiz dışı gelirlerinin ve toplam giderlerinin yabancı banka girişinden olumsuz etkilendiği tespit edilmiştir. İlave olarak, yabancı banka girişinin bankacılık piyasasına olumlu katkı sağlayacağını, banka müşterilerinin refahını artıracığı ve ülke ekonomisinin gelişimine katkıda bulunacağı belirtilmiştir.

Aktaş ve Kargın (2007) tarafından yapılan çalışmada, Türk bankacılık sektöründeki yabancı bankalar ile ulusal bankalar bazı finansal oranlar açısından karşılaştırılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, yabancı bankalar “Sermaye Yeterliliği” ve “Likidite” oranlarında daha yüksek oranlara sahip olduğu saptanmıştır. Ayrıca bazı “Gelir Gider Yapısı”na ilişkin oranlarda da farklılıklar olduğu ortaya çıkmış, söz konusu farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Ata (2009), Türk bankacılık sektöründe yer alan yerli ve yabancı bankalar finansal performansları açısından karşılaştırarak ve sektöre yabancı sermaye girişinin bankaların performansı üzerindeki etkisini analiz etmiştir. Çalışmada yerli ve yabancı bankalar açısından karlılık, etkinlik, likidite ve risk faktörleri göz önünde bulundurularak çok değişkenli bir lojistik regresyon analizi yapılmıştır. Analizde 2002-2007 döneminde Türkiye’de faaliyet gösteren yerli ve yabancı banka verileri kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda performans göstergeleri açısından yerli bankaların yabancı bankalara oranla daha etkin olduğu ancak özellikle Faiz Dışı Gider/Toplam Aktif, Aktif Karlılığı ve Faaliyet Karı/Toplam Aktif değişkenleri açısından yabancı bankaların etkinliğinin arttığı ortaya çıkmıştır.

Bayrakdaroğlu ve Ege (2007) tarafından yapılan çalışmada ise, Türk bankacılık sektöründeki ulusal ve yabancı sermayeli bankaların finansal performanslarının çok değişkenli istatistiksel tekniklerle analizi yapılarak sektördeki yabancı sermaye girişlerinin sonuçları değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucunda, yabancı sermayeli bankaların ulusal sermayeli bankalara göre daha yüksek performans sergiledikleri tespit edilmiştir.

Çakar (2003) tarafından yapılan teorik çalışmada ise, Türk mali sisteminde, liberalleşme politikalarının başladığı 1980’lerden itibaren yabancı bankaların çok hızlı bir şekilde artış kaydettiği ve finansal sistemin uluslararası piyasalarla entegre hale geldiği ifade edilmektedir. Yabancı bankaların, ulusal piyasada rekabeti arttırdığı ve bu durumun bir ölçüde verimliliği de etkilediği vurgulanmıştır. Çalışmada, yabancı bankaların sektördeki paylarının küçük olması nedeniyle oligopolistik yapıyı ve yüksek yoğunlaşmayı fazla etkilemediği de belirtilmektedir. Ayrıca, yabancı bankaların kriz dönemlerinde kaynaklarını krizin etkilerini en aza

indirecek yönde kullanmadıkları, bunun aksine kendi karlılıklarını göz önüne alarak krizi tetikleyici yönde faaliyet gösterdikleri ifade edilmektedir.

Önal ve Sevimeser (2006) Türk bankacılık sektörünü sahiplik yapıları yönünden gruplandırarak etkinlik açısından incelemesini yapmışlardır. Çalışmada Türkiye Bankalar Birliği tarafından hazırlanan ve banka grupları bazında 1980-2004 arası yıllara ait seçilmiş (toplulaştırılmış) bilanço verileri üzerinde veri zarflama analizi (VZA) yapılmıştır. Çalışmanın ana bulgularına göre; sektördeki yabancı bankalar en etken grup olup, yabancı bankaları kamu bankaları takip etmekte ve özel bankalar etkinlik açısından listenin sonunda yer almaktadır. Veriler aynı zamanda yabancı ve yerli bankaların aralarındaki etkinlik skoru farkına rağmen benzer trendler gösterdiklerini ortaya koymuştur. Bu bulgunun, hem yabancı ve yerli banka gruplarının birbirlerinden etkilendikleri hem de her iki grubun da değişken ekonomik ve finansal koşullara benzer tepkiler verdiklerini gösterdiğini ileri sürmüştür.

Karacaoğlan (2011) yaptığı teorik çalışmada yabancı sermayeli bankaların Türk bankacılık sektörüne girişi incelenmiş, çalışma sonucunda, yabancı bankaların bankacılık sektöründe rekabeti artırdıkları ve bunun sonucu olarak kısmen verimliliği de etkilediği kanısına varılmıştır. Ayrıca yetişmiş insan kaynağı ve sektörün risk yönetimi yeteneklerinin artırılması konusunda katkıda bulunmuştur. Buna karşın piyasa paylarının, düşük olmasının da etkisiyle, aktifler, özkaynaklar, krediler, mevduat ve kar açısından, sektör genelinde şimdiye kadar belirgin bir katkı yapamadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Yabancı bankaların performansları haricinde, literatürde farklı banka grupları üzerinde yapılan performans çalışmalarına daha çok rastlanmaktadır. Bunlardan bahsetmek gerekirse;

Çağıl (2011) 2008 küresel kriz sürecinde Türk bankacılık sektörünün finansal performansının ELECTRE yöntemi ile analizini yapmış, yapılan çalışmanın sonuçlarına göre, kriz dönemlerinde bazı bankaların performans sıralamasında daha üst sıralara yerleştikleri bazı bankaların ise daha alt sıralarda kaldığı, dolayısıyla krizin bankaların performans sıralamaları üzerinde etkisi olduğu gözlenmiştir. Genel

olarak çalışma bulgularına bakıldığında, sektörde kamu bankalarının 2010 yıllarına doğru üst sıralarda yer almaya başladığı görülmüştür. Özel sermayeli mevduat bankalarının genelde üst ve orta seviyelerde yer aldığı ve alt sıralarda yer alan ve/veya istikrarsız bir yapı sergileyen bankalardan bazılarının da 2010 yılında daha üst sıralarda yer aldığı görülmüştür. Türkiye’de kurulan yabancı sermayeli bankaların ise diğer banka gruplarına göre sıralama açısından daha alt sıralamalarda olduğu dikkat çekmiştir.

Kandemir ve Demirel Arıcı (2013) CAMELS performans değerlendirme modeli ile Türkiye’de faaliyet gösteren mevduat bankalarının mülkiyet yapılarına göre gruplandırılarak 2001-2010 yılları arasındaki performanslarının grup bazında karşılaştırmalı olarak analiz etmiştir. Yapılan analiz neticesinde 2001 bankacılık krizi sonrasında mevduat bankalarının sermaye yeterlilik ve likidite oranlarının yüksek olduğu ve dolayısıyla olası krizlere karşı oldukça temkinli hareket ettikleri görülmüştür. İncelenen dönemde, yabancı sermayeli mevduat bankaları aktif kalitesi ve yönetim kalitesi açısından en iyi performansı gösteren grup olurken, piyasa risklerine karşı diğer gruplara göre daha duyarlı oldukları tespit edilmiştir.

Çetin ve Bıtrak (2010) Analitik Hiyerarşi Süreci (AHS) yöntemini kullanarak özel kesim ticari bankalar ile katılım bankalarının 2005-2007 yıllarını kapsayan, finansal performanslarının değerlendirilmesine yönelik bir karlılık analizi yapılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda elde edilen bulgulara bakıldığında, söz konusu dönemde ticari bankalar içerisinde Akbank, katılım bankaları içerisinde Bank Asya en iyi finansal performansı göstermiştir. Bu çalışmaya benzer olarak Dağ (2011), Veri Zarflama Analizi (VZA) yöntemini ile Türkiye’deki Katılım ve Mevduat Bankaları’nın etkinliklerini karşılaştırmalı olarak analiz etmiş, Analiz sonucunda katılım bankalarının özel sermayeli mevduat bankalarına göre etkinlik anlamında daha başarılı bir performans gösterdiğini tespit etmiştir.

İskenderoğlu vd. (2012) İstanbul Menkul Kıymetler Borsası’na (İMKB) kote 13 bankanın 2004 – 2009 yılları arasındaki çeyrek dönemlik finansal verileri üzerinde, ticari bankalarda büyüklük, büyüme ve sermaye yapısı kararlarının karlılığa etkisini analiz etmiştir. Analiz sonucunda banka karlılığının kalıcı olduğunu,

sermaye yapısı kararlarına ilişkin oranların bankaların karlılığı üzerinde negatif etkisi olduğunu ancak büyüklük ve büyümenin karlılık üzerinde olumlu etkiye sahip olduğunu tespit etmiştir.

Yaşa (2008) tez çalışmasının uygulama kısmında Veri Zarflama Analizi (VZA) yöntemini kullanarak Türk bankacılık sistemi içinde faaliyet gösteren özel ve kamu bankalarının etkinliği ölçmüştür. 2002-2003-2004 yılları içerisinde bankaların etkinliklerinde farklılık meydana gelip gelmediğini araştırmıştır. Çalışmada ulaşılan sonuçlara göre bankaların aktif büyüklüğünün artması bankanın etkinlik değerine olumlu katkı sağladığı ayrıca yapılan analiz sonucunda, belirlenen dönem ve seçilen girdi-çıkıtı değişkenleri çerçevesinde kamu bankalarının özel bankalara göre daha etkin çalıştığı sonucuna varılmıştır.

Taşkın (2011) Türkiye’de 1995-2009 yılları arasında faaliyet gösteren ticari bankaların, Panel Veri Analizi ile performanslarını etkileyen içsel ve dışsal faktörleri belirlemeyi amaçlamıştır. Performans ölçütü olarak aktif karlılığı, net faiz marjı ve özkaynak karlılığını göz önünde bulundurmıştır. Yapılan analiz sonucunda bankacılık performansının daha çok mikro değişkenlerden etkilendiğini ve makroekonomik faktörlerin anlamlı düzeyde bir etkisinin olmadığını sonucuna varmıştır. Ayrıca 2001 krizinin genel olarak negatif etkisinin olduğu ve ekonominin genel olarak istikrarlı durumda olmasının banka performansını etkilediğini tespit etmiştir.

Doğan (2013), 2005-2011 yıllarını arasında Türkiye’de Bankacılık Sektöründe faaliyette bulunan katılım ve geleneksel bankaların finansal performanslarını, finansal oranlar yolu ile analiz etmiştir. Analizlerde söz konusu bankalar arasında farklılığının tespit edilmesi için t-testinden yararlanmıştır. Yapılan analiz sonucunda geleneksel bankaların katılım bankalarına göre likiditesi, borç ödeme gücü ve sermaye yeterliliği daha yüksek ve riskliliği daha düşük olduğu sonucuna varmıştır. Bununla birlikte; katılım ve geleneksel bankaların karlılıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

Türkiye’de bankacılık literatüründe yerli ve yabancı bankaların performansı ve performans sürekliliğini inceleyen bir çalışmaya rastlanamamıştır. Bu çalışmada, yerli ve yabancı bankaların performansı ve performans sürekliliğini incelenerek literatüre katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

3.5. ARAŞTIRMADA KULLANILAN YÖNTEM

Çalışmanın bu kısmında 2002-2012 yıllarına ait veriler kullanılarak bankaların finansal performans ve performansın sürekliliği analiz edilmeye çalışılmıştır. Performans analizinde bağımlı ve bağımsız değişkenler oluşturulmuştur. Bağımlı değişkenler karlılık oranları olan ROA (Aktif getiri) ve ROE (özkaynak getirisi) olarak ele alınmıştır. Bağımsız değişkenler ise Likidite oranını temsil eden; Likit aktifler/Kısa vadeli yükümlülükler, Aktif Kalitesini; Takipteki krediler (brüt)/Toplam krediler, Sermaye Yeterliliği; (Özkaynaklar – Duran aktifler)/Toplam aktifler, Gelir Gider Yapısı; Toplam Gelirler/Toplam Giderler oranlar kullanılmıştır. Bağımlı ve bağımsız değişkenlerin arasındaki ilişki EKK (En Küçük Kareler) Yöntemi ele alınarak incelenmektedir.

Her bir verinin bir diğer veri ile olan anlamlı ilişkisini ortaya koymak içinse Engel Granger nedensellik testi kullanılmıştır ve en son olarak bankaların uzun dönemde performans sergileyip sergilemediğini analiz etmek için ise Johansen Eşbütünleşme testi kullanılmıştır.

Regresyon modeli için kullanılan model aşağıdaki gibidir;

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_4 X_4$$

Y_i = Bağımlı değişken olan ROA ve ROE

X_1 = Likidite Oranı

X_2 = Aktif Kalitesi

X_3 = Sermaye Yeterliliği

X_4 = Gelir Gider Yapısı şeklinde ele alınmıştır.

Veriler doğrusal ve logaritması alınarak ayrı ayrı analize tabi tutulacaktır. Çalışmada EVIEWS 7 paket programı yardımı ile istatistiksel analizler gerçekleştirilmiştir. Materyal olarak kullanılan ham veriler ile analiz sonuçları fazla yer kapsadığı için sonuçların bir kısmı Eklerde verilmiştir.

3.5.1. En Küçük Kareler Yöntemi

3.5.1.1. Çoklu Regresyon

Basit doğrusal regresyon modelinde bir bağımsız değişken ve bir bağımlı değişken yer alırken, çoklu doğrusal regresyon modelinde bir bağımlı değişken ve birden fazla sayıda bağımsız değişken yer alır. “Ekonomik modeller çoğunlukla birden çok sayıda bağımsız değişkeni bulanan modeller olarak kullanılmakta ve parametre tahmini bu modellere göre yapılmaktadır k sayıda bağımsız ve bir bağımlı değişkeni olan modeli;

$$Y_i = P_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_k X_k + \dots \dots \dots (1)$$

şeklinde ifade edebiliriz (www.akademikdestek.net, 26.06.2014).

Modelde Y bağımlı değişkeni ve $X_1, X_2, \dots, X_k$ bağımsız değişkenleri gösterir. $\beta_0, \beta_1, \dots, \beta_k$ terimleri çoklu doğrusal regresyonun katsayıları olup alacakları değerler sabittir. ε , sıfır etrafında normal dağılan bir rassal değişkendir. “Burada bağımsız değişken sayısı k, parametre sayısı ise k+1” dir.

k sayıda bağımsız değişkenin bulunduğu herhangi bir doğrusal ilişkinin parametrelerini tahmin edebilmek için ilişkideki değişkenlere ait gözlemlerden (verilerden) yararlanmak gerekir. Bu gözlemler ana kütlede alınmış bir örneklem oluştururlar. Gözlem sayısı her değişken için n olduğunda doğrusal ilişki,

$$\hat{Y}_i = \hat{\beta}_0 + \hat{\beta}_1 X_{i1} + \hat{\beta}_2 X_{i2} + \dots + \hat{\beta}_k X_{ik} + e_i \quad i = 1, 2, \dots, n \dots \dots \dots (2)$$

şeklinde gösterilebilir. Bu ilişki bir tabloda aşağıdaki gibi gösterilebilir.

Bu denklemde k değişken sayısı, n ise gözlem sayısını göstermektedir. $\hat{\beta}_0, \hat{\beta}_1, \dots, \hat{\beta}_k$ katsayılarının kestirim değerleridir ve normal dağılıma sahip rassal değişkenlerdir. $X_{i1}, X_{i2}, \dots, X_{ik}$ değerleri örneklemdeki gözlemlere ait değerlerdir. $\hat{Y}_i$ ise Y değişkeninin kestirim değeridir.

“Çoklu doğrusal regresyon modeline ait varsayımlar aşağıdaki gibi sıralanabilir

- Rassal değişken e_i 'nin her X_i için ortalaması sıfırdır.
- e_i $E(e_i) = 0$ değerleri birbirinden bağımsızdır.
- e_i 'nin varyansı sabittir.
 $Var(e_i) = \sigma^2$
- Her e_i 'nin alacağı değer bağımsız değişken değerlerinden bağımsızdır
(<http://kisi.deu.edu.tr>, 26.06.2014)

3.5.1.2. En Küçük Kareler

En küçük kareler tekniği günümüzde en yaygın kullanılan regresyon tekniğidir. Bu teknik 1795 yılında Alman Carl Frederich Gauss ve 1805 yılında Fransız Adrien Marie Legendre tarafından birbirinden habersiz olarak geliştirdikleri bir tekniktir. Tekniğe ilişkin ilk uygulamalar astronomi ve yerbilim verilerinin analizinde kullanılmıştır. En küçük kareler tekniği ilk olarak 1805 yılında Legendre tarafından yayımlanan bir kitapta kuyruklu yıldızların yörüngelerinin hesaplanmasında kullanılmıştır (<http://www.baskent.edu.tr>, 26.06.2014).

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X + \varepsilon \dots \dots \dots (3)$$

doğrusal ilişkisi X ve Y değişkenlerinin anakütleleri için geçerlidir. İstatistiksel çalışmaların çoğunda olduğu gibi regresyon analizinde de anakütleye ait verilerin tümüne ulaşılamadığından bu ana kütleden seçilen örneklem verileriyle analiz yapılır. Örneklem verileri kullanılarak ana kütle parametreleri olan β_0 ve β_1 'in kestirimleri elde edilebilmek için en küçük kareler tekniğinden yararlanır. X ve Y değerleri için $(X_1, Y_1), (X_2, Y_2), \dots, (X_k, Y_k)$ ikili gözlemleri bir örneklem oluştursun. Bunlar yardımıyla $Y = \beta_0 + \beta_1 X_i$ denkleminin katsayılarını bulma olanağımız vardır.

Regresyon modelin yer alan β_0 ve β_1 terimlerinin regresyon denklemindeki karşılıkları $\hat{\beta}_0$ ve $\hat{\beta}_1$ olarak ele alındığında, regresyon doğrusunun denklemi; $\hat{Y} = \hat{\beta}_0 + \hat{\beta}_1 X$ şeklinde olacaktır. Denkleminde yer alan $\hat{\beta}_0$ ve $\hat{\beta}_1$ terimlerinin değerlerini bulmak için en küçük kareler tekniği kullanılır. Bu tekniğin temelinde, toplam sapmaların karelerinin toplamını en küçük yapacak değerlerin bulunması yatmaktadır. Burada $\hat{Y}$, X değişkeninin bir X değerine karşılık gelen Y değişkeni hesaplanan değerini; $\hat{\beta}_0$ ve $\hat{\beta}_1$ ise β_0 ve β_1 için hesaplanan kestirim değerlerini

göstermektedir. $\hat{Y}$ teorik değeriyle Y gözlem değerleri arasındaki farklar hata terimlerini oluşturur.

$$e = Y - \hat{Y}$$

şeklinde hesaplanan hata terimleri ‘pozitif’, ‘negatif’ veya ‘sıfır’ değerine sahip olurken bu farkların toplamı sıfıra eşittir.

$$\sum_{i=1}^k e_i = \sum_{i=1}^k (Y_i - \hat{Y}_i) = \dots\dots\dots(4)$$

En küçük kareler yönteminin esası; β_0 ve β_1 'in kestirimleri olan $\hat{\beta}_0$ ve $\hat{\beta}_1$ 'yi söz konusu farkı en küçük yapacak şekilde belirlemektir. Yani,

$$\sum_{i=1}^k e_i^2 = \sum_{i=1}^k (Y_i - \hat{Y}_i)^2 = \text{en küçük} \dots\dots\dots(5)$$

olacak şekilde belirlemektir (<http://www.baskent.edu.tr>, 26.06.2014). Burada regresyon katsayılarının en küçük kareler tahminlerini elde edebilmek için,

$$\sum_{i=1}^k (Y_i - (\hat{\beta}_0 + \hat{\beta}_1 X_i))^2 = q \dots\dots\dots(6)$$

eşitliğinde $\hat{\beta}_0$ ve $\hat{\beta}_1$ 'ya göre kısmi türevler alınıp sıfıra eşitlendiğinde;

$$\frac{\partial q}{\partial \hat{\beta}_0} = \sum_{i=1}^k (-2)[Y_i - (\hat{\beta}_0 + \hat{\beta}_1 X_i)] = 0 \dots\dots\dots(7)$$

ve

$$\frac{\partial q}{\partial \hat{\beta}_1} = \sum_{i=1}^k (-2)X_i[Y_i - (\hat{\beta}_0 + \hat{\beta}_1 X_i)] = 0 \dots\dots\dots(8)$$

eşitlikleri ve buradan da;

$$\sum_{i=1}^k Y_i = \hat{\beta}_0 n + \hat{\beta}_1 \sum_{i=1}^k X_i \dots\dots\dots(9)$$

ve

$$\sum_{i=1}^k X_i Y_i = \hat{\beta}_0 \sum_{i=1}^k X_i + \hat{\beta}_1 \sum_{i=1}^k X_i^2 \dots\dots\dots(10)$$

normal denklemler olarak isimlendirilen eşitliklere ulaşılır.

$\hat{\beta}_0$ ve $\hat{\beta}_1$ formülleri ise;

$$\hat{\beta}_1 = \frac{n \left[\sum_{i=1}^k X_i Y_i \right] - \left(\sum_{i=1}^k X_i \right) \left(\sum_{i=1}^k Y_i \right)}{n \left(\sum_{i=1}^k X_i^2 \right) - \left(\sum_{i=1}^k X_i \right)^2} = \frac{\sum_{i=1}^k (X_i - \bar{X})(Y_i - \bar{Y})}{\sum_{i=1}^k (X_i - \bar{X})^2} \dots\dots\dots(11)$$

$$\hat{\beta}_1 = \frac{\sum_{i=1}^k Y_i + \hat{\beta}_1 \sum_{i=1}^k X_i}{n} = \bar{Y} - \hat{\beta}_1 \bar{X} \dots\dots\dots(12)$$

olarak bulunur. Burada $\bar{X}$ ve $\bar{Y}$ sırası ile X_i ve Y_i değerlerinin ortalamalarını göstermektedir.

3.5.1.2.3 1.AŞAMA: EKK Modelin Ekonometrik Sorunlar Taşıyıp

Taşımadığının Araştırılması

Ekonometrik modelin sorunlar taşıyıp taşımadığını araştırmak için sırasıyla şu varsayımlar test edilecektir.

Varsayım 1: Kullanılan verilerde birim kök yoktur yani veriler durağandır.

Varsayım 2: Tahmin hataları ($e = Y - Y'$) tesadüfidir ve normal dağılım gösterirler. $\varepsilon \sim N(0, \sigma^2)$

Varsayım 3: Tahmin hataları birbirinden bağımsızdır. Yani hata terimleri arasında otokorelasyon yoktur. $Cov(e_t, e_{t-1})=0$

Varsayım 4: Her bağımsız değişkenin değerlerine ait olan bağımlı değişken değerlerinin alt setleri varyansları birbirine eşittir. (eşit varyanslılık=homoscedasticity)

Varsayım 1: Birim Kök Testi

Banka gruplarının finansal performansını analiz etmek için kullanılan verilerin kısa ve uzun dönem ilişkileri incelemeye önce, bu değişkenlere ait birim kök sınaması yapılmıştır.

Sınır testi yaklaşımına göre serilerin bütünleşme derecelerinin I(0) ya da I(1) olması gerekmektedir. Serilerin durağanlığı, Dickey ve Fuller (1981) tarafından geliştirilen Dickey-Fuller (ADF-Augmented Dickey-Fuller) birim kök testi kullanılarak incelenmiştir. Dickey-Fuller testi için aşağıdaki (13) numaralı sabitli ve terimli model kullanılmıştır.

$$\Delta Y_t = a_0 + a_1 Y_{t-1} + \sum_{n=1}^P \delta_n \Delta Y_{t-1} + \varepsilon_t \dots \dots \dots (13)$$

$H_0: \alpha_1=0$ Birim kök vardır, zaman serisi durağan değildir.

$H_1: \alpha_1 \neq 0$ Birim kök yoktur, zaman serisi durağandır.

Verilen regresyon denklemlerinde; Y_t , ele alınan seriyi; Δ , fark operatörünü; k , denkleme ilave edilen bağımlı değişken gecikmelerini α ile δ parametreleri ve ε_t , hata terimini temsil etmektedir. Tahmin edilen (1) numaralı regresyon denklemlerinde ele alınan serinin durağan olup olmadığını belirlemek için β_1 parametresi kullanılır. Eğer hesaplanan **ADF** testi **McKinnon**'nun kritik değerinden yüksek ise **H_0** hipotezi kabul edilir, seriler arasında birim kök olduğu anlamına gelir. Y_t ve ΔY_{t-1} verilerin serilerinde durağan olmadığını göstermektedir (Murty at all, 2012). Eğer zaman serileri düzeyde durağan değil ise bu durumda birinci ya da ikinci farkları alınarak durağanlık testi yapılmaktadır. Farkları alınarak kullanılan seriler için (14) numaralı regresyon denklemi kullanılmaktadır.

$$\Delta^2 Y_t = \Psi \Delta Y_{t-1} + \sum_{i=1}^P \theta_i \Delta^2 Y_{t-1} + \varepsilon_t \dots \dots \dots (14)$$

$H_0: \Psi_1=0$ Birim kök vardır, zaman serisi durağan değildir.

$H_1: \Psi_1 \neq 0$ Birim kök yoktur, zaman serisi durağandır.

Eğer zaman serisi birinci farkında durağan ise bu durumda $\Psi_1 \neq 0$ olduğunu gösterir. Durağanlık testi ile birim kök testlerini yapmak ve seriler arasında birim kökün olup/olmadığını tespit etmek için Augmented-Dickey-Fuller (ADF) (Dickey and Fuller, 1981) and Phillips-Perron (PP) (Phillips and Perron, 1988) testleri kullanılmaktadır.

Tablo 8: ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenler		ADF (Sabitli)		ADF Sabitli ve Trendli	
		Düzye	1.Fark	Düzye	1.Fark
KSMB	ADF - Fisher Chi-square	41.226(0.0000)***	64.092(0.0000)***	37.388(0.0002)***	53.743(0.0000)***
	ADF - Choi Z-stat	-3.632(0.0001)***	-5.960(0.0000)***	-3.263(0.0005)***	-5.203(0.0000)***
ÖSMB	ADF - Fisher Chi-square	19.519(0.0767) *	35.783(0.0004)***	16.940(0.1518) *	22.255(0.0348)**
	ADF - Choi Z-stat	-1.955(0.0253) **	-1.975(0.0000) ***	-1.219(0.1114) *	-2.406(0.0081)***
YSMB	ADF - Fisher Chi-square	24.278(0.0186)***	27.648(0.0062)***	19.567(0.0757) *	27.648(0.0062)***
	ADF - Choi Z-stat	-2.504(0.0061)***	-2.978(0.0014)***	-2.381(0.0835) *	-2.978(0.0014)***
KSKB	ADF - Fisher Chi-square	17.448(0.1335) *	35.556(0.0004)***	10.826(0.5439) *	37.608(0.0002)***
	ADF - Choi Z-stat	-0.935(0.1749) *	-2.923(0.0017) ***	0.8911(0.8136) *	-3.808(0.0001)***
ÖSKB	ADF - Fisher Chi-square	47.623(0.0000)***	68.659(0.0000)***	38.595(0.0001)***	45.290(0.0000)***
	ADF - Choi Z-stat	-3.285(0.0005) ***	-6.029(0.0000) ***	-3.448(0.0003)***	-3.465(0.0003)***
YSKB	ADF - Fisher Chi-square	26.556(0.0089)***	66.372(0.0000)***	23.934(0.0208) **	60.762(0.0000)***
	ADF - Choi Z-stat	-2.536(0.0056) ***	-6.415(0.0000) ***	-2.504(0.0061)***	-5.830(0.0000)***

Not: - ***, ** ve * sırası ile %1, %5 ve %10 seviyesinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 8’de de görüldüğü gibi, sabitli düzeyde ÖSMB ile KSKB grubunun verilerinin 0.05’ten büyük olduğu için durağan olamadığı, sabitli ve trendli düzeyde ise yine ÖSMB ile KSKB yanı sıra YSMB’nin verileri de düzeyde durağan değildir. Bu durumda H_0 ret edilip H_1 ‘in kabul edildiği görülmüştür. Ancak yine Tablo 8’de görüldüğü gibi verilerin 1.farkı alındıktan sonra yapılan ADF testinde tüm banka gruplarının verileri durağan hale gelmiştir. Yani tüm banka gruplarında H_0 hipotezi kabul edilmiştir.

Varsayım 2: Logaritması alınmış veriler ile normal dağılım varlığının test edilmesi

Kullanılan istatistik: Jarque – Berra istatistiği
hipotezler:

H_0 : Veriler normal dağılıma sahiptir.

H_1 : Veriler normal dağılıma sahip değildir.

Tablo 9: Logaritması Alınmış Veriler İle Yapılan Jaruge-Bera Testi

	X1			X2		
	Jarque-Bera İstatistiği	Probability	Hipotez Sonuçları	Jarque-Bera İstatistiği	Probability	Hipotez Sonuçları
KSMB	0.609292	0.737384	Ho=kabul	0.059428	0.970723	Ho=kabul
ÖSMB	0.329377	0.848158	Ho=kabul	0.442424	0.801547	Ho=kabul
YSMB	0.676350	0.713073	Ho=kabul	0.676350	0.713070	Ho=kabul
KSKB	0.904740	0.636119	Ho=kabul	0.147725	0.928800	Ho=kabul
ÖSKB	0.382573	0.825896	Ho=kabul	0.531296	0.766709	Ho=kabul
YSKB	0.912578	0.633631	Ho=kabul	0.912578	0.633631	Ho=kabul

Jaruge-Bera Testi'nde Probability değeri 0.50 büyük olması durumunda modelin anlamlı olduğu yani H_0 kabul, H_1 red edildiğini göstermektedir. Tablo 9'da görüldüğü gibi tüm banka gruplarında H_0 kabul edildiği yani verilerin normal dağılıma sahip olduğu görülmüştür. Model için Jaruge-Berra Testi anlamlılık göstermektedir.

Varsayım 3: Oto Korelasyonun Test Edilmesi

Kullanılan test Breusch – Godfrey LM, hipotezler:

H_0 : Verilerde otokorelasyon yoktur.

H_1 : Verilerde otokorelasyon vardır.

Tablo 10: Logaritması Alınmış Veriler İle Yapılan Oto Korelasyon Testi

	X1			X2		
	F-statistic	Obs*R-squared		F-statistic	Obs*R-squared	
KSMB	0.8476	0.7471	Ho=kabul	0.9907	0.9837	Ho=kabul
ÖSMB	0.5122	0.3185	Ho=kabul	0.6356	0.3586	Ho=kabul
YSMB	0.8436	0.7589	Ho=kabul	0.8436	0.7589	Ho=kabul
KSKB	0.4222	0.1762	Ho=kabul	0.8770	0.7596	Ho=kabul
ÖSKB	0.8045	0.7005	Ho=kabul	0.8404	0.6137	Ho=kabul
YSKB	0.2971	0.1258	Ho=kabul	0.2971	0.1258	Ho=kabul

Otokorelasyon testinde modelin anlamlılık sağlaması için Obs*R-squared değerinin 0.05 büyük olması istenmektedir. Obs*R-squared değerinin 0.05'ten büyük olması durumunda H_0 hipotezi kabul edilip, H_1 hipotezi reddedilir. Tablo 10'da da görüldüğü gibi logaritması alınmış verilerle yapılan otokorelasyon testinde tüm banka gruplarında H_0 hipotezi kabul edildiği, H_1 hipotezin ise reddedildiği görülmüştür. Otokorelasyon testi sağlanmış olup model için uygunluk sağlanmıştır.

Varsayım 4: Değişen Varyansın Test Edilmesi

H_0 : Sabit varyans vardır.

H_1 : Değişen varyans vardır. (Sabit varyans yoktur).

Tablo 11: Logaritması Alınmış Veriler İle Yapılan Heteroskedastiscity Testi

	X1			X2		
	F-statistic	Obs*R-squared		F-statistic	Obs*R-squared	
KSMB	0.3179	0.2432	Ho=kabul	0.2751	0.2161	Ho=kabul
ÖSMB	0.7141	0.5736	Ho=kabul	0.6097	0.4687	Ho=kabul
YSMB	0.4928	0.3684	Ho=kabul	0.4540	0.3383	Ho=kabul
KSKB	0.9723	0.9406	Ho=kabul	0.5045	0.3777	Ho=kabul
ÖSKB	0.1079	0.1174	Ho=kabul	0.4822	0.3600	Ho=kabul
YSKB	0.4655	0.3632	Ho=kabul	0.4094	0.3055	Ho=kabul

Heteroskedastiscity Testi'nde testinde modelin anlamlılık sağlaması için Obs*R-squared değerinin 0.05 büyük olması istenmektedir.

Tablo 11'den de görüldüğü gibi logaritması alınmış verilerle yapılan heteroskedastiscity testinde tüm banka gruplarının H_0 hipotezi kabul edilirken, H_1 hipotezi ret edilmiştir. Bilimsel çalışmalarda olması gereken uyumluluğun sağladığı ilgili tablodan görülmektedir.

Tüm varsayımlarda aranan koşullar sağlandıktan sonra, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenleri açıklayıp açıklamadığını görebilmek için EKK yöntemi ile verileri analiz edebiliriz.

3.5.1.2.4. Modelin En Küçük Kareler Yöntemi İle Tahmin Edilmesi

H_0 = Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında anlamlı ilişki vardır.

H_1 = Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında anlamlı ilişki yoktur.

Tablo 12: Logaritması Alınmış Veriler İle Yapılan EKK Yöntemi

	X1			X2		
	R-squared	Adjusted R-squared	Prob(F-statistic)	R-squared	Adjusted R-squared	Prob(F-statistic)
KSMB	0.929514	0.873126	0.004384**	0.842519	0.685038	0.044726**
ÖSMB	0.999656	0.999427	0.000000***	0.933160	0.849609	0.018256***
YSMB	0.998520	0.997533	0.000000***	0.998520	0.997533	0.000000***
KSKB	0.997673	0.995346	0.000001***	0.922139	0.824812	0.024488**
ÖSKB	0.998085	0.996808	0.000000***	0.998898	0.996694	0.000160***
YSKB	0.998073	0.996788	0.000000***	0.998073	0.996788	0.000000***

Not: - ***, ** ve * sırası ile %1, %5 ve %10 seviyesinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 12’de de görüldüğü gibi, Prob(F-statistic) değerlerinin tüm banka gruplarında %5’ten daha düşük çıkmıştır. H_1 hipotezi ret edilip H_0 hipotezi kabul edilmiştir bu durum bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. R^2 ve düzeltilmiş R^2 ’nin yüksek olması modelin anlamlılığı için önem arz etmektedir. Yine tablo 12’ye bakıldığında zaman X1 için KSMB grubunda R^2 (0.929514) %93 düzeltilmiş R^2 (0.873126) %87 olduğu diğer banka gruplarında ise hem R^2 hem de düzeltilmiş R^2 ’nin %99 olduğu görülmektedir. X2 için ise KSMB grubunda R^2 (0.842519) %84 düzeltilmiş R^2 (0.685038) %68 olduğu ÖSMB grubunda R^2 %93 düzeltilmiş R^2 %85 KSKB grubunda R^2 %92 düzeltilmiş R^2 % 82 olduğu ve diğer tüm banka gruplarında hem R^2 hem de düzeltilmiş R^2 %99 olduğu ilgili tabloda görülmektedir. EKK yöntemi için belirlenen genel hipotezler içinde; H_{1a} hipotezi kabul edilip alternatif H_{1b} hipotezi ret edilmiştir.

3.5.2 2.AŞAMA: Veriler Arasındaki İlişki Yönünün Belirlenmesi

3.5.2.2.1.Granger Nedensellik Testi

İktisadi değişkenler arasındaki ilişkinin yönü, nedensellik testleri ile belirlenmeye çalışılmaktadır. Granger nedensellik testi, aralarındaki ilişkinin yönü araştırılan değişkenler arasında nedensellik yerine önsellik kavramını öne çıkarmaktadır (Gujarati, 2002). Granger nedensellik testinin uygulanabilmesi için incelenen serilerin durağan olması gerekmektedir. Ayrıca uygun gecikme uzunluğunun belirlenmesi de oldukça önemlidir. İki değişken arasındaki ilişkinin yönünü tahmin edebilmek için (15) ve (16) numaralı model kurulur (Granger, 1969).

$$X_t = \sum_{j=1}^m aX_{t-j} + \sum_{j=1}^m b_j Y_{t-j} + \varepsilon_t \dots \dots \dots (15)$$

$$Y_t = \sum_{j=1}^m cX_{t-j} + \sum_{j=1}^m d_j Y_{t-j} + v_t \dots \dots \dots (16)$$

$$E[\varepsilon_t \varepsilon_s] = E[v_t v_s] = 0 \neq s \dots \dots \dots (17)$$

X_t ve Y_t düzey değerlerinde durağan iki zaman serisi olmak üzere eşitlikte yer alan m gecikme uzunluğunu göstermektedir. ε_t ve v_t hata terimlerinin birbirinden bağımsız oldukları ifade edilmektedir (Granger, 1969). (15) numaralı modelde yer alan b_j katsayısının istatistiksel olarak anlamlı olması Y_t 'den X_t 'ye doğru bir nedensellik ilişkisi olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, (16) numaralı eşitlikte yer alan d_j katsayısının istatistiksel olarak anlamlı olması durumunda X_t 'den Y_t 'ye doğru bir nedensellik ilişkisi olduğunu göstermektedir. Eğer söz konusu iki durum birden gerçekleşirse Y_t ile X_t arasında iki yönlü ilişki olduğu söylenebilmektedir (Granger, 1969).

Tablo 13: Granger Nedensellik Testi Sonuçları

	Null Hypothesis:	F-Statistic	Prob.
Kamu Sermayeli Mevduat Bankaları	Y1 does not Granger Cause X1	13.0351	0.0177***
	X1 does not Granger Cause Y1	9.50836	0.0302**
	X1 does not Granger Cause Y4	16.5619	0.0116***
	X2 does not Granger Cause Y1	9.64807	0.0295**

	Y4 does not Granger Cause Y2	7.62307	0.0432**
Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	X2 does not Granger Cause X1	10.5148	0.0142***
	X1 does not Granger Cause X2	12.9313	0.0088***
	X2 does not Granger Cause Y3	7.64472	0.0279**
	Y1 does not Granger Cause Y3	12.4928	0.0095***
	Y1 does not Granger Cause Y4	6.26399	0.0408**
	Y4 does not Granger Cause Y2	8.78954	0.0210**
Yabancı Sermayeli Mevduat Bankaları	Y3 does not Granger Cause X1	5.96067	0.0447**
	X2 does not Granger Cause Y1	17.4676	0.0041***
	Y4 does not Granger Cause Y3	5.66258	0.0489**
Kamu Sermayeli Kalkınma Bankaları	X1 does not Granger Cause Y4	14.4611	0.0067***
	X2 does not Granger Cause Y4	14.2213	0.0070***
	Y4 does not Granger Cause Y2	7.11392	0.0321**
	Y4 does not Granger Cause Y3	7.94051	0.0259**
Özel Sermayeli Kalkınma Bankaları	X2 does not Granger Cause X1	31.6552	0.0008***
	Y2 does not Granger Cause X1	18.6077	0.0035***
	X1 does not Granger Cause Y2	9.72122	0.0169***
	Y4 does not Granger Cause X1	6.00146	0.0441**
	Y2 does not Granger Cause X2	11.3702	0.0119***
	Y2 does not Granger Cause Y1	8.48527	0.0226**
	Y3 does not Granger Cause Y2	15.9499	0.0052***
	Y4 does not Granger Cause Y3	6.34606	0.0399**
	Y3 does not Granger Cause Y4	5.66749	0.0488**
Yabancı Sermayeli Kalkınma Bankaları	Y2 does not Granger Cause X1	10.6313	0.0251**
	X1 does not Granger Cause Y2	16.2275	0.0120***
	X1 does not Granger Cause Y3	12.4006	0.0193***
	Y1 does not Granger Cause X2	140.585	0.0002***
	X2 does not Granger Cause Y1	16.6531	0.0115***
	Y2 does not Granger Cause X2	23.6547	0.0061***
	X2 does not Granger Cause Y2	39.4236	0.0023***
	X2 does not Granger Cause Y3	21.6627	0.0071***
	Y1 does not Granger Cause Y2	11.0099	0.0236**
	Y3 does not Granger Cause Y1	12.3453	0.0194***

Not: - ***, ** ve * sırası ile %1, %5 ve %10 seviyesinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 13'te Granger nedensellik sonuçları yalnızca nedensellik olan değişkenler verilmiştir. İlgili tabloya nedensellik ilişkisi olmayan veriler dahil

edilmemiştir. Tablo 13'e bakıldığında, banka gruplarının finansal performans analizi için ele alınan veriler ile ilgili şu çıkarımları yapmak mümkündür;

Kamu Sermayeli Mevduat Bankaları grubunda;Y1'den X1'e doğru bir nedenselliğin olduğu gibi X1'den Y1'e doğru da bir nedenselliğin olduğunu göstermektedir. X1'den Y4'e, X2'den Y1'e, Y4'ten Y2'ye doğru Granger nedenselliğin olduğu söylenebilir.

Özel Sermayeli Mevduat Bankaları grubunda; X1 ile X2 arasında karşılıklı bir Granger nedenselliğin olduğu gibi X2'den Y3'e, Y1'den Y3'e ve Y4'e, Y4'ten de Y2'ye doğru bir Granger nedenselliğin olduğu söylenebilir.

Yabancı Sermayeli Mevduat Bankaları grubunda;Y3'ten X1'e, X2'den Y1'e, Y4'ten Y3'e doğru bir Granger nedenselliğin olduğu söylenebilir.

Kamu Sermayeli Kalkınma Bankaları grubunda; X1 ve X2'den Y4'e, Y4'ten Y2 ve Y3'e doğru bir Granger nedenselliğin olduğu söylenebilir.

Özel Sermayeli Kalkınma Bankaları grubunda;Y2 ile X1 arasında ve Y4 ile Y3 arasında karşılıklı bir Granger nedenselliğin olduğu söylenebilir. Ayrıca X2 ve Y4'ten X1'e, Y2'den X2 ve Y1'e, Y3'ten de Y2'ye doğru bir Granger nedenselliğin olduğu söylenebilir.

Yabancı Sermayeli Kalkınma Bankaları grubunda;Y2'den X1'e doğru bir nedenselliğin olduğu gibi X1'den de Y2'ye doğru bir nedenselliğin olduğunu göstermektedir. Aynı durum Y1 ile X2, Y2 ile X2 değişkenleri arasında da var olduğu Tablo 20'den gözükmektedir. X1'den Y3'e doğru, X2'den Y3'e, Y1'den Y2'ye ve Y3'ten de Y1'e doğru Granger nedenselliğin olduğu söylenebilir.

3.5 -3.AŞAMA: Veriler Arasındaki Uzun Dönemli İlişkilerinin Araştırılması

3.5.1. Johansen Eşbütünleşme Analizi

Bu analiz yöntemi, değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin var olup/olmadığını test etmek için yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu çalışmada da Johansen and Juselius (1990) tarafından geliştirilen yöntem kullanılmıştır. Johansen

ve Juselius tarafından geliştirilen çok değişkenli eş-bütünleşme yöntemi, geleneksel yöntemlerle yapılan regresyon analizlerindeki sorunları çözmek ve araştırmacılara iki ya da daha fazla değişken arasında içeren eşzamanlı modelleri tahmin sağlar maksimum olabilirlik yöntemleri sunmaktadır. Bu nedenle, yöntem, Johansen için maksimum olabilirlik prosedürü uygulanır (Vazakidis and Adamopoulos, 2011). Durağan olmayan zaman serisi eş bütünleşmiş vektörlerin varlığını belirlemek için denklem 18'de

$$Y_t = A_1 Y_{t-1} + A_2 Y_{t-2} + \dots + A_p Y_{t-p} + B X_t + \varepsilon_t \dots \dots \dots (18)$$

Burada Y_t durağan olmayan I (1) içsel değişkenlerin vektörü; X_t dışsal değişkenlerin belirleyici vektörü, $A_1, \dots, A_p$ ve B tahmin edilecek olan katsayılar matrisi ve ε_t ise hata terimi olarak tanımlanmaktadır. Birçok zaman serisi durağan olmadığı için VAR için kullanılan serilerin genellikle birinci farkı alınarak kullanılmaktadır. Aşağıdaki gibi ifade edilmektedir (Murty and at all, 2012).

$$\Delta Y_t = \Pi Y_{t-1} + \sum_{i=1}^{p-1} \Gamma_i \Delta Y_t + \beta X_t + \varepsilon_t \dots \dots \dots (19)$$

$$\text{Burada } \Pi = \sum_{i=1}^p A_i \text{ ve } \Gamma_i = - \sum_{i=1}^p A_j \dots \dots \dots (20)$$

Granger'ın temsil kuramı, katsayı matrisi Π derece düşürürse $r < k$, her birinin derecesi r olan α ve β $k \times r$ matrislerinin var olacağını ileri sürer; öyle ki yöntem de eğer π matrisi derece düşürürse $r < k$, her birinin derecesi r olan α ve β $k \times r$ matrislerinin var olacağını belirtir; öyle ki $\pi = \alpha \beta'$ ve $\beta' Y_t$ I(0)'dır. r eşbütünleşme ilişkilerinin sayısıdır ve β' 'nin her bir kolonu eşbütünleşme vektörüdür ve α ise ΔY_t 'deki ayarlamaların hızını ölçen hata düzeltim parametrelerinin matrisidir. Johansen'in eşbütünleşme yaklaşımı testi, Johansen (1988) ve Osterwald Lenum (1992) tarafından belirtildiği gibi, iki sına istatistiğine/istatistiksel sına yaya yani izleme (trace) sına istatistiği ile azami özdeğer (eigenvalue) sına istatistiğine dayanır.

Trace Test İstatistiği: Johansen tarafından geliştirilen λ trace aşağıdaki gibi ifade edilebilir.

$$\lambda \text{ trace } (r) = -T \sum_{i:r+1}^k \log(1 - \hat{\lambda}_i) \dots \dots \dots (21)$$

Burada $\hat{\lambda}_i$, Π matrisinin i . en geniş özdeğerini, T ise gözlem sayısını ifade etmektedir. Trace testinde sıfır hipotezi, boş hipotez farklı eşbütünleşik bir vektör (ler) sayısının daha az ya da bütünleşik ilişkiler (r) sayısına eşittir. Bu istatistikte karakteristik köklerin değerleri sıfıra yaklaştığında λ trace küçülecektir.

Maksimum Özdeğer (Eigenvalue) Testi: Maksimum Özdeğer (Eigenvalue) Johansen (1988) tarafından da ifade edildiği gibi Maksimum özdeğer test istatistiği ise, koentegre vektörün r olduğunu ifade eden H_0 hipotezini, $r+1$ olduğunu ifade eden alternatifine karşı test eder. Her iki trace (iz) test istatistiği ve maksimum özdeğer (eigenvalue) test istatistiğinin kritik değerleri, Johansen ve Juselius (1990) tarafından verilmiştir. Eğer Π matrisinin rankı sıfır ise, T matrisini oluşturan değişkenlerin birbirleriyle koentegre olmadıkları yani uzun dönemde birlikte hareket etmedikleri sonucuna ulaşılır. Aynı matrisin rankı en az “bir” ise, T matrisindeki iki değişkenin uzun dönemde birlikte hareket ettikleri sonucu elde edilir (Karamustafa ve Karakaya, 2004).

$$\lambda \text{ max } (r, r + 1) = -T \ln(1 - \hat{\lambda}_{r+1}) \dots \dots \dots (22)$$

Burada $\hat{\lambda}_{r+1}$; ($r+1$) en büyük özdeğerin karesi ve T ise gözlem sayısını ifade etmektedir.

Aralarında eşbütünleşik ilişki olan iki ya da daha fazla değişken için uzun dönemli ilişki aşağıdaki denklem ile ifade edilmektedir. Denklemde X ve Y bağımlı ve açıklayıcı değişkenleri, β değişkenlere ait parametreleri, ε ise modelin hata terimlerini ifade etmektedir.

$$B_1X_t + B_2Y_t + \varepsilon_t = 0 \dots \dots \dots (23)$$

J. Johansen eşbütünleşme vektörünün hata terimleri bir gecikme ile açıklayıcı değişken olarak ifade edildiği aşağıdaki denklem ise, kısa dönem dinamikleri de dikkate alan uzun dönemli ilişkiyi ortaya koyan “Hata Düzeltme Modeli”ni (ECM) oluşturmaktadır.

$$\Delta Xt = \alpha_1 \sum_{i=1}^n \alpha_{11} \Delta xt - i + \sum_{j=1}^m \alpha_{12} \Delta xt - j + \alpha_{yet} - 1 + \varepsilon_{1t} \dots (24)$$

Buradaki (delta) değişkenlerin durağan oldukları seviyelerine ilişkin olarak birinci devresel farkı ifade etmektedir. Modelin bağımsız değişkenleri X, Y ve ε sırasıyla otoregresif değişken ve hata terimleri serisinin bir gecikmesini ifade etmektedir.

Tablo 14: Johansen Eşbütünleşme Testi Sonuçları

	X1				X2			
	Trace (İz) Statistic	Max-Eigen Statistic (Maksimum Özdeğer)	0.05 Critical Value	Prob.**	Trace (İz) Statistic	Max-Eigen Statistic (Maksimum Özdeğer)	0.05 Critical Value	Prob.**
K SMB	5.305665	5.305665	3.841466	0.0212**	4.503411	4.503411	3.841466	0.0338**
Ö SMB	13.63535	13.63535	3.841466	0.0002***	5.029859	5.029859	3.841466	0.0249**
Y SMB	37.38950	37.38950	3.841466	0.0000***	0.163398	0.163398	3.841466	0.6860*
K SKB	20.99063	20.99063	3.841466	0.0000***	30.89256	30.89256	3.841466	0.0000***
Ö SKB	3.080701	3.080701	3.841466	0.0792*	54.84055	54.84055	3.841466	0.0000***
Y SKB	11.73127	11.73127	3.841466	0.0006***	60.39952	60.39952	3.841466	0.0000***

Not: - ***, ** ve * sırası ile %1, %5 ve %10 seviyesinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 14’te logaritması ve birinci farkı alınmış veriler ile Johansen Eşbütünleşme testi yapılmıştır. Tablo 14’te de görüldüğü gibi X1 ve X2 bağımlı değişkenleri K SMB, Ö SMB, K SKB ve Y SKB gruplarında iz istatistiği ve Maksimum Özdeğer istatistiği sonuçları 0.05 kritik değerden küçüktür. Aynı şekilde modelin anlamlılık derecesini ifade eden prob değerleri de 0,05’ten küçük olması bu banka gruplarında bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında uzun dönemde bir eşbütünleşme olduğunu göstermektedir. Aynı durum X1 için Y SMB, X2 için ise Ö SKB grupları için geçerlidir. Ancak X2 için Y SMB ve X1 için Ö SKB grubunda iz istatistiği ve maksimum Özdeğer istatistiği 0.05 kritik değerden küçüktür ve modelin anlamlılık derecesini ifade eden prob değerleri de 0.05’ten büyük olması bu banka

gruplarında bahsedilen bağımlı değişkenlerin uzun dönemde eş bütünleşik olmadığını göstermektedir. Daha önce bahsedildiği gibi verilerin farkı alınarak Johansen Eşbütünleşme testi yapılması durumunda veri kaybına neden olduğundan dolayı, uzun dönemde performans analizi sağlıklı bir sonuç vermeyebilir. Uzun dönemde performans analizinin daha sağlıklı bir sonuç verebilmesi için verilerin hata terimleri alınarak tekrar Johansen Eşbütünleşme analizi yapmak gerekmektedir. Verilerin hata terimleri alınarak elde edilen atık değerler ile tekrar Johansen Eşbütünleşme testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 15’te gösterilmiştir.

Tablo 15: Atık Değerler İle Yapılan Johansen Eşbütünleşme Testi

			Trace (İz) Statistic	0.05 Kritik Değer	Prob.**	Max- Eigen Statistic (Maksimum Özdeğer)	0.05 Kritik Değer	Prob.**
KSMB	X1	None *	22.06649	15.49471	0.0044***	22.06649	15.49471	0.0044***
		At most 1 *	7.895558	3.841466	0.0050***	7.895558	3.841466	0.0050***
	X2	None *	28.60244	15.49471	0.0003***	25.15027	14.26460	0.0007***
		At most 1 *	3.452174	3.841466	0.0632*	3.452174	3.841466	0.0632*
ÖSMB	X1	None *	16.74475	15.49471	0.0323**	16.74475	15.49471	0.0323**
		At most 1 *	3.915614	3.841466	0.0478**	3.915614	3.841466	0.0478**
	X2	None *	21.01476	15.49471	0.0066***	20.47723	14.26460	0.0046***
		At most 1 *	0.537529	3.841466	0.4635*	0.537529	3.841466	0.4635*
YSMB	X1	None *	41.41700	15.49471	0.0000***	32.07334	14.26460	0.0000***
		At most 1 *	9.343660	3.841466	0.0022***	9.343660	3.841466	0.0022***
	X2	None *	8.201873	15.49471	0.4441*	5.805812	14.26460	0.6383*
		At most 1 *	2.396061	3.841466	0.1216*	2.396061	3.841466	0.1216*
KSKB	X1	None *	38.47665	15.49471	0.0000***	37.44154	14.26460	0.0000***
		At most 1 *	1.035110	3.841466	0.3090*	1.035110	3.841466	0.3090*
	X2	None *	13.90655	15.49471	0.0855*	11.05785	14.26460	0.1513*
		At most 1 *	2.848705	3.841466	0.0914*	2.848705	3.841466	0.0914*
ÖSKB	X1	None *	39.79004	15.49471	0.0000***	37.37333	14.26460	0.0000***
		At most 1 *	2.416712	3.841466	0.1200*	2.416712	3.841466	0.1200*
	X2	None *	31.54825	15.49471	0.0001***	27.46327	14.26460	0.0003***
		At most 1 *	4.084979	3.841466	0.0433**	4.084979	3.841466	0.0433**
YSKB	X1	None *	25.06478	15.49471	0.0014***	18.55479	14.26460	0.0099***
		At most 1 *	6.509995	3.841466	0.0107***	6.509995	3.841466	0.0107***
	X2	None *	26.49047	15.49471	0.0008***	23.59669	14.26460	0.0013***
		At most 1 *	2.893786	3.841466	0.0889*	2.893786	3.841466	0.0889*

Not: - ***, ** ve * sırası ile %1, %5 ve %10 seviyesinde anlamlılık ifade etmektedir.

Tablo 15’te hata terimleri alınarak elde edilen atık değerler ile yapılan Johansen Eşbütünleşme Testi sonuçları şu şekilde yorumlanabilir;

Kamu Sermaveli Mevduat Bankaları Grubu; X1 için None’da ve At most 1’de Trace (İz) Statistic ve buna paralel olarak Max-Eigen(Maksimum Özdeğer)Statistic sonuçları 0.05 kritik değerden büyük olup ve aynı zamanda modelin anlamlılık derecesini ifade eden prob değerlerinin de 0,05’ten küçük olduğu görülmektedir. Bu durum X1 için 2 tane koentegrasyon denkleminin olduğu buna

bağlı olarak uzun dönemde verilerin eşbütünleşik olduğunu ifade etmektedir. Benzer şekilde X2 için sadece None'da Trace (İz)Statistic ve Max-Eigen(Maksimum Özdeğer)Statistic sonuçları 0.05 kritik değerden büyük olup modelin anlamlılık derecesini ifade eden prob değerinin ise 0,05 küçük olduğu görülmektedir. Koşular sadece None'dan da sağlanmış olsa verilerin uzun dönemde eşbütünleşik olduğunu söyleyebiliriz. Genel olarak KSMB grubu için X1 ve X2 bağımlı değişkenler ile bağımsız değişkenlerin %1'lik seviyesinde anlamlılık gösterdiği ve uzun dönemde performans sergilemiş dolayısıyla H_{2a} hipotezi kabul edilip H_{2b} hipotezi reddedilmiştir.

Özel Sermayeli Mevduat Bankaları Grubu; KSMB grubunda olduğu gibi X1 için None'da ve At most 1'de %5, X2 için ise None'da %1 anlamlılık seviyesi ile ÖSMB gurubunun uzun dönemde bir performans sergilediğini söyleyebiliriz. Bu banka grubunda H_{3a} hipotezi kabul edilip H_{3b} hipotezi reddedilmiştir.

Yabancı Sermayeli Mevduat Bankaları Grubu;X1 için None'da ve At most 1'de %1 anlamlılık seviyesine göre uzun dönemde bir performans sergilemiştir. Ancak X2 için Tablo 14'te farkı alınmış veriler ile yapılan analiz sonuçlarında olduğu gibi Trace (İz)Statistic ve Max-Eigen(Maksimum Özdeğer)Statistic sonuçları 0.05 kritik değerden küçük, buna bağlı olarak prob değerinin de 0.05'ten büyük çıkmıştır. Sonuç olarak X2 için YSMB grubunda uzun dönemde bir performans sergilemediği görülmektedir dolayısıyla H_{4a} hipotezi reddedilip alternatif olan H_{4b} hipotezi kabul edilmiştir.

Kamu Sermayeli Kalkınma Bankaları Grubu;X1 için None'da (İz)Statistic ve Max-Eigen(Maksimum Özdeğer)Statistic sonuçları 0.05 kritik değerden büyük olup uzun dönemde bir performans sergilemiştir. Ancak X2 Tablo 14'te farkı alınmış veriler ile uzun dönemde eşbütünleşik olduğu halde hata terimleri alınarak yapılan analiz sonucunda uzun dönemde eşbütünleşik olmadığı görülmektedir. Bu bankalar grubunda da H_{5a} hipotezi reddedilip alternatif olan H_{5b} hipotezi kabul edilmiştir.

Özel Sermayeli Kalkınma Bankaları Grubu; X1 için farkı alınmış veriler ile yapılan analiz sonucunda uzun dönemde bir performans göstermediği gibi hata

terimleri alınarak yapılan analiz sonucunda da uzun dönemde bir performans göstermemiştir. X2 için ise None'da %1 ve At most 1'de %5 anlamlılık seviyesine göre uzun dönemde bir performans sergilediği görülmektedir. Sadece X2 bağımlı değişeni uzun dönemde bir performans sergilenmediği için H_{6a} hipotezi reddedilip alternatif olan H_{6b} hipotezi kabul edilmiştir.

Yabancı Sermayeli Kalkınma Bankaları Grubu; KSMB gurubunda olduğu gibi X1 için None'da ve At most 1'de %1, X2 için ise sadece None'da %1 anlamlılık seviyesine göre uzun dönemde bir performans sergilediği tablo 15'te görülmektedir. X1 ve X2 değişkenleri uzun dönemde performans gösterdiği için H_{7a} hipotezi kabul edilip H_{7b} hipotezi reddedilmiştir.

3.6. SONUÇ VE YORUMLAMA

Bankacılık sistemi, finansal sistemin temelini oluşturduğu için güçlü bir finansal sistemin varlığı, sağlam bir bankacılık sektörüne bağlıdır. Bankacılık sektörünün ülkemizdeki gelişim sürecine bakıldığında öncelikle Osmanlı döneminde bankacılığın doğuşundan 1980 yılına kadar geçen dönemde uygulanan iktisat politikaların ve özellikle liberal iktisat politikaların bankacılığa etkileri olmuştur. Bu etkiler incelendiğinde Osmanlı döneminden Cumhuriyet dönemine kadar geçen süreçte bankacılık sektörü batılı ülkelerin uyguladığı liberal politikalardan etkilenmiş ve bunun yansıması olarak Avrupalı bankaların Osmanlı sınırları içerisinde kurulması ve şube açması girişimleri başlamıştır. Osmanlı devletinde gelir azlığı karşısında devlet harcamalarının finansmanı finansal kuruluşların şekillenmesinde etkili olmuş, yabancı bankalar hem devletin finansmanında hem de doğrudan yatırımların finansmanında rol oynamıştır. Galata bankerleri ve yabancı bankalarla başlanan süreç iktisadi öğrenme süreci olarak da değerlendirmek mümkündür.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında ulusal sanayi ve bankacılık sektörünün geliştirilmesi için geniş çaplı çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların en önemli adımı İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlar ile yerli bankaların kurularak özel bankacılığa önem verilmesi olmuştur. Devlet desteği ile yerli bankalar kurulmuş yerli bankaların kurulmasıyla beraber yabancı bankaların faaliyetleri giderek azalmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarından 1980'li yıllara kadar yabancı sermayeli banka sayısı

azalırken, ulusal düzeyde çok şubeli bankacılık gelişmiştir. Türkiye’de ticari ve mevduat bankacılığı ağırlıklı gelişirken, sermaye kıtlığı sanayi kuruluşlarını banka sahibi olmaya yöneltmiştir. 1980 yılından sonra planlı ekonomi dönemi kapanıp, serbestleşme ve dışa açılma süreci başlamıştır. Serbestleşme ve dışa açılma politikalarının etkisiyle yabancı sermayeli bankaların sayısı hızla artmıştır. Globalleşmenin tüm sektörlerde olduğu gibi bankacılık sektöründe de kendini göstermesi Türkiye’deki yerli ve yabancı sermayeli bankalar için yeni bir rekabet ortamı oluşturmuştur.

Türkiye’deki finansal kronoloji incelendiğinde bankacılık sektörü ekonomik alanda önemli role sahip olduğu görülmektedir. Sahip olduğu önem ve ekonomideki payı nedeniyle rekabetin her geçen gün daha da arttığı bir sektör halini almıştır. Bu nedenle bankalar, etkin bir şekilde faaliyet göstererek sektördeki varlıklarını devam ettirmek, sektör paylarını artırmak istemektedirler. Bu amaç doğrultusunda, finansal performanslarının nasıl olduğu değişik çalışmalara konu olmuş ve bankaların finansal performanslarının belirlenmesi için değişik yöntemler kullanılmaktadır. Bu çalışmada da bankaların finansal performanslarının belirlenmesi için üç aşama belirlenmiştir. 1. Aşamada En Küçük Kareler (EKK) yöntemi kullanılarak belirlenen bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı analiz etmek için birim kök testi, normal dağılım testi, otokorelasyon testi ve değişen varyans testi yapılmıştır. Tüm testlerin anlamlı sonuç vermesi üzerine 2. Aşama olarak belirlenen EKK analizi yapılmıştır. 2002-2012 arası verilerle yapılan EKK analizi sonucunda tüm banka gruplarında bağımlı ve bağımsız değişkenlerin arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. 3. Aşamada ise finansal performansın belirlenmesinde kullanılan verilerin ilişki yönünü belirlemek için Granger nedensellik analizi, uzun dönemde bir ilişkinin olup olmadığını tespit etmek için ise Johansen eşbütünleşme analizi yapılmıştır. Granger nedensellik analizi sonuçlarına göre veriler arasında en çok nedenselliğe Yabancı Sermayeli Kalkınma Bankaları grubunda rastlanmaktadır. Ardından sırasıyla Özel Sermayeli Kalkınma Bankaları, Özel Sermayeli Mevduat Bankaları, Kamu Sermayeli Mevduat Bankaları, Kamu Sermayeli Kalkınma Bankaları ve Yabancı Sermayeli Mevduat Bankaları gurubu takip etmiştir.

2002-2012 arasındaki verilerle uzun dönemde performans analizini test etmek için yapılan Johansen eşbütünleşme analizi sonuçlarına göre ise, kârlılık belirleyicileri olarak ele alınan ROA (Aktif getiri) ve ROE (Özkaynak getirisi) bağımlı değişkenleri KSMB, ÖSMB ve YSKB grubunda uzun dönemde performans sürekliliği göstermiştir. Diğer banka gruplarında sadece ROA'ya göre YSMB ve KSKB grubu, sadece ROE'ye göre ise ÖSKB grubu uzun dönemde performans sürekliliği sergilediği tespit edilmiştir. Çalışmada dikkat çeken nokta KSKB grubunda farkı alınmış veriler ile yapılan Johansen eşbütünleşme testinde ROE değişkeni eşbütünleşik sonuç verirken hata terimleri alınarak yapılan Johansen eşbütünleşme testinde sonuç olumsuz çıkmıştır. Farkı alınarak yapılan analizlerin veri kaybına neden olduğu ve daha sağlıklı bir sonuç elde etmek için verilerin hata terimleri ile tekrar analiz edilmesi gerektiği konusunu doğrulayan nitelikte bir örnek olarak göstermek yerinde olacaktır. Çalışmada dikkat çeken bir başka nokta ise yerli mevduat bankaları grubu(KSMB, ÖSMB) hem ROE'ye hem de ROA'ya göre uzun dönemde bir performans gösterirken, YSMB grubunda ise sadece ROA'ya göre uzun dönemde performans gösterdiği tespit edilmiştir. ROA ve ROE'nin mevduat bankaları grubunda sadece yerli bankalar grubunda uzun dönemde performans sergilemesi, Ata (2009)'ya göre yerli bankaların yabancı bankalara oranla daha etkin olduğu konusunu destekler niteliktedir. YSMB gurubunun sadece ROA'ya göre performans sürekliliği göstermesi ise Kandemir ve Demirel Arıcı (2013), çalışmasında olduğu gibi YSMB grubunun Aktif Kalitesinin iyi olduğu ve uzun dönemde iyi bir performans sergilediğini göstermektedir. ÖSKB grubunun sadece ROE'ye göre uzun dönemde performans sergilemesi dikkat çeken diğer bir unsur olarak görülmektedir.

Genel olarak yapılan analiz sonucunda mevduat bankaları gurubunda, yerli bankaların hem ROA hem de ROE'ye göre uzun dönemde performans sürekliliğinin olduğu görülmüştür. Yabancı sermayeli bankalar ise sadece ROA'ya göre uzun dönemde performans sürekliliği gösterdiği yapılan analiz sonuçlarına göre tespit edilmiştir. Kalkınma bankaları grubunda ise yabancı sermayeli bankalar ROA ve ROE'ye göre uzun dönemde performans sürekliliği sergilediği saptanmıştır. Yerli kalkınma bankaları grubunda ise KSKB sadece ROA'ya göre ÖSKB ise sadece

ROE'ye uzun dönemde performans sürekliliği sergilediği görülmüştür. Bankaların ROE'ye göre uzun dönemde performans sergilemeleri sermaye yeterlilik oranlarının iyi olduğunu söylemek mümkündür. Belirlenen genel hipotezler içinde KSMB grubu H_{2a} hipotezi, ÖSMB gurubu H_{3a} hipotezi KSMB H_{7a} hipotezi kabul edilip alternatif olan H_{2b}, H_{3b} ve H_{7b} hipotezi reddedilmiştir. YSMB grubunda H_{4b} hipotezi, KSKB H_{5b} hipotezi ve ÖSKB H_{6b} hipotezi kabul edilirken alternatif olan H_{4a}, H_{5a} ve H_{6a} hipotezleri reddedilmiştir.

Bu çalışmada finansal performans analizinde bağımlı değişken olarak ele alınan ROA ve ROE'nin yanı sıra başka bağımlı değişkenler de kullanılarak analiz yapmak mümkündür. Açıklayıcı değişken olarak ele aldığımız Likidite, Aktif kalitesi, Sermaye Yapısı ve Gelir Gider Yapısı oranlarının yanında başka oranlar kullanılarak yapılacak finansal performans analizine katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Hangi banka grubunun hangi yıllarda daha karlı olduğu, başka bir çalışma konusu olarak seçilebilir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- AĞIR, H., (2010).”Türkiye’de Finansal Liberalizasyon Ve Finansal Gelişme İlişkisinin Ekonometrik Analizi”, BDDK Kitapları No: 8, Ankara 2010.
- AKDOĞAN, N. ve TENKER, N., (2001). “Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri” Gazi Kitapevi, Yedinci Baskı, Mart, Ankara 2001.
- AKINCI, N. ve ERDOĞAN, N., (1995).“ Finansal Tablolar ve Analizi” Barış Yayınları, Fakülteler Kitapevi, 4. Baskı, İzmir 1995.
- COŞKUN, M. N. vd., (2012). “Türkiye’de Bankacılık Sektörü Piyasa Yapısı, Firma Davranışları ve Rekabet Analizi” TBB Yayın No:280, İstanbul Şubat 2012.
- ÇABUK, A. ve LOZAL, İ., (2000). “Mali Tablolar Analizi” Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayın No:154, Vipaş A.Ş. Yayın Sıra No:30, Bursa 2000.
- ÇALDAĞ, Y., (2002). “Denetim ve Raporlama / Finansal Tablolar ve Analiz Teknikleri” Gözlem Yayınları, Birinci Baskı, Ankara 2002.
- DPT, (2007). Dokuzuncu Kalkın Planı 2007-2013, Finansal Hizmetler, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Yayın No: DPT:2704, ÖİK:659, Ankara 2007.
- ER, S., (2009). “Devletin Bankacılık Sektöründe Düzenleyici Denetleyici Rolü ve Türkiye Uygulaması” İstanbul Ticaret Odası, Yayın No:2009-34, İstanbul 2009.
- GUJARATI, D. N. (2002). “Basic Econometrics, Fourth Edition, McGraw-Hill Companies.

- KAYA, F., (2012). ‘‘Bankacılık Giriş ve İlkeler’’ Beta Yayınları 1. Baskı İstanbul, Ocak 2012.
- MEGEP, (2007). (Meslekî Eğitim Ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi). ‘‘Muhasebe Finansman - Banka Kuruluş İşlemleri’’ Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara 2007.
- TAKAN, M., (2002). ‘‘Bankacılık, Teori Uygulama ve Yönetim’’ Nobel yayınları 2.baskı, Ankara, Kasım 2002.
- TBB, (2008). ‘‘50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi (1958-2007)’’ Yayın No:262, Kasım 2008.
- TİRYAKİ, G., (2012). ‘‘ Finansal İstikrar Ve Bankacılık Düzenlemeleri (1990-2010 Türkiye Tecrübesi Işığında)’’ TBB Yayınları Yayın No:289 İstanbul 2012.
- YILDIRIM, M., (2008). ‘‘Banka Muhasebesi’’ Türkiye Bankalar Birliği Yayınları İstanbul Temmuz 2008.

TEZLER

- ALP YİĞİT, P., (2005). ‘‘ Düşen Enflasyon Ortamında Bankacılık ve Türk Bankacılık Sektörü’’ Uzmanlı Yeterlilik Tezi, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Bankacılık ve Finansman Genel Müdürlüğü, Ankara, Ekim 2005.
- ASTARCIOĞLU, M., (2006). ‘‘Finansal Tahmin Yolu İle Bankaların Performanslarının Belirlenmesi: İMKB’de Bir Uygulama’’ Süleyman Demirel Üniversitesi, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2006.
- ÇAKAR, V., (2003).‘‘ Yabancı Banka Girişleri ve Ulusal Bankacılık Sektörleri Üzerindeki Etkileri’’ Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Ankara, Aralık 2003.

- ÇETENAK, E. H., (2012). “ İşletme Grubu İlişkisinin Firma Performansına Etkisi: İMKB’de Bir Uygulama ” Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Adana 2012.
- ÇÖRTÜK, O., (2006). “ Türkiye-IMF İlişkileri Ve İlişkilerin Hesap Bazında İşleyişi” Uzmanlık Yeterlik Tezi, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Ankara, Haziran 2006.
- DAĞ, S., (2011). “ Türkiye’deki Katılım Ve Mevduat Bankalarının Etkinliklerinin Veri Zarflama Analizi Yöntemiyle Karşılaştırılması” Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya, 2011.
- DOĞAN, A., (2011). “ Türkiye’de Bankacılık Sektöründe Şube Etkinliği” Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2011.
- DURAN, A. R., (2005). “ Türk Bankacılık Sistemi’nin Gelişimi Ve BDDK’nın Rolü” İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Politikası Bilim Dalı Yüksek Lisan Tezi, İstanbul, 2005.
- GÖÇMEN YAĞCILAR, G., (2010).“ Türk Bankacılık Sektörünün Rekabet Yapısının Analizi” Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilemler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Isparta, 2010.
- GÜNEŞ, C., (2013). “İş Adamları ve Profesyonel Yöneticilere Göre Türkiye’de Özel Sektör Bankacılığının Gelişimi” Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2013
- KARACAOĞLAN, Ç., (2011).“ Yabancı Sermayeli Bankaların Türk Bankacılık Sektörüne Girişi” Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2011

- KASAPOĞLU, Ö., (2007). “ Parasal Aktarım Mekanizmaları: Türkiye İçin Uygulama” Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Piyasalar Genel Müdürlüğü, Ankara, Şubat 2007.
- KAYA, M., (2007). “ Bankalar Açısından Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı Ve Kobi’ler Üzerine Etkisi” Süleyman Demirel Üniversitesi, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2007.
- KILINÇ, F. E., (2009). “ Türk Sigortacılık Sektörünün Veri Zarflama Analizi Yöntemi İle Etkinliğini Araştırılması” Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2009.
- KÖKSAL, C. D., (2001). “ Veri Zarflama Analizi İle Bankacılıkta Göreceli Verimlilik Ölçümü” Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Isparta 2001.
- SEVİMESER, N. C., (2005). “ Yabancı Bankaların Gelişmekte Olan Ülkelerdeki Faaliyetleri ve Etkileri: Türkiye Açısından Bir Değerlendirme” Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Adana 2005.
- SOYLU, R., (2008). “Türkiye’deki Yabancı Banka Girişleri ve Etkileri” Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Dönem Sonu Projesi, Ankara 2008.
- YAŞA, A., (2008). “ Bankacılık Sektöründe Etkinlik Ve Veri Zarflama Analizi Yöntemi İle Ölçülmesi” Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008.
- YOLUK, M., (2010). “ Hastane Performansının Veri Zarflama Analizi (VZA) Yöntemi İle Değerlendirilmesi” Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sağlık Kurumları İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2010.

ZİADİNOVA, S., (2005).‘’ Türkiye –Ukrayna Bankacılık Sistemler ve Karşılıklı Entegrasyon Sorunları’’ Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara-2005.

MAKALELER

ABDULLAYEV, M., (2013). ‘’ Türk Bankacılık Sektöründe Dezenflasyon Sürecinde Camels Analizi’’ Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 37, Temmuz 2013, s.97-112.

AKGÜÇ, Ö., (2007). ‘’Türkiye’de Yabancı Bankalar’’ URL:<http://journal.mufad.org/index.php/arsiv/918-sayi-36-ekim-2007/353-turkiyede-yabanci-bankalar>, s.6-17, Erişim: 21.12.2013.

AKTAŞ, H. ve KARGIN, M., (2007).‘‘Türk Bankacılık Sektöründeki Yabancı ve Ulusal Bankaların Finansal Oranlar Açısından Karşılaştırılması’’, Yönetim ve Ekonomi, Cilt:14 Sayı:2, (2007), s.31-45..

AKYILDIZ, H. ve EROĞLU, Ö., (2004). ‘’Türkiye Cumhuriyeti Dönemi Uygulanan İktisat Politikaları’’ Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Yıl: 2004, Sayı: 1, C.9, s.43-62

ARAT, E., (2004). ‘’2001-2003 Dönemleri Ticaret Bankalarının Enflasyon Muhasebesine Göre Düzeltilmiş Finansal Tablolarının Oranlar Yöntemi İle Analizi’’ İSMMMO Yayın Organı, Mali Çözüm sayı 69, s.41-69.

ATA, H. A., (2009). ‘’ Banka Yabancılaşmasının Türkiye’deki Yerli Ve Yabancı Bankalar Açısından Karşılaştırılması’’ Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 23, Sayı: 4, 2009, s.109-124.

AYANOĞLU, Y. vd., (2010). ATAN M., BEYLİK U., ‘’Hastanelerde Veri Zarflama Analizi (VZA) Yöntemiyle Finansal Performans Ölçümü ve Değerlendirilmesi ‘’ Sağlıkta Performans ve Kalite Dergisi, Bilimsel Hakemli Dergi,Yıl: 1, Sayı:2, 2010.

- CLAESSENS, S. vd, (2001). DEMİRĞÜÇ K., A., HUIZİNGA H., “How Does Foreign Entry Affect Domestic Banking Markets”, *Journal of Banking and Finance*, 25 (2001), pp. 891-911.
- ÇAĞIL, G., (2011). “2008 Küresel Kriz Sürecinde Türk Bankacılık Sektörünün Finansal Performansının Electre Yöntemi İle Analizi” *Maliye Finans Yazıları*, Yıl:24 Sayı:93 Ekim 2011, s.70-101.
- ÇETİN, C. ve BITIRAK, İ. A., (2010). “Banka Karlılık Performansının Analitik Hiyerarşi Süreci İle Değerlendirilmesi: Ticari Bankalar İle Katılım Bankalarında Bir Uygulama” *Alanya İşletme Fakültesi Dergisi* 2/2 (2010) s.75-92.
- DİCKEY, D. and FULLER, W. (1981). “Likelihood Ratio Statistics for Autoregressive Time Series with a Unit Root,” *Econometrica*, 49, pp.1057-1072.
- DİCKEY, D.A. and Fuller, W.A., (1981). Distribution of the estimators for autoregressive time series with a unit root. *Econometrica* 49, 1057-72.
- DOĞAN, M., (2013). “Katılım ve Geleneksel Bankaların Finansal Performanslarının Karşılaştırılması: Türkiye Örneği” *Muhasebe ve Finansman Dergisi* Nisan/2013, s.175-188.
- ERKAN, H., (2008). “Entegre Sistemler Bağlamında Türkiye'nin Ekonomik Dönüşüm Süreçleri ve Geleceğe Yönelik Gelişimi” URL:http://www.deu.edu.tr/userweb/iibf_kongre/dosyalar/herkan.pdf , (s.1-22), Erişim: 25.11. 2013.
- EROĞLU, N., (2007). “Atatürk Dönemi İktisat ve Politikaları 1923-1938 ” *Marmara Üniversitesi, İ.İ.B.F Dergisi*, Yıl 2007 Cilt: xxııı Sayı:2, s.63-73.
- GÖÇMEN, G., (2007). “Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Bilanço Dışı Faaliyetlerindeki Gelişmeler” *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler*

Dergisi, Sayı: 17, Yıl: 2007 URL: <http://sbe.dumlupinar.edu.tr/17/297-317.pdf>, Erişim: 02.02.2014.

GRANGER, C.W.J., (1969). "Investigating causal relation by econometric and cross-sectional method", *Econometrica* 37: pp. 424-438.

İŞIKTAÇ, M. Ş., (2009). "Bankacılığın Tarihi" İstanbul 2009, (s.1-16) URL:<http://www.isiktac.av.tr/files/Bankacilik%20Tarihce.pdf>, Erişim: 01.11.2013.

İNAN, E. A., (2000). "Banka Etkinliğinin Ölçülmesi ve Düşük Enflasyon Sürecinde Bankacılıkta Etkinlik" TBB Bankacılık ve Araştırma Grubu, *Bankacılar Dergisi*, Sayı: 34, Yıl 2000, s.82-97.

İSKENDEROĞLU, Ö. vd., (2012). "Türk Bankacılık Sektöründe Büyüme, Büyüklük Ve Sermaye Yapısı Kararlarının Karlılığa Etkisinin Analizi" *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Nisan 2012, s. 291-311.

JOHANSEN and JUSELIUS, K., (1990). "Maximum Likelihood Estimation and Inference on Cointegration—with Applications to the Demand for Money," *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, Vol. 52, No. 2, pp. 169-210.

JOHANSEN, S., (1988). "Statistical Analysis of Cointegration Vectors", *Journal of*

KANDEMİR, T. ve DEMİREL ARICI N., (2013). "Mevduat Bankalarında Camels Performans Değerleme Modeli Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma (2001-2010)" *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* Y.2013, C.18, s.61-87.

KAPLAN, İ., (2006). "Bankaların Gözetimi, Denetimi ve Hukuki Sorumluluk", *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C: 23, Sayı: 3, s.3-29.

KARAMUSTAFA, O. ve KARAKAYA, A., (2004). "Enflasyonun Borsa Performansı Üzerindeki Etkisi" *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (7) 2004 / 1 s.23-35.

- KAYA, Ç. ve ATAMAN, G., (2013). “ Hukuki-Politik Ve Ekonomik Değişikliklerin Yerli Ve Yabancı Örgüt Popülasyonlarının Yoğunluklarına Etkisi: Türkiye Bankacılık Popülasyonu, 1923-2011” (s.59-74.) URL:http://e-dergi.marmara.edu.tr/maruoneri/article/view/101_20_00343/1012000259, Erişim: 01.11. 2013.
- KOYUNCU, C. ve ŞAHAN, D., (2011). “ Türkiye’de Yabancı Bankaların Varlığının Yatırım ve GSMH Üzerindeki Etkisinin Analiz” Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 30, Ağustos 2011, s.259-270.
- KUZU, Ö. H., (2013). “ Türk Bankacılık Sektöründeki Yeniden Yapılanmaların Tarihsel Gelişim İçerisinde Analitik Olarak İncelenmesi” Dicle Üniversitesi İktisat ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C:2, S.4, Yaz 2013 s.27-38.
- MURTY and at all, MSR, (2012). Synthesis and preliminary evaluation of 2-substituted-1,3-benzoxazole and 3-[(3-substituted)propyl]-1,3-benzoxazol-2(3H)-one derivatives as potent anticancer agents, Medicinal Chemistry Research., 20(5), pp.576-586, 2012.
- OKTAYER, A., (2009). “Türkiye’de Finansal Serbestleşme ve Derinleşme Süreci Üzerine Nitel Bir İnceleme” Akademik İncelemeler Cilt:4 Sayı:1 Yıl:2009 s.73-100.
- OSTERWALD-LENUM, M., (1992). “A Note With Quantiles of the Asymptotic Distribution of the Maximum Likelihood Cointegration Rank Test Statistics”, Oxford Bulletin of Economics and Statistics, 54, pp. 461-472.
- ÖNAL, Y.B. ve SEVİMESER, N.C., (2006). “ Yabancı Banka Girişlerinin Türk Bankacılık Sistemine Etkileri: Yerli Ve Yabancı Bankaların Etkinlik Analizi” Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 15, Sayı 2, 2006, s.295-312.
- ÖZER, M.A., (2009). “Performans Yönetimi Uygulamalarında Performansın Ölçümü ve Değerlendirilmesi” 2009 Sayıştay Dergisi Sayı: 73, s.3-29.

- PHİLLİPS, P.C.B. and PERRON, P. (1988). “Testing for Unit Roots in Time Series Regression,” *Biometrika*, 75, pp. 335-346.
- POYRAZ, E., (2012). “ Türk Bankacılık Sektöründe Optimal Kredi Düzeyinin Belirlenmesi “ *Business and Economics Research Journal*, Volume: 3 Number: 2, 2012, s.41-49.
- TAŞKIN, F. D., (2011). “ Türkiye’de Ticari Bankaların Performansını Etkileyen Faktörler” *Ege Akademik Bakış Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 2, Nisan 2011, s.289 – 298.
- UÇKUN, N. ve GİRGINER, N., (2011). “ Türkiye’deki Kamu ve Özel Bankaların Performanslarının Gri İlişki Analizi İle İncelenmesi” *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi* (21) 2011, s.46-66.
- VAZAKİDİS, A. and ADAMOPOULOS, A. (2011). “ Financial Development and Economic Growth: An Empirical Analysis for the UK” *European Research Studies*, Volume XIV, Issue (2), 2011 pp. 135-148.
- YARDIMCIOĞLU, M. ve BÜYÜKŞALVARCI, A., (2007).“ Bankacılık Sektörü Pratiğinde Faaliyet Tabanlı Maliyet Sistemi” *Maliye Dergisi*, Sayı 153, Temmuz-Aralık 2007, s.142-159.
- YEŞİLYURT, C. ve ALAN, M. A., (2003). “ Fen Liselerinin 2002 Yılı Göreceli Etkinliğinin Veri Zarflama Analizi (Vza) Yöntemi İle Ölçülmesi” *Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2, 2003, s.91-104.

DİĞER

- BDDK, (2001). “ Bankacılık Sektörü yeniden Yapılandırma Programı” 15 Mayıs 2001 URL:http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Diger_Raporlar/15279C8914BD.pdf, Erişim: 04.11.2013.

- ÇAKMAK, N. ve OCAKLI, E., (2006). ‘‘ Performans Değerlendirmesi Gereklidir? Neden?’’ (2006) UNAK’06 Toplantısı’nda sunulan bildiri. URL: <http://kaynak.unak.org.tr/bildiri/unak06/u06-18.pdf>, Erişim: 10.01.2014.
- ÇIKRIKCI, M. ve DAŞTAN, A., (2002). ‘‘ Entelektüel Sermayenin Temel Finansal Tablolar Aracılığıyla Sunulması ‘‘ Bankacılar Dergisi, Sayı 43 yıl 2002, s.18-32.
- GÜNAL, M., (2001). ‘‘ Türk Bankacılık Sektörünün Sorunları ve Geleceği’’ Ankara Mayıs 2001, S.11 URL:<http://istihbaratsahasi.files.wordpress.com/2013/06/dr-mehmet-gnal-trk-bankacilii.pdf>, Erişim: 04.11. 2013.
- KAYA, Y. T., (2001). ‘‘ Türk Bankacılık Sektöründe CAMELS Analizi’’ MSPD Çalışma Raporları: 2001/6, BDDK yayınları 2001.
- ÖZTÜRK, S. ve ÖZYAKIŞIR, D., (2005). ‘‘ Türkiye Ekonomisinde 1980 Sonrası Yaşanan Yapısal Dönüşümlerin GSMH, Dış Ticaret Ve Dış Borçlar Bağlamında Teorik Bir Değerlendirmesi’’ Mevzuat Dergisi, Yıl:8, Sayı: 94, Ekim 2005, URL: <http://www.mevzuatdergisi.com/2005/10a/01.htm>, Erişim: 10.11.2013.
- TBB, (2003). ‘‘Bankalarımız Kitabı 2003’’ S: 2 URL:http://en.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/Istatistiki_Coklu_Raporlar.aspx?Rid=388, Erişim: 15.11.2013.
- TBB, (2006). ‘‘ Bankalarımız Kitabı 2006’’ Türkiye Bankalar Birliği Yayınları Yayın No:251, Mayıs 2007.
- TBB, (2006). ‘‘ Basel II Yapısal Faiz Oranı Risk Modelleri’’ TBB Yapısal Faiz Oranı Çalışma Grubu, Bankacılar Dergisi, Sayı 58, 2006, s.63-94.
- TBB, (2007). ‘‘ Bankalarımız Kitabı 2007’’ Türkiye Bankalar Birliği Yayınları Yayın No:255, Mayıs 2008.

- TBB, (2009). “ Bankalarımız Kitabı 2009” Türkiye Bankalar Birliği Yayınları
Yayın No:267, Mayıs 2010.
- TBB, (2011). “ Bankalarımız Kitabı 2011” Türkiye Bankalar Birliği Yayınları
Yayın No:284, Mayıs 2012.
- TBB, (2012). “ Bankalarımız Kitabı 2012” Türkiye Bankalar Birliği Yayınları
Yayın No:294, Mayıs 2013.
- TCMB, (2003). ” Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizlerindeki Türkiye Cumhuriyeti
Merkez Bankası Likidite Yönetimi ve Döviz İşlemlerine İlişkin Bilgi
Notu” 31 Temmuz 2003, S:3 URL: [www.tcmb.gov.tr/
yeni/duyuru/2003/Tcmb_bilgi.php](http://www.tcmb.gov.tr/yeni/duyuru/2003/Tcmb_bilgi.php), Erişim: 15.11.2013.
- TUNAY, K.B. ve SİLPAR, A.M., (2006). “Türk Ticari Bankacılık Sektöründe
Karlılığa Dayalı Performans Analizi-I” TBB Nisan 2006, Araştırma
Tebliğleri Serisi Sayı: 2006 – 01.
- UYGUR, E., (2001). “Krizden Krize Türkiye: 2000 Kasım ve 2001 Şubat Krizleri”
Tartışma Metinleri 2001/1, Türkiye Ekonomik Kurumu (TEK), 7 Nisan
2001.

İNTERNET KAYNAKLARI

- (<http://dosyalar.hurriyet.com>, 22.12. 2013). http://dosyalar.hurriyet.com.tr/fix98/75_yil/73_ekl.htm, Erişim: 22.12.2013.
- (<http://en.tbb.org.tr> , 16.11.2013). [http://en.tbb.org.tr/Dosyalar/istatistiki_raporlar/
Bankalarimiz_Kitabi/389/Ekler/ekonomi.pdf](http://en.tbb.org.tr/Dosyalar/istatistiki_raporlar/Bankalarimiz_Kitabi/389/Ekler/ekonomi.pdf), Erişim: 16.11.2013.
- (<http://kisi.deu.edu.tr>, 26.06.2014). [http://kisi.deu.edu.tr/kemal.sehirli/dosyalar /regr
esyon5-6.pdf](http://kisi.deu.edu.tr/kemal.sehirli/dosyalar/regresyon5-6.pdf), Erişim Tarihi:26.06.2014.
- (<http://www.baskent.edu.tr>, 26.06.2014). [http://www.baskent.edu.tr/~afet/dersler
/gen_elmatematik_2/dersnotlari_listesi/DERS_%207.pdf](http://www.baskent.edu.tr/~afet/dersler/gen_elmatematik_2/dersnotlari_listesi/DERS_%207.pdf), Erişim Tarihi:
26.06.2014.

(wikipedia.org: 02.11. 2013). URL:http://tr.wikipedia.org/wiki/Osmanl%C4%B1_Bankas%C4%B1, Erişim: 02.11. 2013.

(www.akademikdestek.net, 26.06.2014). www.akademikdestek.net/kutuphane/analiz/analiz.../REGRESYON, Erişim: 26.06.2014.

(www.halkbank.com.tr, 10.02.2014). <http://www.halkbank.com.tr/channels/1.asp?id=686>, Erişim: 10.02.2014.

(www.isletmeportali.com, 10.02.2014). <http://www.isletmeportali.com/konular/isletme/aktif-pasif-yonetimi-2.html>, Erişim:10.02.2014.

(www.maliyeciler.com, 08.02.2014). <http://www.maliyeciler.com/yorumoku.asp?haber=36&page=>, Erişim: 08.02.2014.

(www.muhasabedersleri.com, 25.12.2013). <http://www.muhasabedersleri.com/banka-islemleri/banka.html>, Erişim: 25.12.2013.

(www.sakaryavdb.gov.tr, 20.01.2014). http://www.sakaryavdb.gov.tr/document/Vergi_bilanco_Analizi.pdf, Erişim: 20.01.2014.

(www.tcmb.gov.tr. 15.01.2013). <http://www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/yayin/paraprogram2/baskanmat5y.html>, Erişim: 15.11.2013.

(www.vergidunyasi.com.tr, 25.11.2013). <http://www.vergidunyasi.com.tr/dergiler.php?id=3450>, Erişim: 25.11.2013.

http://www.tbb.org.tr/modules/banka-bilgileri/banka_Listesi.asp?, Erişim: 01.01.2014.

<http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>, Erişim: 22.12.2013.

EKLER

Ek 1: Finansal Analiz İçin Kullanılan Veriler

Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları	Finansal Oranlar					
	Karlılık Oranları		Likidite	Aktif kalitesi	Sermaye Yeterlilik	Gelir Gider Yapısı
Yıl	X1	X2	Y1	Y2	Y3	Y4
2002	1.5570	15.6521	56.2853	48.5660	3.9463	123.0093
2003	2.1536	18.7003	77.0497	33.7726	7.7603	133.0752
2004	2.5091	26.6422	104.9293	11.1247	6.1127	142.8866
2005	2.3047	21.6468	85.3390	7.9719	7.8314	138.1651
2006	2.6041	25.1452	71.0074	5.1142	8.0448	137.2654
2007	2.7587	26.8183	73.0492	4.0613	8.0456	134.9860
2008	1.8805	22.5493	35.4887	3.7986	6.0070	129.0571
2009	2.5575	27.2116	44.8349	4.4738	7.1816	151.7251
2010	2.3083	23.3532	45.1406	3.3278	7.8477	153.3330
2011	1.5756	17.2665	41.3267	2.5350	7.2021	142.3832
2012	1.7847	16.1940	50.4161	3.2816	8.6057	152.7312

Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	Finansal Oranlar					
	Karlılık Oranları		Likidite	Aktif kalitesi	Sermaye Yeterlilik	Gelir Gider Yapısı
Yıl	X1	X2	Y1	Y2	Y3	Y4
2002	2.0347	15.9990	79.7054	9.0617	0.1504	125.8881
2003	2.0503	13.9184	79.8366	6.8146	3.6416	129.4227
2004	1.6059	10.3119	74.7265	5.0382	5.2707	141.0170
2005	0.5866	4.7303	68.9974	4.1835	5.5356	130.8743
2006	1.7535	16.8832	61.1775	3.5900	4.9129	132.3668

2007	2.4375	19.9319	57.3630	3.6045	6.9589	138.7719
2008	1.7534	15.8453	45.6238	3.4903	6.9058	132.0677
2009	2.4138	18.5080	56.6660	5.3927	8.8315	161.8982
2010	2.3530	17.5692	56.9343	3.3085	9.4776	157.1581
2011	1.6880	14.4217	54.8626	2.3795	8.2440	145.0106
2012	1.7677	13.2982	57.0968	2.2394	9.5737	146.2601

Yabancı Sermayeli Mevduat Bankaları	Finansal Oranlar					
	Karlılık Oranları		Likidite	Aktif kalitesi	Sermaye Yeterlilik	Gelir Gider Yapısı
	X1	X2	Y1	Y2	Y3	Y4
2002	1.2386	5.9119	79.9920	4.9621	14.5051	160.8476
2003	2.6823	11.1814	83.0497	4.4427	17.4744	146.9535
2004	2.3860	11.8527	67.3716	3.1737	15.3230	142.8847
2005	2.4768	15.5472	67.4226	3.8876	12.1162	133.5434
2006	2.4621	20.5308	60.8798	2.7306	8.9957	136.6614
2007	2.0111	15.2183	50.5098	2.8508	9.7259	127.5239
2008	1.3215	10.5071	50.7811	4.0856	9.2212	126.2782
2009	1.9230	13.0741	59.1359	7.8455	10.9380	145.1830
2010	1.4404	10.5909	61.6554	6.0707	10.7143	135.4072
2011	1.4647	12.3177	71.3561	4.4036	9.2810	130.6493
2012	1.4449	10.8551	59.1739	4.9393	10.2929	139.1959

Türkiye'de Kurulmuş Bankalar	Finansal Oranlar					
	Karlılık Oranları		Likidite	Aktif kalitesi	Sermaye Yeterlilik	Gelir Gider Yapısı
	X1	X2	Y1	Y2	Y3	Y4
2002	1.2844	5.5868	49.8347	4.0251	15.1377	180.5877
2003	2.6744	10.5576	58.9914	2.7712	17.5477	149.7248
2004	2.6083	12.3968	56.1703	2.5800	15.9226	144.3721
2005	2.4566	15.3272	60.3016	3.6779	12.0582	133.4809
2006	2.5699	21.8342	57.8930	2.6697	8.7222	138.5633
2007	2.0092	15.4242	47.7312	2.8186	9.4737	127.5581
2008	1.2891	10.4106	48.0078	4.0696	8.9718	125.9505
2009	1.8520	12.9376	57.1773	7.8575	10.4946	144.4197
2010	1.4287	10.6341	58.9563	6.1463	10.4758	134.7592

2011	1.4542	12.2846	65.6301	4.3816	9.1145	129.7793
2012	1.3943	10.8927	57.6234	4.9022	9.7657	138.7039

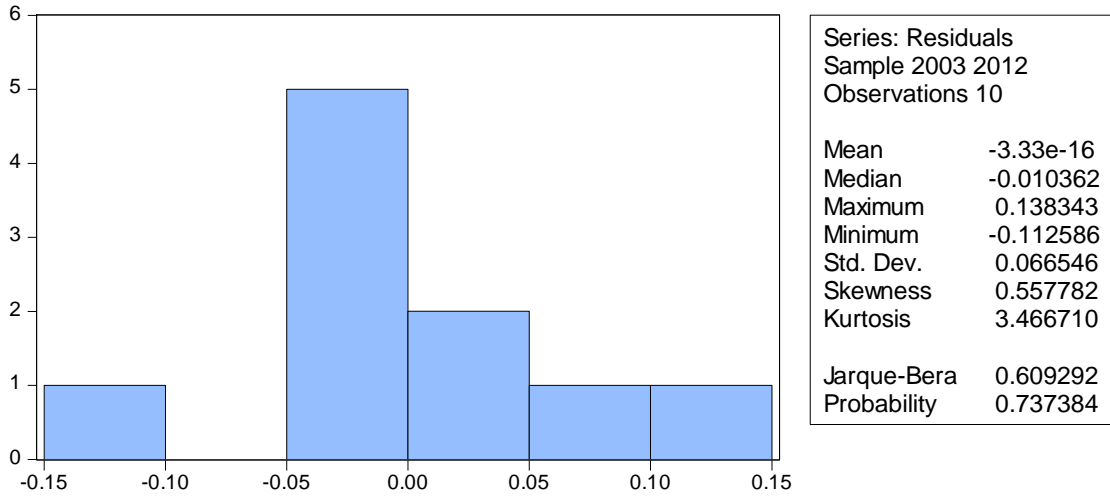
Türkiye'de Şube Açan Bankalar	Finansal Oranlar					
	Karlılık Oranları		Likidite	Aktif kalitesi	Sermaye Yeterlilik	Gelir Gider Yapısı
	Yıl	X1	X2	Y1	Y2	Y3
2002	1.1719	6.5176	138.7370	6.8328	13.5834	144.7699
2003	2.6959	12.4346	150.4377	8.2186	17.3486	143.3120
2004	1.3393	8.4512	116.2784	13.3880	12.4995	134.5971
2005	2.6446	17.4781	117.3230	11.5371	12.5969	134.0999
2006	0.1468	0.8765	122.2663	7.2934	14.8641	102.6594
2007	2.0639	11.0817	125.6966	6.0684	16.9729	126.5366
2008	2.3345	12.5117	127.7183	5.9779	17.0292	139.2981
2009	4.5964	15.5647	133.9868	6.6234	27.6276	181.6141
2010	1.7126	9.8200	128.3149	2.7120	16.2338	165.3058
2011	1.6446	12.8428	173.0744	5.9091	12.1360	156.1426
2012	4.5527	10.1952	214.7800	10.7216	42.6410	158.5167

Kamusal Sermayeli Kalk. Bankalar	Finansal Oranlar					
	Karlılık Oranları		Likidite	Aktif kalitesi	Sermaye Yeterlilik	Gelir Gider Yapısı
	Yıl	X1	X2	Y1	Y2	Y3
2002	5.9787	16.6831	245.5825	1.5828	32.3322	362.6875
2003	4.2418	9.2686	130.6553	1.3421	43.0430	386.8334
2004	2.8415	5.3254	379.9834	1.5283	50.6271	321.7797
2005	6.4624	9.8844	279.6537	1.3148	62.7504	288.3766
2006	6.5342	9.8699	131.3136	1.5844	64.1890	324.1323
2007	5.9322	8.6078	212.2759	1.3369	67.2985	324.8951
2008	5.5113	8.1530	217.3175	1.2229	66.3282	351.2722
2009	4.5185	6.8707	397.6419	1.8169	64.3971	348.0118
2010	2.9472	4.4935	272.6622	1.6621	64.4184	274.1410
2011	2.1006	3.9706	183.4356	1.1857	51.9287	243.7663
2012	1.7960	4.1037	131.7989	0.8559	42.8643	207.4409

Özel Sermayeli Kalkınma Bankalar	Finansal Oranlar					
	Karlılık Oranları		Likidite	Aktif kalitesi	Sermaye Yeterlilik	Gelir Gider Yapısı
Yıl	X1	X2	Y1	Y2	Y3	Y4
2002	2.2594	10.3185	168.0061	9.9618	12.0805	226.4637
2003	3.9188	13.1949	221.6995	9.6804	21.5825	267.1084
2004	3.1727	11.3467	167.9339	5.6963	21.1864	257.0226
2005	3.8273	15.4942	160.5477	4.1861	18.1291	206.6759
2006	2.4290	12.1582	185.1849	2.6128	15.1326	170.6408
2007	3.1469	17.2890	152.0513	1.6420	13.8149	169.6024
2008	2.2373	13.4881	152.2790	1.4546	13.3367	182.3055
2009	2.5001	13.8043	136.4381	1.3935	14.5243	184.0610
2010	2.5003	14.2504	129.2838	1.2335	14.4849	212.6350
2011	2.3961	15.9739	116.0556	0.8163	12.9937	217.1801
2012	2.5474	16.4362	121.2968	0.4655	13.6352	206.3595

Yabancı Sermayeli Kalkınma Bankalar	Finansal Oranlar					
	Karlılık Oranları		Likidite	Aktif kalitesi	Sermaye Yeterlilik	Gelir Gider Yapısı
Yıl	X1	X2	Y1	Y2	Y3	Y4
2002	1.1773	7.8676	90.0463	9.0839	11.7795	142.0546
2003	6.7993	34.6196	115.0218	13.9761	17.9542	164.3921
2004	-3.2660	-62.3817	99.8258	38.1660	2.2048	103.6866
2005	1.1690	24.7116	166.0441	18.5521	3.5173	106.9276
2006	-0.4414	-1.2287	162.3376	2.5004	32.0891	104.0408
2007	1.6005	5.9673	147.6484	1.3884	19.3488	134.7181
2008	1.5589	5.0548	184.9433	2.2391	21.5591	135.7830
2009	2.1561	7.2547	145.3448	5.8065	18.7811	149.9917
2010	2.0224	6.8656	185.6378	6.0492	20.3712	141.3623
2011	0.3072	1.4848	147.9830	5.2088	10.1951	110.8240
2012	1.4108	7.9963	209.0320	3.7284	9.7741	137.4617

Ek 2: KSMB X1(ROA) İçin Normal Dağılım(Jaurge-Bera) Testi

Ek 3: KSMB X1(ROA) İçin Korelasyon Testi

Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test:

F-statistic	0.042030	Prob. F(1,4)	0.8476
Obs*R-squared	0.103982	Prob. Chi-Square(1)	0.7471

Test Equation:

Dependent Variable: RESID

Method: Least Squares

Date: 08/19/14 Time: 00:01

Sample: 2003 2012

Included observations: 10

Presample missing value lagged residuals set to zero.

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
FLY2	0.005110	0.158453	0.032251	0.9758
FLY3	-0.008751	0.165025	-0.053026	0.9603
FLY4	-0.014403	0.514352	-0.028002	0.9790
LY1	0.003370	0.162708	0.020714	0.9845
C	-0.011144	0.622129	-0.017913	0.9866
RESID(-1)	-0.109358	0.533422	-0.205011	0.8476

R-squared	0.010398	Mean dependent var	-3.33E-16
Adjusted R-squared	-1.226604	S.D. dependent var	0.066546
S.E. of regression	0.099299	Akaike info criterion	-1.497648
Sum squared resid	0.039441	Schwarz criterion	-1.316097
Log likelihood	13.48824	Hannan-Quinn criter.	-1.696809
F-statistic	0.008406	Durbin-Watson stat	2.098665
Prob(F-statistic)	0.999962		

Ek 4: KSMB X1(ROA) İçin Heteroskedasticity Testi

Heteroskedasticity Test: Breusch-Pagan-Godfrey

F-statistic	1.478701	Prob. F(4,6)	0.3179
Obs*R-squared	5.460673	Prob. Chi-Square(4)	0.2432
Scaled explained SS	0.967488	Prob. Chi-Square(4)	0.9147

Test Equation:

Dependent Variable: RESID^2

Method: Least Squares

Date: 08/19/14 Time: 00:05

Sample: 2002 2012

Included observations: 11

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.451765	0.519974	-0.868823	0.4183
Y1	-0.001492	0.001318	-1.132480	0.3007
Y2	-0.000539	0.002594	-0.207928	0.8422
Y3	0.004728	0.029047	0.162775	0.8760
Y4	0.004278	0.003772	1.134341	0.2999

R-squared	0.496425	Mean dependent var	0.081232
Adjusted R-squared	0.160708	S.D. dependent var	0.092978
S.E. of regression	0.085179	Akaike info criterion	-1.785159
Sum squared resid	0.043533	Schwarz criterion	-1.604297
Log likelihood	14.81837	Hannan-Quinn criter.	-1.899167
F-statistic	1.478701	Durbin-Watson stat	3.517725
Prob(F-statistic)	0.317882		

Ek 5: KSMB X1(ROA) İçin EKK Analizi Sonuçları

Dependent Variable: FLX1

Method: Least Squares

Date: 06/06/14 Time: 14:34

Sample (adjusted): 2003 2012

Included observations: 10 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
FLY2	0.117831	0.140694	0.837499	0.4405
FLY3	0.133366	0.143327	0.930499	0.3948
FLY4	2.383592	0.458127	5.202906	0.0035
LY1	0.358132	0.145545	2.460633	0.0572
C	-1.478553	0.557225	-2.653421	0.0452

R-squared	0.929514	Mean dependent var	0.013649
Adjusted R-squared	0.873126	S.D. dependent var	0.250653
S.E. of regression	0.089281	Akaike info criterion	-1.687195
Sum squared resid	0.039856	Schwarz criterion	-1.535903
Log likelihood	13.43598	Hannan-Quinn criter.	-1.853163
F-statistic	16.48406	Durbin-Watson stat	2.174066
Prob(F-statistic)	0.004384		

Ek 6: KSMB X1(ROA) için Johansen Eşbütünleşme Analizi Sonuçları

Date: 08/19/14 Time: 00:50
 Sample (adjusted): 2005 2012
 Included observations: 8 after adjustments
 Trend assumption: Linear deterministic trend
 Series: FLX1
 Exogenous series: FLY1 FLY2 FLY3 FLY4
 Warning: Critical values assume no exogenous series
 Lags interval (in first differences): 1 to 1

Unrestricted Cointegration Rank Test (Trace)

Hypothesized No. of CE(s)	Eigenvalue	Trace Statistic	0.05 Critical Value	Prob.**
None *	0.484804	5.305665	3.841466	0.0212

Trace test indicates 1 cointegrating eqn(s) at the 0.05 level

* denotes rejection of the hypothesis at the 0.05 level

**MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p-values

Unrestricted Cointegration Rank Test (Maximum Eigenvalue)

Hypothesized No. of CE(s)	Eigenvalue	Max-Eigen Statistic	0.05 Critical Value	Prob.**
None *	0.484804	5.305665	3.841466	0.0212

Max-eigenvalue test indicates 1 cointegrating eqn(s) at the 0.05 level

* denotes rejection of the hypothesis at the 0.05 level

**MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p-values

Unrestricted Cointegrating Coefficients (normalized by b*S11*b=I):

FLX1	19.75087
------	----------

Unrestricted Adjustment Coefficients (alpha):

D(FLX1)	-0.085658
---------	-----------

Ek 7: KSMB X1 İçin Hata Terimleri İle Johansen Eşbütünleşme Analizi Sonuçları

Date: 08/19/14 Time: 01:07
 Sample (adjusted): 2005 2012
 Included observations: 8 after adjustments
 Trend assumption: Linear deterministic trend
 Series: SER01 SER02
 Lags interval (in first differences): 1 to 1
 Unrestricted Cointegration Rank Test (Trace)

Hypothesized No. of CE(s)	Eigenvalue	Trace Statistic	0.05 Critical Value	Prob.**
None *	0.829900	22.06649	15.49471	0.0044
At most 1 *	0.627286	7.895558	3.841466	0.0050

Trace test indicates 2 cointegrating eqn(s) at the 0.05 level

* denotes rejection of the hypothesis at the 0.05 level

**MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p-values

Unrestricted Cointegration Rank Test (Maximum Eigenvalue)

Hypothesized No. of CE(s)	Eigenvalue	Max-Eigen Statistic	0.05 Critical Value	Prob.**
None	0.829900	14.17093	14.26460	0.0517
At most 1 *	0.627286	7.895558	3.841466	0.0050

Max-eigenvalue test indicates no cointegration at the 0.05 level

* denotes rejection of the hypothesis at the 0.05 level

**MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p-values

Unrestricted Cointegrating Coefficients (normalized by b*S11*b=I):

SER01	SER02
-6.528963	1.782535
-3.823441	-12.91569

Unrestricted Adjustment Coefficients (alpha):

D(SER01)	0.208022	0.112751
D(SER02)	-0.005969	0.081349

1 Cointegrating Equation(s):   Log likelihood   14.09217

Normalized cointegrating coefficients (standard error in parentheses)

SER01	SER02
1.000000	-0.273020
	(0.41765)

Adjustment coefficients (standard error in parentheses)

D(SER01)	-1.358165
	(0.55722)
D(SER02)	0.038969
	(0.33542)